

T.C.
MİMAR SİNAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RESİM ANA SANAT DALI
RESİM PROGRAMI

137065

19.YÜZYILDAN GÜNÜMÜZE
İSTANBUL KENT DOKUSUNUN
TÜRK RESMİNDE YANSIMALARI

137065

(Yüksek Lisans Eser Metni)

Hazırlayan:
20006036 Elif ÇİMEN

Danışman:
Prof.Dr.Zekai ORMANCI

İSTANBUL - 2003

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

20006036 no'lu Elif Çimen tarafından hazırlanan
"19. yüzyıldan Günümüze İstanbul Kent Dokusunun Türk Resminde
Yansımaları"adlı bu çalışma jürimizce Yüksek Lisans Eser Metni olarak kabul
edilmiştir.

Kabul (Sınav) Tarihi : ..27../.06...../ 2003.....

(Jüri Üyesinin Ünvanı, Adı-Soyadı ve Kurumu) : _____ İmzası

Jüri Üyesi : ...Prof.Zekai..ORMANCI...(Danışman)..

Jüri Üyesi : ...Prof.Rahmi AKSUNGUR (MSÜ.Heykel Böl.Öğr.Üyesi)

Jüri Üyesi : ...Prof.Cihat ARAL

Jüri Üyesi :

Jüri Üyesi :

[Handwritten signatures and stamps]

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR.....	III
ÖZET.....	IV
SUMMARY.....	V
RESİMLER LİSTESİ.....	VI
1.GİRİŞ.....	X
1.1. Çalışmanın Amacı.....	1
1.2. Çalışmanın Kapsamı.....	1
1.3. Çalışmanın Yöntemi.....	1
2.BULGULAR VE YORUM.....	2
2.1.Bizans'tan 19.y.yıla İstanbul Kentinin Tarihsel Gelişimi.....	2
2.1.1. Bizantion, Konstantinopolis, İstanbul.....	2
2.2.Tanzimattan Günümüze İstanbul Kentinin Gelişimi ve Türk Resim Sanatına Yansıması	13
2.2.1. Tanzimat Dönemi İstanbul'u.....	13
2.2.1.1. Tanzimat Dönemi Kent ve Mimari Oluşum.....	14
2.2.1.2 “ “ Türk Resim Sanatı.....	16
2.2.2. Meşrutiyet Dönemi İstanbul'u ve Gelişen Sanat Hareketleri.....	25
2.2.2.1. Meşrutiyet Döneminde Kent ve Mimarideki Durum.....	25
2.2.2.2. Meşrutiyet Dönemi Türk Resminde İstanbul.....	29
2.2.3. Cumhuriyet Dönemi İstanbul'una Genel Bir Bakış.....	46
2.2.3.1. Cumhuriyet'in Kuruluş Aşamasında İstanbul Kenti.....	46
2.2.3.2. Cumhuriyet'in İlk 25 Yılında İstanbul'un Türk Resmindeki Yansıması	48
2.2.3.3.1950'den Günümüze İstanbul'un Kentsel Değişimi.....	64
2.2.3.4. 1950 Sonrası İstanbul'unun Türk Resmindeki Etkileri.....	68
3. SANAT ANLAYIŞIM VE YAPITLARIMDAN ÖRNEKLER.....	84
4. SONUÇ.....	106
5. KAYNAKLAR.....	108
6. ÖZGEÇMİŞ.....	112

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Mondrian, sanatın, gerçekliğin yoksun olduğu bir dengenin yerini tuttuğunu, hayat dengeye kavuştukça sanatın ortadan kalkacağını savunuyordu. Sanat insanla çevresi arasındaki bir türlü kurulamayan dengeyi sağlamaktadır. İnsan çevresine sanat aracılığıyla baktığında gerçekliğin farkına varacaktır. Sanatçı ise, çevresel duyarlılığı içinde barındıran kişidir; bu dengeye ulaştığında yaşamla arasındaki bağı, yani ürünü ortaya çıkacaktır.

Çevre, yaşanılan şehirse, onun, taşı- toprağı, havası-suyu, yazı-kışı, çiçeği-böceği, İnsanı-hayvanı, gecesı-gündüzü, tüm uyum ve tüm çelişkileriyle, aradaki dengeyi yakalayabilmek yalnızca sanatçıya özgüdür. Dengeyi kurma ve onu paylaşma sorumluluğu da ona aittir artık. Sanatçı yaşantıyı yakalar, onu belleğe, belleği anlatıma, anlatımı da biçime dönüştürür. İstanbul'u resmeden ustaların yaptığı da budur. İstanbul ise hiç bir zaman aynı kalmaz, her dönem farklı, sürpriz değişimler göstererek, sanatçıyı şaşırtır ve çeker.

Bu çalışmanın konusu da İstanbul'un kent dokusunu ve yaşantısını konu alan Türk ressamlarının, kentleşme süreçleri bağlamında, resim sanatına yaptıkları katkıların; 19. yüzyıldan başlayıp, Tanzimat, Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinin günümüze kadar gelişiminin ana başlıklar altında incelenmesidir.

Bu çalışma sürecinde bana yön veren kıymetli danışmanım Prof.Dr.Zekai Ormancı'ya, bana verdiği gayret ve destek için anneme, ailemin diğer bireylerine, anlayışları için atölye ve okul arkadaşlarıma, okuduğum kitapların yazarlarına, özellikle Prof.Dr.Doğan Kuban'a ve İstanbul'a dair resim yapan tüm resamlara çok teşekkür ederim.

ÖZET

İstanbul kenti, kuruluşundan 19.yüzyıla dek iki imparatorluğa başkentlik etmiş ve bir çoğu günümüze gelmeyi başaran kentsel imgelerle donanmıştır.

19.yüzyıldan Cumhuriyet'in kuruluşuna kadar istanbul'un geçirdiği kentleşme, Osmanlı imparatorluğu'nun batılılaşma ve çöküş süreçlerine koşut gelişmiş, bu dönemde başlayan batılı anlamda ilk Türk resmi ve yetişen Türk ressamı İstanbul manzaraları ile işe başlamışlardır.

Cumhuriyetten günümüze kentin geçirdiği yapısal değişimler, çağımız Türk resmini de kaçınılmaz şekilde etkilemiş ve farklı üsluplara sahip ressamlarımız çeşitli İstanbul görüntülerini yorumlamanın yanında, kent yaşamından kesitler veren yapıtlar da üretmişlerdir. Bu yapıtların pek çoğu dönemlerinin İstanbul'una tanıklık eden birer belge niteliğindedir.

Günümüzün bu kozmopolit megapolündeki kaotik ortamın rengarenkliliği, ahenksizliği ve çelişkileri, bir bakıma Türk resminin yeni tatları ve sentezleri yakalaması için bulunmaz birer fırsat olabilecektir.

Anahtar Kelimeler: İstanbul, Resim, Ressam, Kentleşme, Kentsel imge, Peyzaj

SUMMARY

Istanbul has served as the capital city of two empires since its first establishment till 19th century, and has been adorned with urban images many of which have been able to survive so far.

The urbanization of Istanbul since 19th century and until the foundation of the Turkish Republic, has developed parallel to the process of Westernization and downfall of the Ottoman Empire ; the artists trained in this period began painting with Istanbul landscapes

The structural changes of the city since the beginning of the Republic, has affected Turkish painting inevitably; and the painters of different artistic styles, has produced works that include segments of urban living besides interpreting various views of the city. Most of these paintings are valued as documents that have witnessed Istanbul's certain periods.

The liveliness, lack of harmony, and contradictions of the chaotic atmosphere of this cosmopolitan megapol of today, may be a unique opportunity for Turkish painting to find new outbreaks and synthesis.

Keywords: Istanbul, Painting, Painter, Urbanization, Urban image, Landscape

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1	Boundelmonti'nin Konstantinopolis'i , 1420
Resim 2	Hipodrom, Panvinus'un Planı, 15. y.y.
Resim 3	Hartmann Schedel, 1493, İstanbul'un Doğu Kıyısında
Bir köke	
Resim 4	1480'lerde İstanbul, Andrea Vavassore
Resim 5	Barlett, Üsküdar'dan İstanbul'a
Resim 6	Padoe, 1839, Unkapanı'nda ilk köprü
Resim 7	Havariyun, 12.y.y. Tezhipli Yazma
Resim 8-9	Nakkaş Osman
Resim 10	Nakkaş Matrakçı Nasuh
Resim 11	Barlett, Eyüp Mezarlığından Haliç
Resim 12	Enderuni Fazıl Bey, Sadabad'da Harem Kadınları
Resim 13	Minyatür
Resim 14	Rouargue Kardeşler, Çırağan sarayı
Resim 15	Haydarpaşa gar binası
Resim 16	Sirkeci Gar Binası
Resim 17	Halil Paşa
Resim 18	Hüseyin Zekai Paşa
Resim 19-20	Hoca Ali Rıza
Resim 21	Ahmet Ziya Akbulut
Resim 22	Giritli Hüseyin
Resim 23	Lofça'lı Ahmet
Resim 24	Sanatçısı Bilinmiyor, İstanbul Yangını
Resim 25	Sanatçısı Bilinmiyor,
	Kasımpaşa Önünde Türk Donanması
Resim 26	Akaretler evleri
Resim 27	Pera'da ilk Belediye Binası
Resim 28	Galata Köprüsü, 1912
Resim 29	Pera'da işhanı, Passage d'Europe
Resim 30	Fransız sefareti

Resim 31	Arnodin'in gerçekleşmeyen Boğaz Köprüsü projesi
Resim 32	Şevket Dağ
Resim 33	Mehmet Agah Özbulan
Resim 34	Osman Asaf
Resim 35	Mehmet Ali Laga
Resim 36	Cevat Gökteniz
Resim 37	Cevat Arseven
Resim 38	Sami Yetik
Resim 39	İbrahim Çallı
Resim 40	Nazmi Ziya Güran
Resim 41	Hikmet Onat
Resim 42	Namık İsmail
Resim 43	Feyhaman Duran
Resim 44	Hüseyin Avni Lifij
Resim 45	Cevat Erkul
Resim 46	İbrahim Safi
Resim 47	Naci Kalmukoğlu
Resim 48	Vecih Bereketoğlu
Resim 49	Pertev Boyar
Resim 50	Nazlı Ecevit
Resim 51	Zeki Kocamemi
Resim 52	Ali Avni Çelebi
Resim 53	Şeref Akdik
Resim 54	Çevat Dereli
Resim 55	Nurullah Berk
Resim 56	Cemal Tollu
Resim 57	Abidin Dino
Resim 58	Zeki Faik İzer
Resim 59	Bedri Rahmi Eyüboğlu
Resim 60	Hulisi Mercan
Resim 61	Eşref Üren
Resim 62	Arif Bedii Kaptan

Resim 63	Ercüment Kalmık
Resim 64	Sabri Berkel
Resim 65	Avni Arbaş
Resim 66	Nuri İyem
Resim 67	Ferruh Başağa
Resim 68	Aliye Berger
Resim 69	Orman alanlarının talanına örnek
Resim 70	Yıkılan Karaköy camii
Resim 71	Yoğun ve kimliksiz yapılaşma
Resim 72	Gökdelenler ve mahalleler, sürekli yapılaşma
Resim 73	Otoban ve gökdelenler
Resim 74	Cihat Burak
Resim 75	İhsan Cemal Karaburçak
Resim 76	TuranErol
Resim 77	Leyla Gamsız Sarptürk
Resim 78	Nedim Günsür
Resim 79	Devrim Erbil
Resim 80	Özer Kabaş
Resim 81	Türkan Sılay Rador
Resim 82	Şadan Bezeyiş
Resim 83	Adnan Turani
Resim 84	Neşe Erdok
Resim 85	Cihat Aral
Resim 86	Nedret Sekban
Resim 87	Burhan Uygur
Resim 88	Mehmet Güleryüz
Resim 89	Utku Varlık
Resim 90	Naile Akıncı
Resim 91	Nihat Akyunak
Resim 92	Muhsin Kut
Resim 93	Nüket Aksoy
Resim 94	Mustafa Pancar

Resim 95 Antonio Cosentino
Resim 96 Hakan Gürsoytrak
Resim 97-115 Elif Çimen

1.GİRİŞ

Kent yaşamından hem yakınırsınız, hem de büyüğü nedeniyle ondan vazgeçemeyiz. İstanbul, başta topoğrafyasından kaynaklanan çekiciliğiyle 2500 yıldan beri medeniyetlerin gözdesi olmuştur. Bulunduğu coğrafi konuma koşut, kültürel altyapısı da doğu-batı senteziyle yoğrulmuş ve sindirilmiştir. “Dünyada başka kentlerle karşılaştırılamayacak olağanüstü fiziksel ve tarihi boyutlarıyla İstanbul gibi çok kent yoktur. Gözlemcilerin algıladıkları kentle ilgili özellikler ve estetik nitelikler, kentsel mekan kullanımına ilişkin bazı temel davranışların bir bileşkesi olarak ortaya çıkmıştır.”¹ Bu çekiciliğe sahip hangi kent olsa sanatçılara ilham kaynağı olur. Doğası gereği çevresinden etkilenen, algıları genele göre çok daha açık olan sanatçı için, yaşamsal çelişkilerin kenti İstanbul , yüzyıllar boyu tükenmeyen bir kaynak olmuştur. Bu kaynak son derece hızlı geçen son yüzyılda, değişen sosyo- politik ve teknolojik hareketliliğin de etkisiyle yepyeni bir çehreye kavuşmuştur.

İstanbul’un tarihi dokusu, yaşam düzeni, yerleşik kültürü, rant ve oy kaygısıyla, politikacılar ve çıkar çevrelerince günümüzde elbirliği ile yerle bir edilirken, sosyo-psikolojik dengelerin yok olduğu bir ortam ortaya çıkmıştır.

Kent dokusu bu denli tahrip edilirken, sanatçı etkilenmeye devam ettiği kentle ilgili yepyeni anlatım biçimleri geliştirmekte, hala yerlerini korumakta olan imgesel değerlerin aktarılmasında yeni yorumlamalar getirmektedir.

¹ Prof.Dr.DoğanKUBAN, İstanbul Bir Kent Tarihi, s:338

1.1.Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı; İstanbul'un Kentsel dokusu içindeki çevresel öge, imge ve renklerin geçmişten günümüze irdelenmesi ve bunların Türk resim sanatındaki yansımaları araştırılarak bir senteze varılmasıdır.

1.2. Çalışmanın Kapsamı

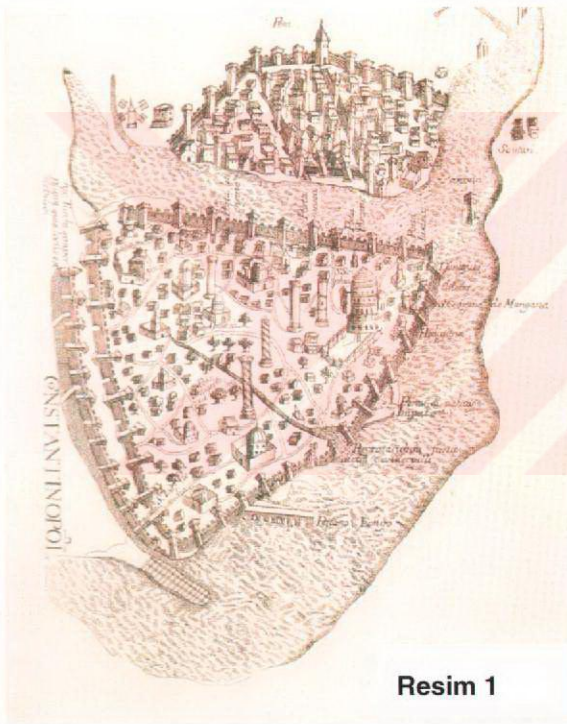
Bu çalışma, İstanbul kentinin 19. yüzyıldan itibaren ele alınan “kentleşme süreçleri” ve “ kentnin fiziksel, sosyal ve kültürel yapısının resim sanatına yansımaları” açılarından irdelenen zaman dilimlerini kapsamaktadır. Bu kapsam, kuruluşundan 19.yüzyıla kadar geçen döneme de değinilerek desteklenmektedir.

1.3. Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışmanın ortaya çıkış sürecinde çeşitli yazılı ve görsel kaynaklar araştırılmış, üzerinde çalışılmış, ayrıca İstanbul'da renksel ve dokusal anlamda zengin bazı bölgeler gezilerek belgelenmiş, toplanan dökümanlar ve görsel etkilenmeler ışığında, resim ve fotoğraflarla desteklenmiş yazılı bir metin oluşturularak, bu sürecin paralelinde resimler üretilmiştir.

2.1. Bizantion'dan 19. Yüzyıla İstanbul Kentinin Tarihsel Gelişimi

MÖ.V. yüzyılda Bizantion'la başlayıp Konstantinopolis'ten İstanbul'a uzanan kentleşme serüveni süreçlerine bakıldığında; iki büyük İmparatorluğa başkentlik etmiş olan bu şehrin topografik yapısının, kentsel işlevlerin sürdüğü yerlerin belirlenmesinde etkin rol oynadığı görülmektedir. Örneğin, yönetim merkezi 2500 yıldır hep aynı yerdedir. " 20. yüzyılın sonunda (21.y.yılın başı) hükümeti temsil eden Valilik hala Strategion'un yerindedir.Limana bağlı olarak ticaret merkezi de topografik değişmez olarak aynı yerde kalmıştır."¹

Resim 1

Bu süreçlerde ortaya çıkan ve kentsel imge olan yapılardan günümüze kadar gelebilenler, işlevlerini yitirmiş olsalar da imgesel değerlerini korumaktadırlar.

Bizantion'da şehir temel olarak Marmara ile Haliç arasındaki burun üzerine kurulmuştu. O dönemde burası akropolis olarak da nitelendirilirdi. Zaman zaman istilalarla karşılaşsa da bağımsız bir şehirdi. Burada

yaşayan halkın tapınak ya da yerleşim birimlerine dair günümüze fazla bir ipucu kalmamıştır. (Üzerine yeni kurulan şehirler bugün arkeolojik araştırma yapılmasına da mani olmaktadır.) Yine de pek çok tapınak, hamamlar, su kemerleri, bir agora, bir hipodrom, kemerli bir yol, surlar gibi yapılar olduğuna dair kaynaklar bulunmaktadır.MÖ.73 yılından itibaren Roma'ya bağlanan, MS. 330' dan itibaren başkent olan şehir, Doğu Roma İmparatorluğu'nun yönetiminde, günümüze kadar ayakta kalabilen surlarla çevrildi.

¹ Prof.Dr.DoğanKUBAN, İstanbul Bir Kent Tarihi, s:338

Bu çağlarda şehir; Konstantinopolis, Galata ve Hrisopolis isimleriyle adlandırılan ayrı üç kentin birleşimiydi. “Osmanlı’da bu kentlerin işlevleri ve etnik yapıları farklılaşmıştı.”²

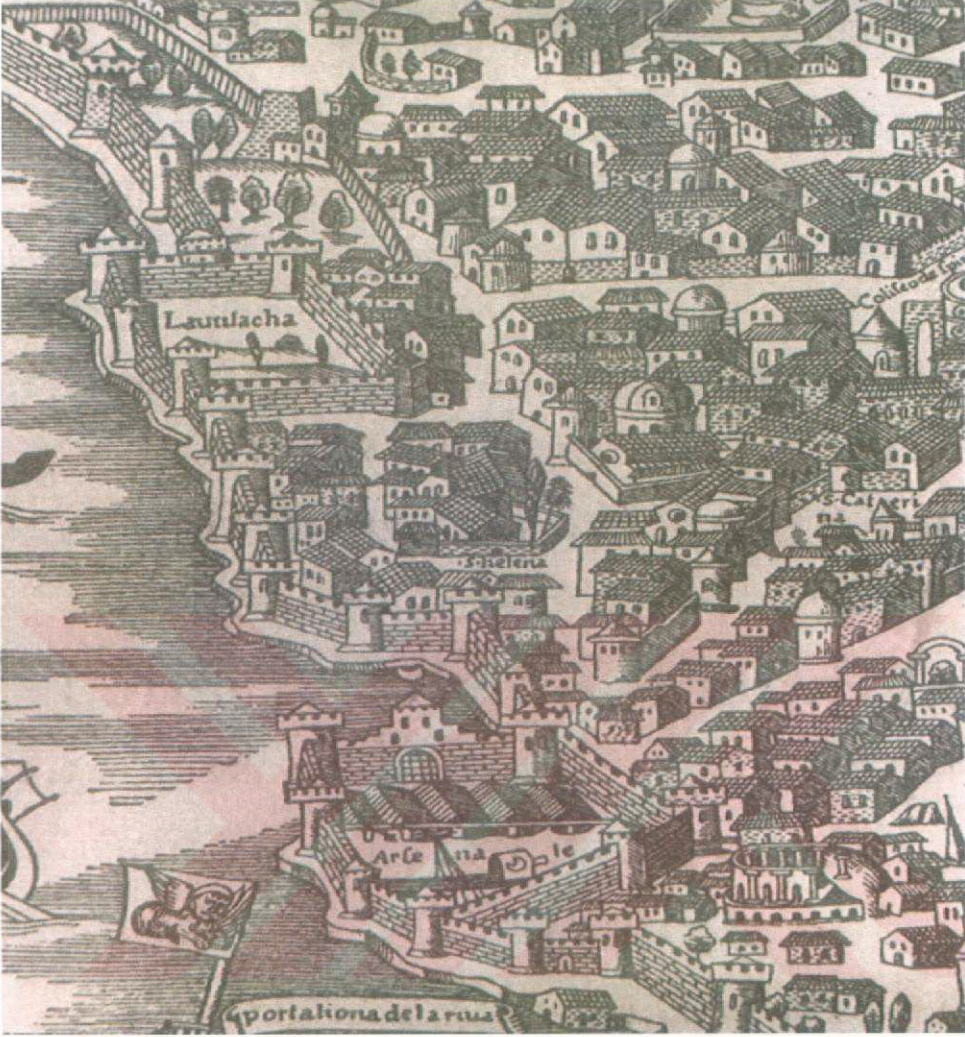

Resim 2

Bizans’ta planlı bir Roma kenti olan akropol bölgesi(Resim 2) dışında ortaya çıkan konut ihtiyacıyla başlayan gelişme, kentin aldığı kozmopolit göçler, doğal afetler, istilalarla yakılıp yıkılmalar ve sonunda gelen fetih, kenti plansız gelişmelere açtı. Fetih sonrası başlayan imar hareketleri yeni imparatorluğun başkentini oluşturmaya ve Osmanlı’nın varlığını vurgulamaya yönelik eylemlerdi. Mevcut yapılar onarılıyor bazılarının işlevleri değiştiriliyordu. “ Fatih Sultan Mehmet, Edirne’ye dönmeden önce yeni yapılar yapma ve eski yapıları dönüştürme çalışmalarını başlattı.”³

² Prof.Dr.DoğanKUBAN, İstanbul Bir Kent Tarihi, s:339

³ Robert MANTRAN, İstanbul Tarihi,s:196

Resim 4

de en sadık ifadesidir. Bir Roma geçmişi olan bu başkentte, anacaddelerin birkaç metre genişlikte olması kolaylıkla açıklanabilir bir olgu değildir...”⁶ Anıtsal yapıların yer seçimleri raslantısaldı, planlı veya işlevsel amaçla seçim yapılmıyordu. Genelde yüksek ve her yönden algılanabilen tepeler seçiliyordu. “Çoğu kez uygun bir boş alan ya da prestijli bir alan seçilmiştir.”⁷

⁶ Prof.Dr.DoğanKUBAN, İstanbul Bir Kent Tarihi, s: 341

⁷ Prof.Dr.DoğanKUBAN, İstanbul Bir Kent Tarihi, s: 341

Resim 5

Bizansta yapılarda yaygın olarak ahşap kullanılırken biraz da ahşap temini güç olduğundan, fetihten sonra karışık bir teknik kullanılıyordu. Büyük yapılar moloz veya kesme taşlarla yapılıyor, çatı ve döşemelerinde ahşap kullanılıyordu.

Kentte park olarak düzenlenmiş yerler yoktu. “İstanbul’un büyük bahçeleri, öbür Türk kentlerinde olduğu gibi camilerin avlularıydı.”⁸ Eski sarayların bahçeleri, deniz kıyıları halkın nefes aldığı yerlerdi. Bugün olduğu gibi o dönemlerde de mezarlıklar kentin en yeşillik bölgeleriydi.

Konstantinopolis’teki silüet değerleri olan saraylar, manastırlar, surlar, kuleler, vb. anıtsal imgeler, Osmanlı’da yerlerini, camiler, minareler, yangın

⁸ Prof.Dr.DoğanKUBAN, İstanbul Bir Kent Tarihi, s: 342

kulelerine bırakmıştır. “İstanbul kent görünümünün değerleri kütleli camilerle çevredeki yatay yerleşmeler arasındaki açık boyut farkının ifade ettiği bir karşılaşmadır.”⁹ Bu çağda İstanbul’un imgelerini, saraylar, camiler, kuleler, su kemerleri, sarnıçlar, köprüler, limanlar, yeşil alanlar (saray bahçeleri, mezarlıklar), deniz ve kıyılar, boğaziçi ve yalılar, köşkler, kasırlar, kamusal yapılar oluşturmaktaydı. Bunlar kentin silüetini oluşturan yapılardır, eski ve yeni ressamlarca da en çok betimlenen kent objeleridir. “Kentin yabancı ressamların çizdiği panoromalarında konut dokusunun karakteri çok iyi anlaşılır. Çünkü buralarda kubbeler ve minareler özellikle vurgulanmıştır.

Resim 6

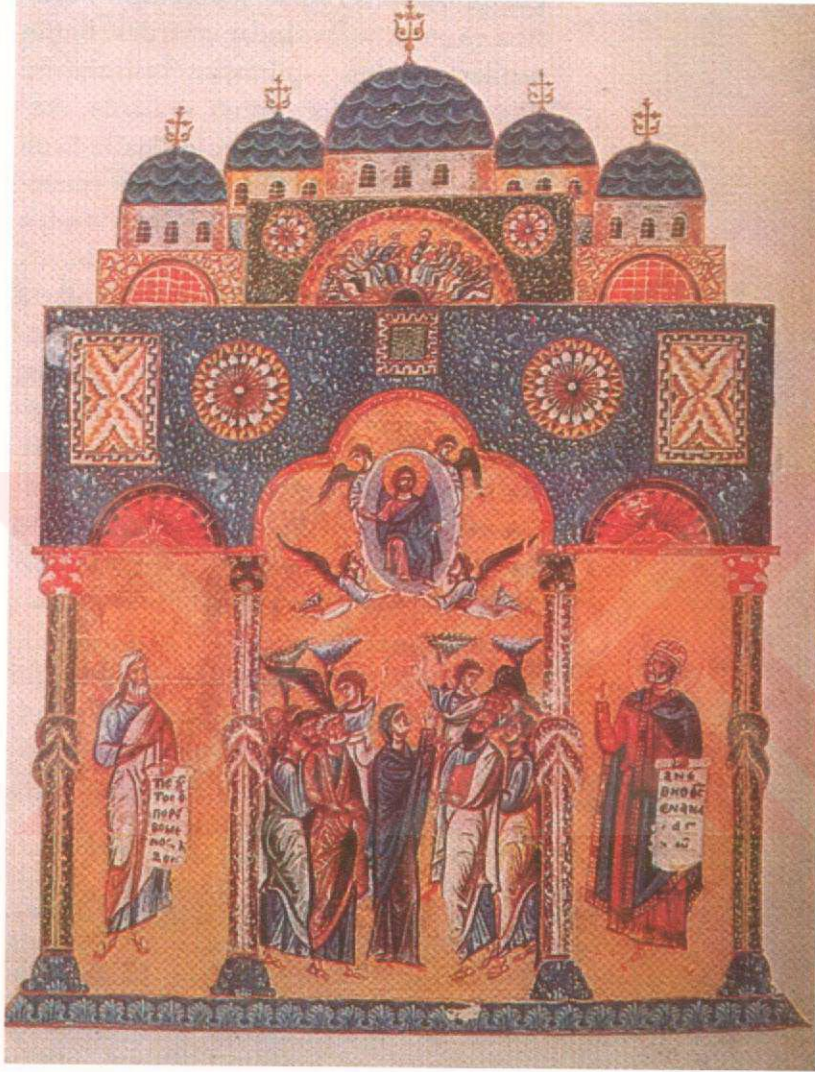
Oysa kentin ana konut alanı yabancıların hemen hiç resimlemedikleri yarımada'nın ortasındaki mahallelerdi.”¹⁰ Kentin doğal karakterinin korunduğu el değmemiş alanlarını, Boğazın iki yakasında inci gibi dizilmiş yalıları, anıtsal yapıları ise “Batılı ressamın çizimlerinde buluyoruz.”¹¹

⁹ Prof.Dr.DoğanKUBAN, İstanbul Bir Kent Tarihi, s: 343

¹⁰ Prof.Dr.DoğanKUBAN, İstanbul Bir Kent Tarihi, s: 343

¹¹ Prof.Dr.DoğanKUBAN, İstanbul Bir Kent Tarihi, s: 343

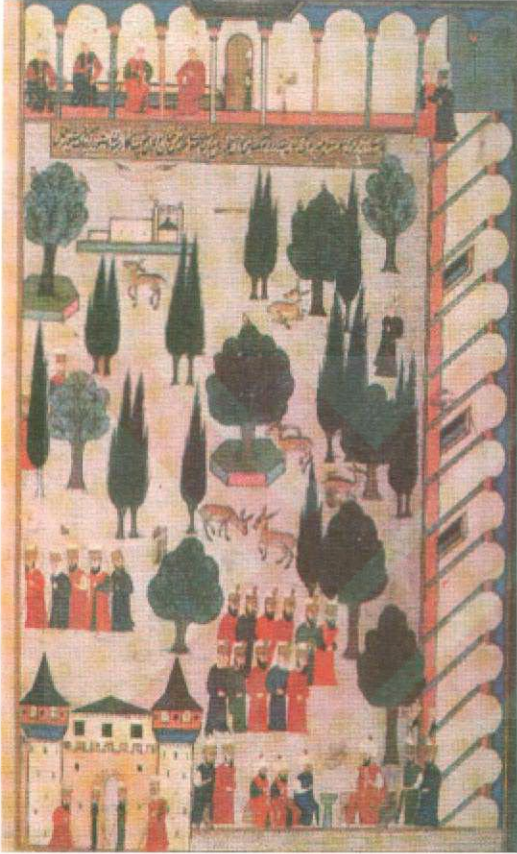
Bizans resim sanatında (mozaik ve fresklerde) kent yaşamına ve dokusuna ilişkin fazla bir veri yoktur. Günümüze kadar gelebilen örneklerde ise genellikle kutsal kitaba ilişkin betimlemeler hakimdir.

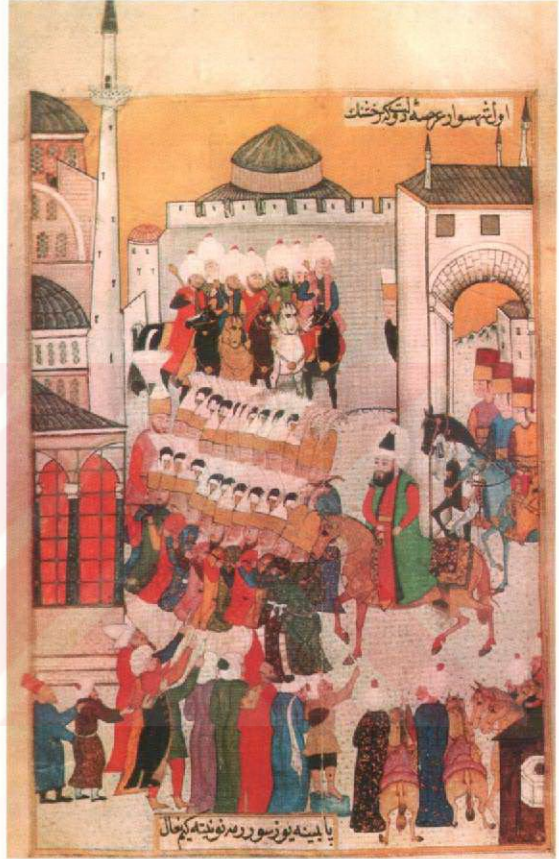
Resim 7

Ayasofya, Kariye gibi müzelerde bu dönemden kalmış duvar resimleri , mozaik panolar veya yukardaki tezhipli yazma gibi örnekler, belki dönemin giysileri hakkında ipucu verebilir.

“Osmanlı sanatının tek resimsel anlatımı”¹² ise minyatürlerdir ve bunlar saraylıların günlük yaşamlarından, törenlerden, bayram yerlerinden, ve bazı binalardan örneklemeleri biraz abartılı ve gerçeküstü olarak betimlemiştir.(Bunun nedeni resmin dinen yasak olması olabilir.)

Resim 8

Resim 9

16. yüzyılda minyatürler figürsüzdü, doğa ve hayvanlar betimleniyordu. 1685 tarihli Gazneli Mahmut mecmuasının minyatürleri natürmort ve manzaralardır. 15. yüzyılda Nakkaş Osman ve başka sanatçılar tarafından Figürlü olanları da yapılmıştır. Kanuni döneminde “Nakkaş Matrakçı Nasuh’un minyatürlerinde kentler harita tarzında betimlenir.”¹³

¹² Kıymet GİRAY, İş Bankası Resim Koleksiyonu, s:38

¹³ Kıymet GİRAY, İş Bankası Resim Koleksiyonu, s:38

Resim 10 Nakkaş Matrakçı Nasuh (16.y.y) Bayan-ı Menazir-i Sefer-i Irakeyn , istanbul

Ayrıca bazı batılı ressamalar (Barlett, Schewegger, Melling, Gouffier, Allom gibi) 16. yüzyıldan itibaren İstanbul'a davet edilerek, 19. yüzyıla kadar süren bir geleneği başlatmış, tören, giysi ve kent görüntülerinden oluşan birçok gravür, guaş ve suluboyalardan oluşan albümler yaratmışlardır.”¹⁴

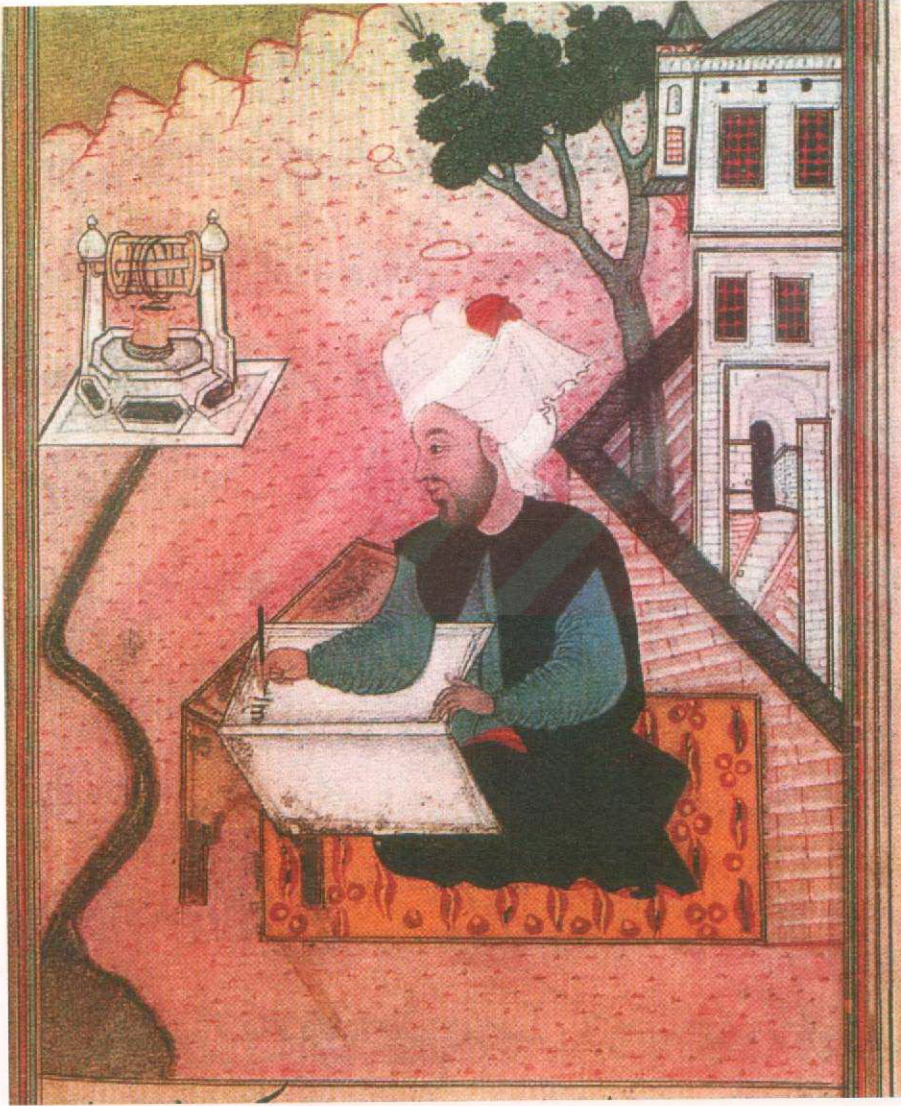
Resim 11

Resim 12

¹⁴ Prof.Dr.Doğan KUBAN, İstanbul Bir Kent Tarihi, s:129

18. yüzyıl, Türk resim sanatında ilk kıpırtıların başladığı çağdır. İlk kez III. Selim Askeri okullara resim dersi koydurmuştur. Daha sonraları Darüşşafaka, Mühendishane-i Berri Hümayun gibi mekteplerde resim dersleri verilmeye başlandı. Bu yıllardan az da olsa isimli ya da isimsiz günümüze ulaşan Türk sanatçılarına ait tablolar bulunmaktadır.

Resim 13

2.2. Tanzimattan Günümüze İstanbul Kentinin Gelişimi ve Türk Resim Sanatına Yansıması

Türk resim sanatının resmen başlamasını sağlayan , birçok yetenekli ressam , heykeltıraş, mimar ve diğer görsel sanatçıların yetişmesine tanıklık eden İstanbul'un, kent dokusunun sosyal hayatla birlikte hızla değiştiği görülmektedir. Türk ressamlarının tuvallerine de yansıyan değişim ; “kentsel gelişim” ve “resim sanatına yansıması” altbaşlıklarıyla üç ana başlık altında üç dönem olarak ele alıp incelenecektir.

2.2.1.Tanzimat Dönemi İstanbul'u

19. yüzyılın ilk yarısı İstanbul için endüstri öncesi çağının sonuydu. 1839'da Tanzimat'ın ilan edilmesiyle hızlı bir batılılaşma sürecine girildi. Bu dönemde Galatasaray Lisesi gibi sivil okullar, hatta yabancı okullar açılmaya başlandı. Ticaret de hem müslümanların daha fazla ilgi duyması hem de “ yabancı şirketlerin ve işletmelerin kentte toplanması”¹⁵ve çok sayıda yabancıların buraya yerleşmesiyle hareketlenmişti. İstanbul, ticaret ve sanayileşmenin yanında Osmanlı kültürel birikimine duydukları merakla da batılıları çekiyordu.

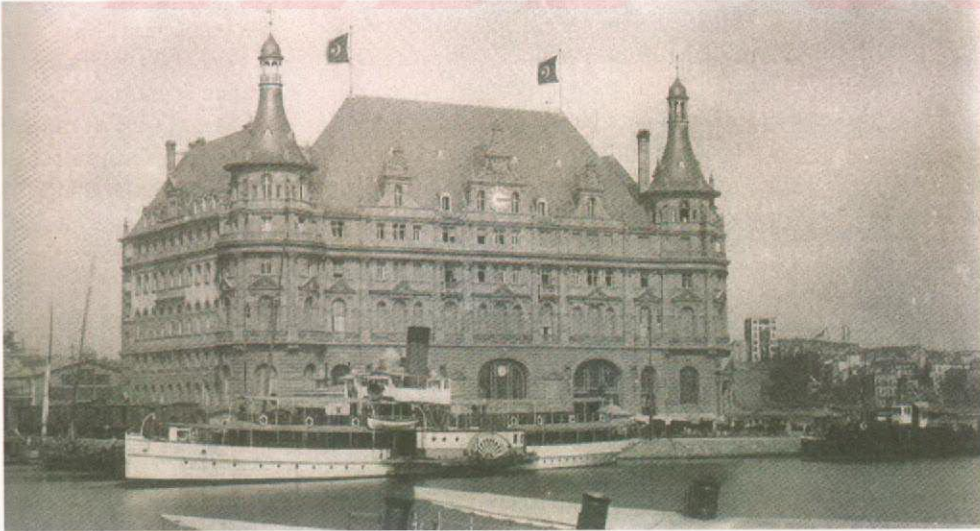
Resim 14

¹⁵ Robert MANTRAN, İstanbul Tarihi, s:273

2.2.1.1.Tanzimat Dönemi Kent ve Mimari Oluşum

19. yüzyıldaki modernleşme sürecinde İstanbul, yepyeni bir çehreye kavuşmaya başlamıştı. Osmanlı sosyetesı ikametgahlarını sur içinden “Haliç’in karşı yakasına, eski Ceneviz kenti ve çevresine, özellikle de Galata-Beşiktaş’a”¹⁶ doğru kaydıldı. Dolayısıyla bu semtlerde yeni camiler , saraylar, köşkler yapıldı.

Kente ulaşım ile ilgili de pek çok yenilik getirildi. Tünel, demir yolları, tramvay yolları yapıldı ve vapur seferleri düzenlendi. Galata Köprüsü yenilendi, eski köşkler , saraylar, hamamlar kısmen ya da tamamen yıkılarak yerlerine tersaneler , fabrikalar, garlar inşaa edilmeye başlandı. Yapılar va sokaklar “bir kozmopolit İstanbul’u yansıtmaya başlamışlardı.”¹⁷ Mimaride doğu-batı sentezi sayılabilecek bir üslup gelişmeye başlamıştı. Buna Haydarpaşa ve Sirkeci garları, Arkeoloji Müzesi, Büyük Postane örnek gösterilebilir. Ayrıca yapılarda yer yer “ neo klasizm, barok, art nouveau”¹⁸ akımlarının uygulamaları da görölüyordu.

Resim 15

¹⁶ Robert MANTRAN, İstanbul Tarihi, s:291-292

¹⁷ Prof.Dr.Doğan KUBAN , İstanbul Bir Kent Tarihi, s:348

¹⁸ Prof.Dr.Doğan KUBAN , İstanbul Bir Kent Tarihi, s:348

Resim 16

Tanzimat Dönemi'nde İstanbul için ilk kez Helmuth von Moltke tarafından bir kent planı yapılmıştı." Peyderpey yapılmış olan kent ilk kez bir bütün olarak düşünülüyordu."¹⁹

İstanbul bu dönemde üç büyük yangın ve iki büyük deprem geçirmiş(1799 ve 1895), bu afetlerin sonuçlarından günümüzdeki anlayışın aksine dersler çıkarılmış , halka getirdiği acılara karşın, şehrin yeniden daha sağlam yapılması için fırsat doğmuştur.

¹⁹ Zeynep ÇELİK, Değişen İstanbul , s:84

2.2.1.2.Tanzimat Dönemi Türk Resim Sanatı

18. yüzyıldan itibaren Batı'da teknoloji gelişmekte, bilim ve sanat ilerlemekte iken, yeniliklere ayak uydurmakta geciken Osmanlı İmparatorluğu ekonomik olarak sarsılmakta ve güç kaybetmekteydi. Padişahlar akıl çağına ayak uydurmaya yönelik programlar geliştirmeye çalışıyorlardı. "Osmanlı Başkenti İstanbul'u 19. yüzyılda Batı tarzı bir başkente dönüştürmek için harcanan toplu çabalar, imparatorluğu boğulmaktan kurtarmayı amaçlayan genel mücadeleye koşut gider."²⁰ Batılılaşma adına yapılan bu çalışmalar etkilerini sanatta da gösteriyordu. Önceleri değişme gösteren geleneksel sanat dallarının yerini zamanla batılı sanat anlayışı aldı.

"Türk Resim sanatının temeli 18.yüzyılda III.Selim zamanında yeni kurulan Askeri okullarda atılır."²¹ Böylece Türk resim sanatının ilk ve önemli temsilcileri yetiştirmeye başladı. Resim eğitiminin başlatıldığı ilk okul, Mühendishane-i Berri Hümayun(şimdiki İ.T.Ü) idi. Daha sonra Galatasaray Sultanisi ve Darüşşafaka Lisesi'nde de nitelikli resim eğitimi verilmeye başlandı. Türk resim sanatı tarihine damgasını vurmuş sanatçılar yetiştiren bir diğer askeri okul da Mekteb-i Harbiye'dir.

Dönemin dini terbiye anlayışından dolayı figür resmi yapılmıyor, genelde peyzaj resmi yapılıyordu. Yatılı öğrenim gören öğrenciler sarayları ve tarihi anıtları resmediyor, kentin günlük yaşamını veya sokakları konu edemiyorlardı. Pek çoğu mezuniyet sonrası bile bu tip resimler yapmaya cesaret edememişti.

Askeri okullarda eğitim gören öğrenciler, doğa, derinlik, perspektif bilgisi konularında oldukça iyi bir eğitimden geçiyorlardı. Şanslı olan birkaçı Avrupa'ya eğitime yollanıyordu. İlk gönderilenler arasında "**Ferik İbrahim**

²⁰ Zeynep ÇELİK, Değişen İstanbul , s:01

²¹ Kıymet GİRAY, İş Bankası Resim Koleksiyonu, s:42

Paşa, Ferik Tefrik Paşa, Hüsnü Yusuf ²² vardı. Mühendishane-i Berri Hümayun mezunlarından İstanbul peyzajları yapan en önemli ressam, izlenimci paleti resim sanatımıza kazandıran **Halil Paşa**'dır.

Aşağıda, Halil Paşa'nın Beylerbeyi'nden resmettiği peyzajda, ustanın izlenimci paleti, rahat fırça vuruşları kolaylıkla gözlemlenir.

Resim 17

Halil Paşa(1857-1939) **Beylerbeyi,İstanbul'dan Boğaz**, Tuval üzerine yağlıboya

Mekteb-i Harbiye çıkışlı ressamalarda manzara resmi sayısı çoktur.Bu sanatçılar resim öğreniminin ortak değerlerine bireysel yeteneklerini ve düşünce yapılarını katarak ürettikleri yapıtları ile dönemin sanat anlayışına ışık tutmaktadırlar. İstanbul konulu peyzajları olan Harbiyeli sanatçılardan bazıları: **Hüseyin Zekai Paşa,Süleyman Seyyid, Ahmet Şekür ve Hoca Ali**

²² Kıymet GİRAY, İş Bankası Resim Koleksiyonu, s:45

Rıza'dır. Hoca Ali Rıza İstanbul'u elinde "Kırkambar diye nitelediği malzeme kutusuyla"²³ gezerek resmetmiştir . Hoca Ali Rıza'nın en çok işlediği konular arasında "deniz kenarındaki kahvehaneler" yer almaktadır.²⁴

Resim 18

Hüseyin Zekai Paşa(1869-1919) **III.Ahmet Çeşmesi**,Tuval üzerine yağlı boya

²³ Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi , Cilt:1, S: 199

²⁴ Ord.Prof.Dr.A.Süheyl ÜNVER, Kahvehanelerimiz ve Eşyası, s:9

Resim 19

Hoca Ali Rıza(1864-1930) Boğaz'dan, Tuval üzerine yağlı boya

Resim 20

Hoca Ali Rıza(1864-1930) **Rumelihisarı** ,Yaklaşık1920, Karakalem

Manzaracı(Menazırcı) Ahmet Efendi Lakaplı **Ahmet Ziya Akbulut** da Harbiyeli ressamlardandır.”Resimleri perspektif bilgisinin önemini kanıtlayan örnekler olarak dikkati çeker.”²⁵

Resim 21

Ahmet Ziya Akbulut(1869-1938) **Beyazıt Sahaflar ve Eski İmaret Binası**, 35x46 Tuval üzerine yağlı boya

Darüşşafaka Lisesi öğrencilerinde özellikle Yıldız Sarayı resimlerine sıkça raslanır. Bu resimlerin hemen hemen hepsi Abdullah Biraderler'in çekmiş oldukları fotoğraflardan ısmarlama olarak yaptırılmıştır. Bunların fotoğraftan yapılma gerçeğini **Adnan Çoker**'in araştırmaları ortaya çıkarmıştır.

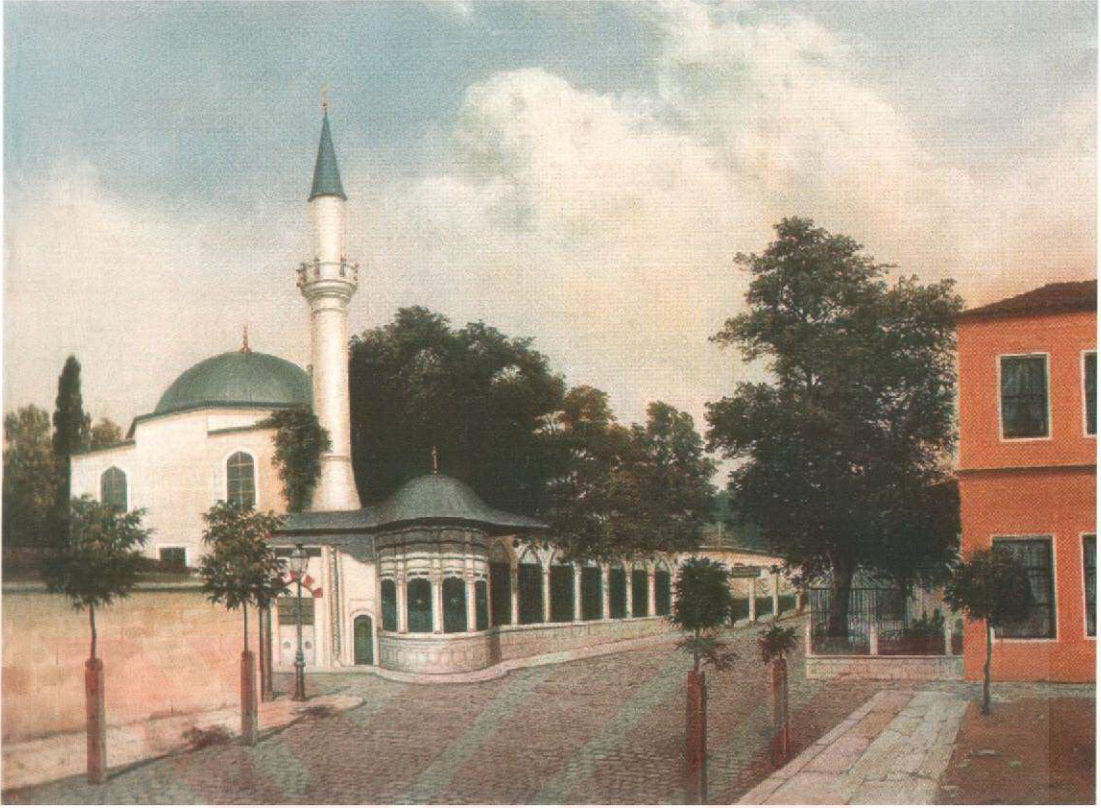
²⁵ Kıymet GİRAY, Resim Heykel Müzesi Kol.dan Örneklerle Manzara, s:102

Darüşşafakalı ressamlardan bazıları; **Kasımpaşalı Hilmi, Giritli Hüseyin, Darüşşafakalı Hüseyin, Salih Molla Aşki, Lofçalı Ahmet, Darüşşafakalı Şevki Efendi, Vidinli Osman Nuri ve Darüşşafakalı Şefik** gibi ressamlardır.

Resim 22

Giritli Hüseyin(1873-?) **Yıldız Sarayı'ndan**, 73x92 Tuval üzerine yağlı boya

Resim 23

Lofçalı Ahmet (1870-?) **Şehzadebaşı'ndan**, 75x101, Tuval üzerine yağlı boya

Darüşşafakalılarının resimlerinde belli bir naiflik gözlemlenir. Bunun sebebi asker ressamı kadar ciddi bir perspektif eğitimi almamış olmalarıdır. Bu özelliklerinden dolayı Türk sanat tarihinde “primitifler” olarak da anılırlar; ancak bu ressamların hiç bir eğitim almadıkları da söylenemez, bu nedenle “primitif” tanımı biraz abartılı bir tanımdır. Bu noktada karıştırılmaması gereken konu, naifliğin sebebinin fotoğraftan yararlanmak olmadığıdır. Asker ressamı da fotoğraftan resim yapmışlar ama resimlerinde yansıttıkları derinlik duygusu ve sağlam perspektif bilgileriyle Darüşşafakalı ressamlardan ayrılmışlardır.

Darüşşafakalı resamlara ait olduğu tahmin edilen fakat sanatçısı tesbit edilemeyen bir grup resim arasında İstanbul yangını konu edinmiş

ilginç bir çalışma(19.yüzyıl sonu) ve “Kasımpaşa Önünde Türk Donanması”(19.y.y. sonu) adlı, yanyana dizilmiş kadırgaların resimlendiği gece manzarası dikkati çekmektedir.

Resim 24

Sanatçısı Bilinmiyor, **İstanbul'da Yangın**, 60x81, Tuval üzerine yağlı boya

esim 25

Resim 25 Sanatçısı Bilinmiyor, **Kasım paşa Önünde türk Donanması**, 65x92, Tıvual üzerine yağlıboya

2.2.2. Meşrutiyet Dönemi İstanbul'u ve Gelişen Sanat Hareketleri

II.Abdülhamit dönemi olarak da adlandırılabilen bu dönemde devlet politikasına tamamen Batı kültürü egemendir. Baskılara karşı cemiyetlerin kurulduğu ve bazılarının yönetime yaptırımında bulundukları bir dönemdir(1876-1909). Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemi olan bu süreçte İstanbul da başkentliğinin sonunu yaşamaktaydı.Devlet yapısındaki değişim günlük yaşama da yansımış, genel bir "alafrangalık" hakim olmaya başlamıştı.

İstanbul'da hem endüstrileşme faaliyetleri hem de ticari faaliyetler sürmekte , buna paralel olarak kentte imar hareketlerinde büyük atılımlar ve büyük projeler yapılmaktaydı.

Bu dönemde de bir çok eğitim kurumunun yanı sıra sanatçıların yetişmesi için Sanayi-i Nefise Mektebi açılmıştır. Avrupalı turistlerin de gözdesi olan kent yeni imgeleriyle eski ve yeni yetişen ressamların tuvallerine konu olmaya devam edecekti.

2.2.2.1.Meşrutiyet Dönemi'nde Kent ve Mimarideki Durum

19. yüzyılda Sultanlar endüstrileşmeye önem veriyordu ancak ticaret kısa vadede fabrika kurmaktan daha karlı olduğu için sanayileşme bir türlü gelişmiyordu. "İstanbul'da ticaret, ithalat anlamına geliyordu."²⁶ Bu da liman tesislerinin kurulmasına yol açmıştır. İlk modern liman Galata'daki İstanbul iskelesiydi(1895). Sirkeci'de daha küçük bir iskele inşaa edildi(1900). Haydarpaşa limanı 1903' de tamamlandı.

²⁶ Prof.Dr.Doğan KUBAN, İstanbul Bir Kent Tarihi, s:350

Bu dönemde kentte yapılaşma çok hızlı ilerlemiyordu. Ayaspaşa, Pangaltı, Osmanbey, Bomonti, Nişantaşı , Şişli, Maçka, Kadıköy sırtlarına bahçeli evler yapılıyordu. 1875' de ingiliz tarzı sıra evler olan Akaretler evlerinin inşasına başlandı. Sirkeci ve Haydarpasa garlarının inşaatları tamamlandı. Türkiye'deki ilk belediye binası 1879-83 arasında inşaa edilen Pera belediye binasıdır. (Bugünkü Beyoğlu Belediye binası)

Resim 26 - Akaretler

Resim 27 – Pera Belediye Binası

Yine bu dönemde pek çok esere imza atmış olan Türkiye doğumlu yabancı mimar Alexander Vallaury 1881’ de Arkeoloji Müzesi binasını, 1883’ te Sanayi-i Nefise Mektebi binasını tamamlar. 1912’ de Galata Köprüsü’nün 1992’ ye kadar kalacak haliye inşaatı bir Alman firması tarafından tamamlanır.

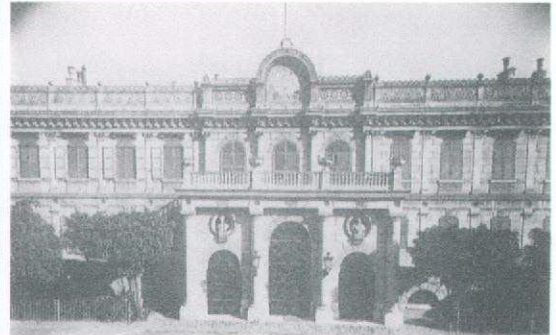

Resim 28- Galata Köprüsü 1912

Mimaride üslup arayışı bu dönemde de devam etti. “En çok uygulanan üslup neoklasikti. Karaköy, Pera, Galata semtlerinde bu üslupta pek çok banka ve işhanı yapılmıştır”.²⁷

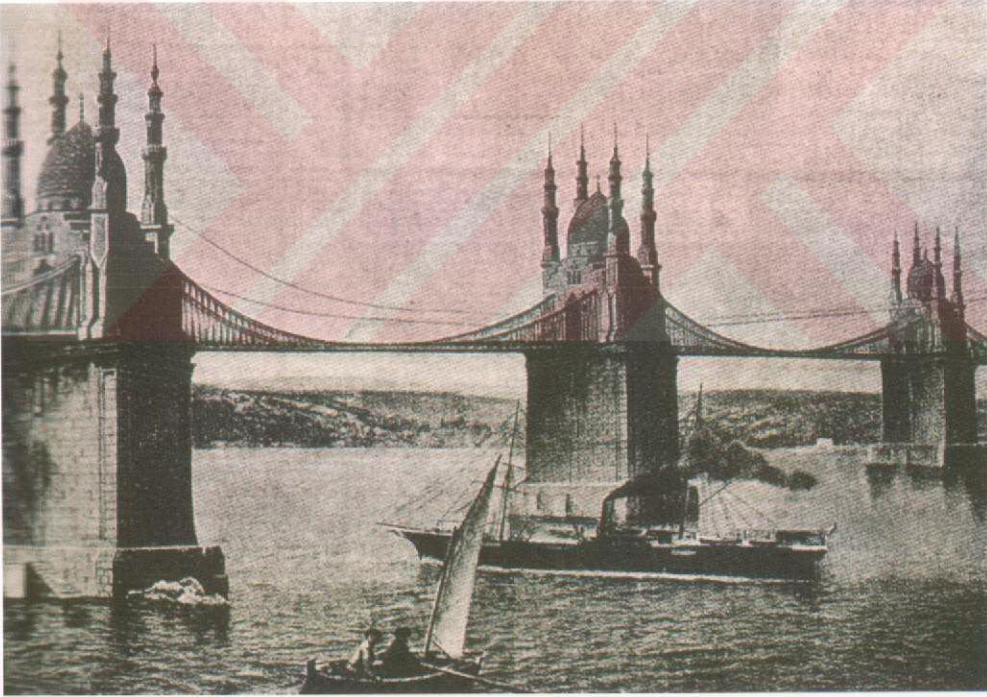
Resim 29-Avrupa pasajı

Resim 30 Fransız sefareti

²⁷ Zeynep ÇELİK, Değişen İstanbul, s:101

Kente hizmet için pek çok büyük proje ortaya atılmıştır. Bunlar gerçekleştirilselerdi İstanbul şehircilik açısından dünyanın sayılı kentleri arasına girebilirdi. Bunların en önemlilerinden biri J.Antoine Bouvard'a yaptırılan, şehir planıydı. Yine aynı mimarın Sarayburnu –Üsküdar Köprüsü projeleri, Galata Köprüsü için bir kaç öneri proje gibi büyük projeler , biraz da mimarların kent dokusuna karşı takındıkları keyfi tutum nedeniyle ayakları yere basmayan hayali projeler olarak kaldı.

Resim 31

Arnodin'in Kandilli Rumelihisarı arası köprü projesi

2.2.2.2.Meşrutiyet Dönemi Türk Resminde İstanbul

Meşrutiyet Döneminde Türk Resim Sanatı için atılan en büyük adımın, **Sanayi-i Nefise Mekteb-i Âlisi**'nin kuruluşu olduğunu söyleyebiliriz. 1881'de Arkeoloji Müzesi'ni kuran Osman Hamdi Bey, yoğun çalışmalar sonucu 3 Mart 1883'de Sanayi-i Nefise Mekteb-i Âlisi'nin öğrenime açılmasını sağlamıştır.

Bir diğer önemli atılım da **Osmanlı Ressamlar Cemiyeti**'nin kurulmasıdır. Bu Cemiyet, II. Meşrutiyet döneminin yarattığı özgürlük ortamında Şehzade Abdülmecid'in de desteğini alarak 1908'de kurulmuştu. Cemiyet ayrıca Türkiye'nin ilk sanat dergisi olan Osmanlı Ressamlar Cemiyeti Mecmuası'nı da 1910 Ocak ayında yayınlamaya başladı.

Sanayi-i Nefise Mekteb-i Âlisi'nin ilk mezunlarından genelde iç mekan resimleyen **Şevket Dağ** , Osmanlı mimarisinin anıt yapılarını ayrıntılı bir işçilikle resimleyen Muallim Şevket , yine mimari ağırlıklı çalışan **Mehmet Agah Özbek** ve Hoca Ali Rıza'nın sanat anlayışının etkisinde çalışan **Osman Asaf** da İstanbul konulu resimler yapmışlardır.

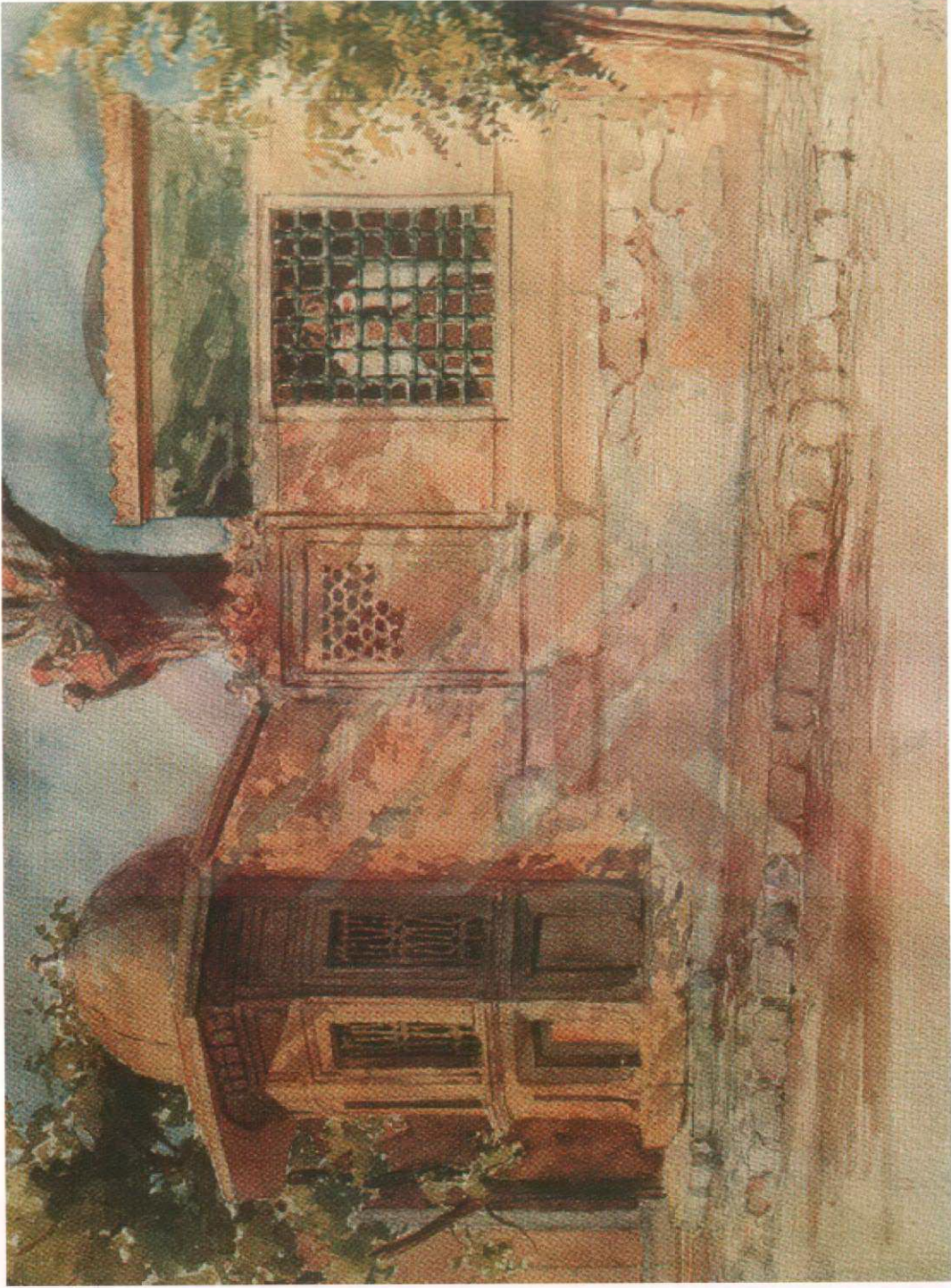
Ancak bu dönem ressamı Tanzimat dönemindekilerden farklı olarak, Sanayi-i Nefise'nin sayesinde canlı modelden resim yapma olanağına da kavuşmuşlardı.

Bu yıllarda Deniz Müzesi'nin kurulması, ressamı deniz konulu peyzajlara yöneltti. Bu dönemin ünlü ressamlarından biri Diyarbakırlı **Yüzbaşı Tahsin**'dir.

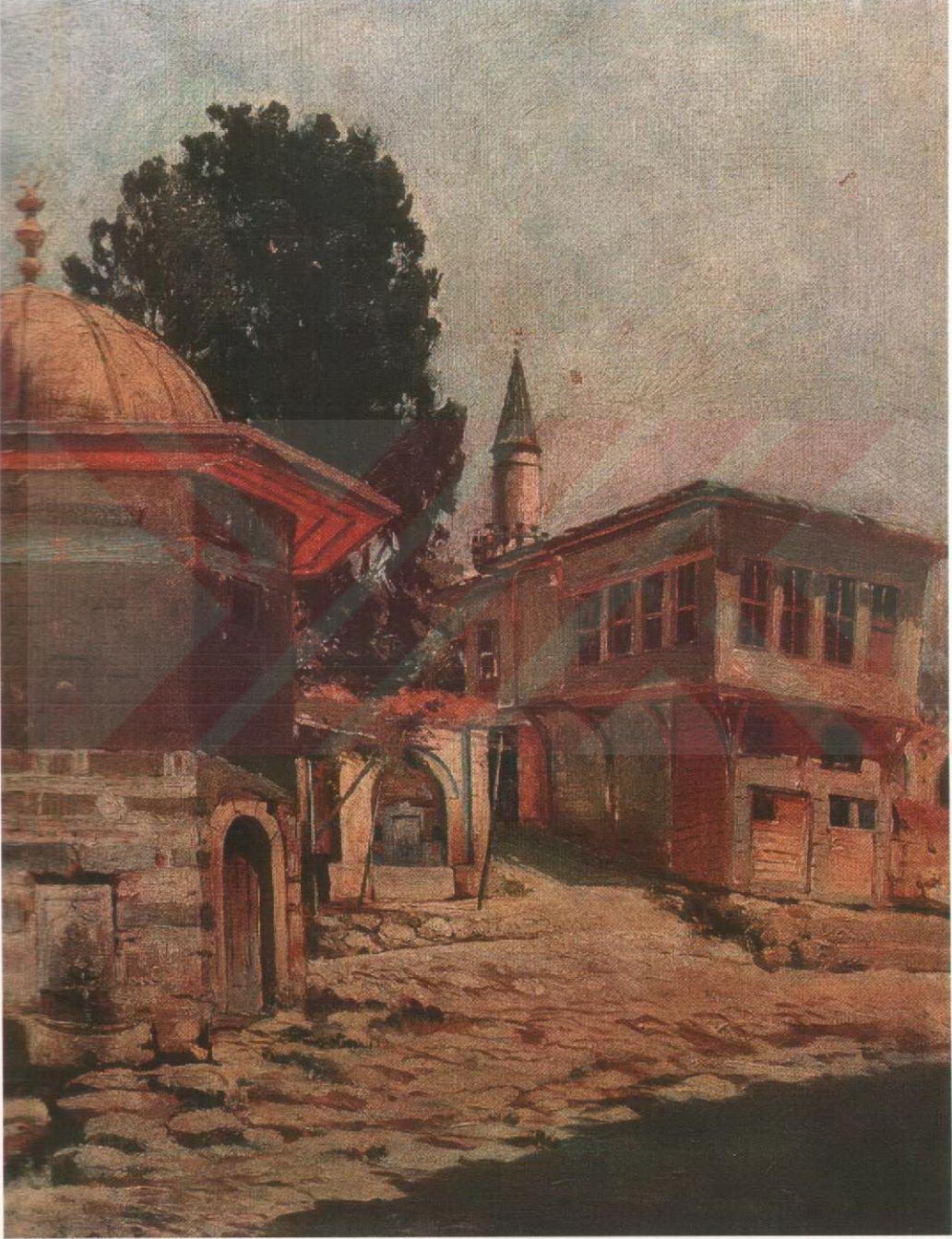
Resim 32

Şevket Dağ(1876-1944) **Topkapı Sarayı Bağdat Köşkü**, 50,5x60, Tuval üzerine yağlıboya

Resim 33

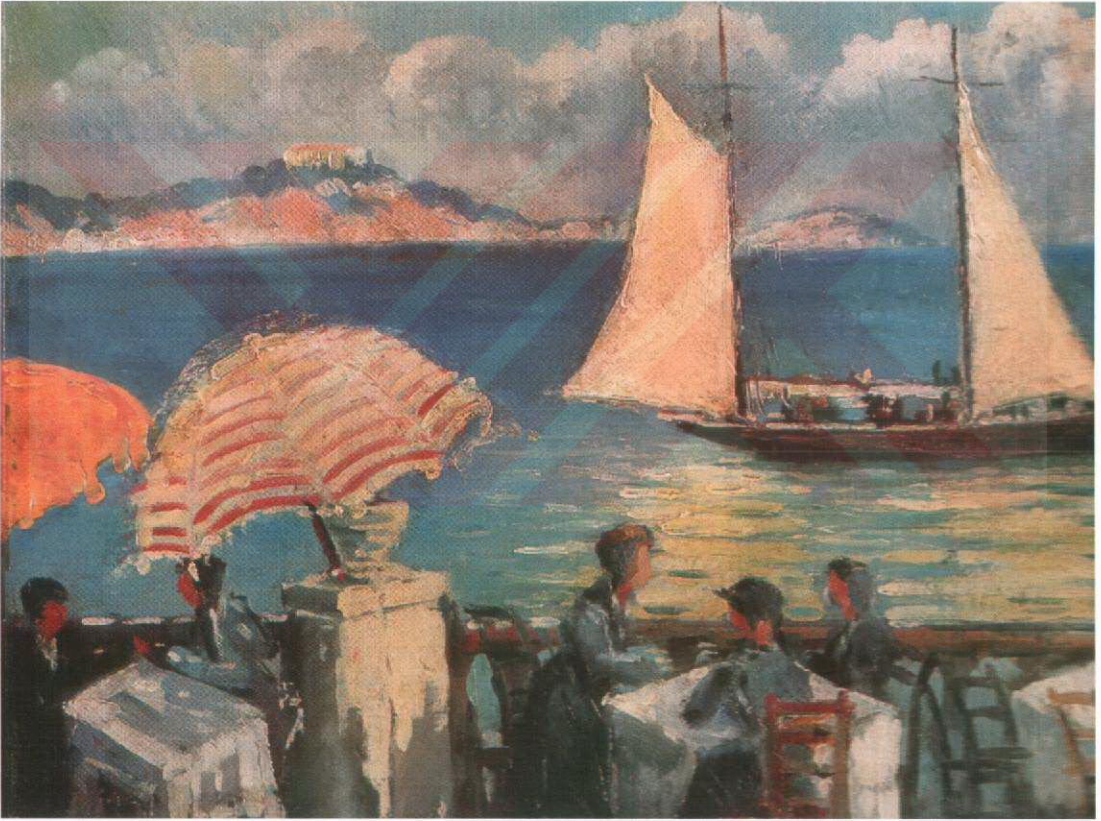
Resim 33 Mehmr Agah Özbula, (?-1946) MimarSinan Türbesi, 23x30,5, Kağıt üzerine yağlıboya

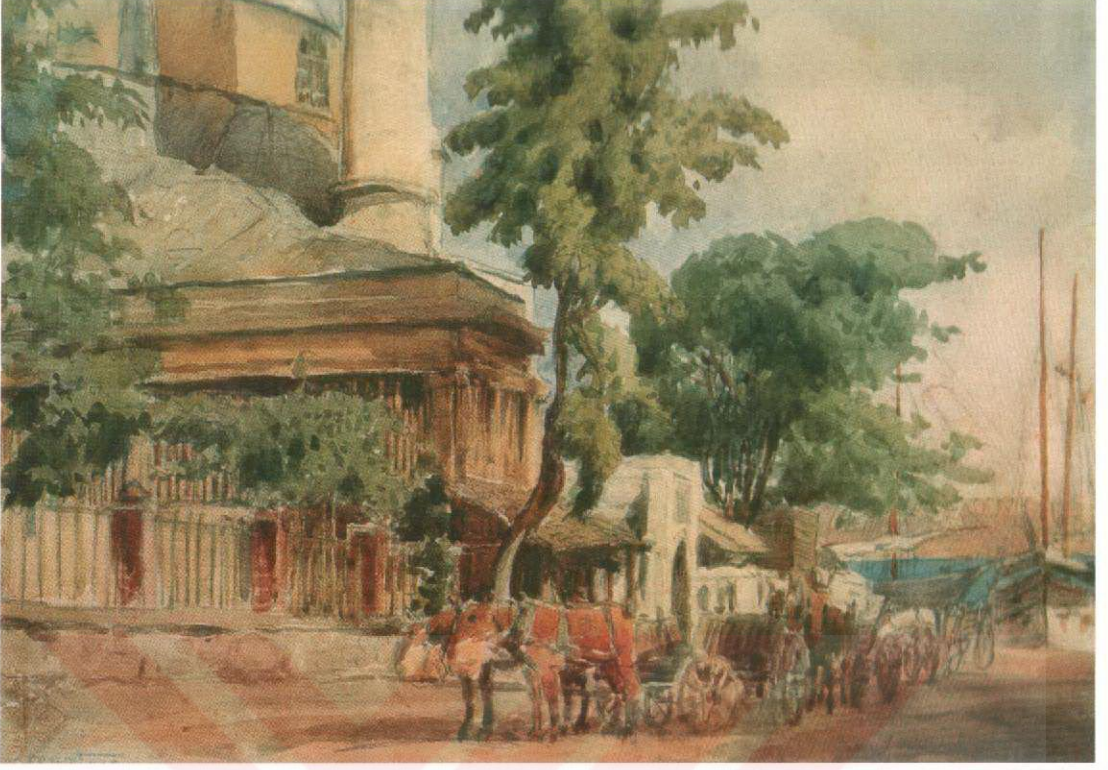
Resim 34

Osman Asaf(1868-1928), **Üsküdar Doğancılar** , 46x32, Tuval üzerine yağlıboya

Bu dönemin İstanbul konulu resim yapmış diğer asker ressamı **Mehmet Ali Laga**, **Cevat Göktengiz** , **Ali Sami Boyar** , suluboyalarıyla **Celal Esad Arseven** , **Sami Yetik** ve **Süvari Mülazımı İhsan** 'dır.

Resim 35 Mehmet Ali Laga(1876-1947), **Deniz ve Yelkenli**, Tuval üzerine yağlıboya

Resim 36

Üsküdarlı Cevat Göktengiz,(1870-1939), **Boğaziçi'nden**,26x37,5, Kağıt üzerine yağlıboya

Resim 37

Celal Esad Arseven(1875-1971), **Peyzaj**, 22x30,5, Kağıt üzerine suluboya

Resim 38

Sami Yetik(1879-1945) **Deniz Peyzajı**, 19x29, Ahşap üzerine yağlıboya

1910 yılında sınavla Paris'e eğitime gönderilen gençler I. Dünya Savaşı çıkınca yurda döndüler ve Sanayi-i Nefise Mekteb-i 'nde öğretim üyesi olarak göreve başladılar.

1914 Kuşağı adını alan bu kuşağın resimleri, Avrupa'da gözlemledikleri empresyonist akım doğrultusunda izlenimci nitelikler taşıyorlardı. Resimlerde gün ışığı ve saf renkler hakimdi; ancak serbest fırça vuruşlarıyla oluşturulan bu resimlerde batılı anlayışın etkileri yanında geleneksel özellikler de gözlemleniyordu. 1914 kuşağı bilindiği gibi "**Çallı kuşağı**" diye de anılır. Bunun sebebi **İbrahim Çallı**'nın " bir Anadolu kasabası insanı olmaktan kaynaklanan kavruk, ama espirili, anekdotları ve bohem yaşamıyla ün yapmış popüler bir sanatçı olmasıdır." ²⁸

²⁸ Sezer TANSUĞ, Çağdaş Türk Sanatı, s:120

Diğerleri ya asker çıkışlı, orta halli ya yüksek tabakaya mensup ya da yüksek tabaka tarafından destek görenlerdi. Ama sanat faaliyetleri konusunda tamamen ortak çalışıyorlardı.

Çallı kuşağı 1916' da Galatasaray Sergileri'ni de başlattılar. Sergilerde peyzaja ilgi yoğundu ama sanatçılar figür çalışmalarını da sergilemekte ısrarlıydılar. Ayrıca "çıplak" temasını da tabuları yıkarak resimlerinde kullanmaya başladılar.

1914 kuşağının başını çeken isimlerden olan İbrahim Çallı, hızlı, çarpıcı, ışıklı paletiyle İstanbul'u resimledi. Zorlamasız, rahat bir tekniği vardı. Özellikle Boğaz, Bebek, Rumeli Hisarı, Anadolu Hisarı temalarıyla dikkat çeker. Çallı, kendisi için özel bir yere sahip olan Emirgan'ı mavi ve sarının kontrastını kullanarak ve tuvali ışık oyunları ile bezeyerek resmetmiştir.

Resim 39 İbrahim Çallı(1882-1960) **Emirgan**, Tuval üzerine yağlıboya

Çallı'nın yanısıra, bu kuşağın en önemli ressamı, **Nazmi Ziya** **Güran**, **Hikmet Onat**, **Namık İsmail** , **Feyhaman Duran**, **Hüseyin Avni Lifij'** dir. İstanbul'un kuytu köşelerini gezerek resmeden Hikmet Onat'ın aydınlık ve ışıklı bir paleti vardı.

Resim 40

Nazmi Ziya Güran(1881-1937), **Sabah**, 65x81, Tuval üzerine yağlıboya

Resim 41

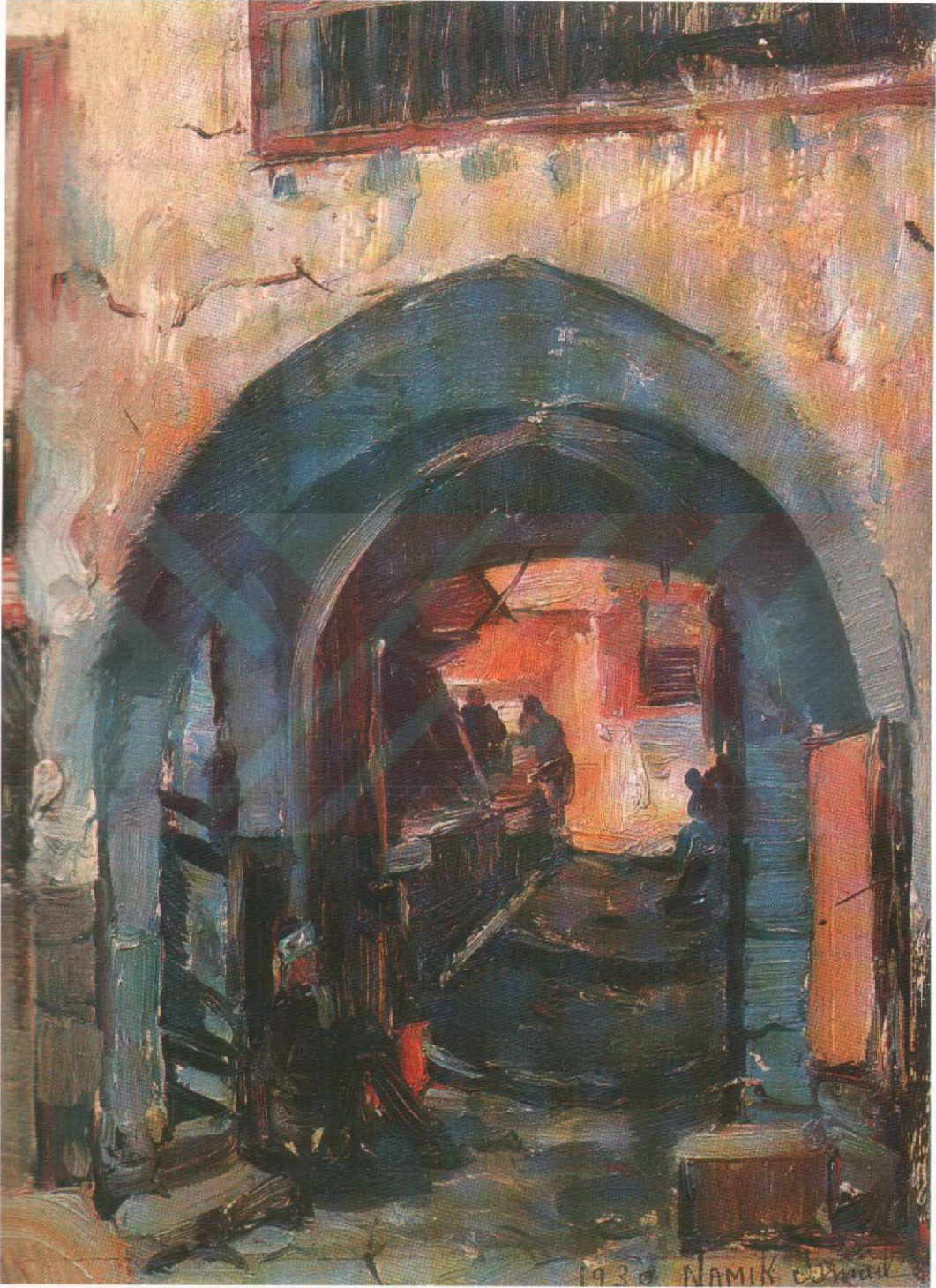
Hikmet Onat(1882-1977) Üsküdar'dan, 44x64 cm., Tuval üzerine yağlıboya

Namık İsmail, İstanbul konulu resimlerinde deniz ve kıyı görünüşleri üzerine yoğunlaşmıştı.

Feyhaman Duran tuvallerinde cesur fırça tuşları ve yoğun boya sürüşleriyle tanınıyordu. Sonraki dönemlerinde ise bu hareketlilikten uzaklaşmıştır.

Hüseyin Avni Lifij, Paris Cormon Atölyesi'nde öğrenim görür. Poşadlar isimli peyzaj çalışmalarında "renkçi erimleri özenle uygulayan izlenimciliği ardında, çok güçlü bir desen yeteneği vardır."²⁹

²⁹ Sezer TANSUĞ, Çağdaş Türk Sanatı s: 104

Resim 42

Namık İsmail,(1890-1935) **Büyük Valide Han**, 31x24 cm., Duralit  zerine yağlıboya

Resim 43 Feyhaman DURAN, (1886-1970) **İstanbul Limanı**, 31x43,5 Tuval üzerine yağlıboya

Resim 44

Hüseyin Avni Lifij (1886-1927) **Kar Manzarası**, 36,5x48, Tuval üzerine yağlıboya

Kuşağın diğer sanatçıları **Cevat Erkul**, **İbrahim Safi** , **Naci Kalmukoğlu**, **Vecih Bereketoğlu** ve **Pertev Boyar**'dır.

1914 Kuşağı sanatçıları, kız öğrencilerin yetişebilmesi için **İnas (Kız) Sanayi-i Nefise Mekteb-i** 'nin kurulmasında da etkilirdirler. Nazlı Ecevit de bu okuldan yetişmiştir.

Resim 45

Cevat Erkul,(1897-1981) **Kış** , **İstanbul**, Tuval üzerine yağlıboya

Resim 46

Resim 50 Ibrahim Safi(1898-1984) Balıkçılar Çarşısı, 1972, 75x100, Tuval üzerine yağlıboya

Resim 47

Naci Kalmukoğlu(1896-1954), **Hisar**, Tuval üzerine yağlıboya

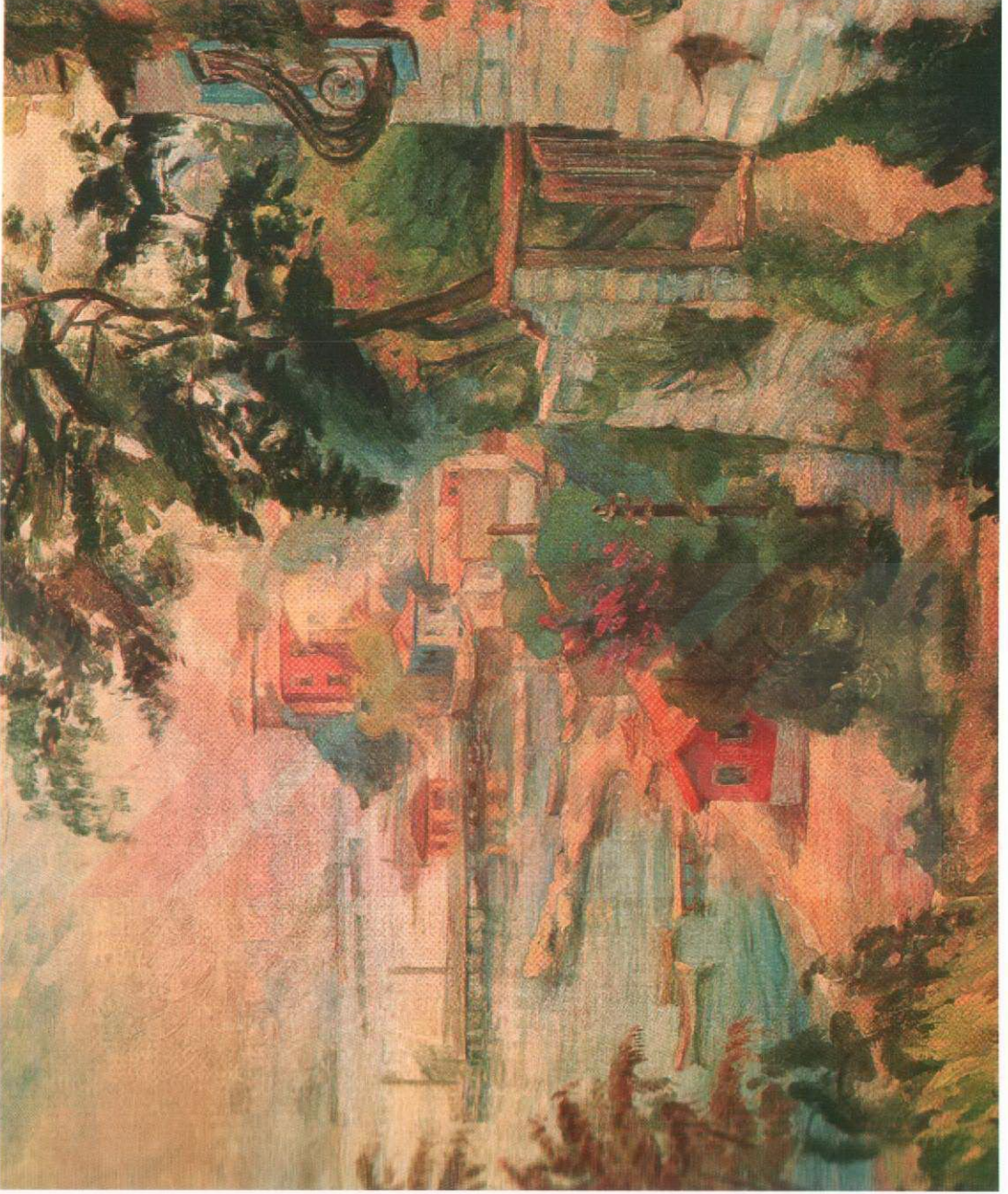
Resim 48

Vecih Bereketoğlu(1895-1971) **Kurbağlıdere**, Tuval üzerine yağlıboya

Resim 49

Pertev Boyar (1895-1981) **Moda Kadın Hamamı** , Tuval üzerine yağlıboya

Nazlı Ecevit, (1900-1985) Salacak'tan, Tuval üzerine yağlıboya

2.2.3.Cumhuriyet Dönemi İstanbul'una Genel Bir Bakış

Atatürk'ün önderliğinde kurulan Cumhuriyet, Osmanlı Devleti'nin uzun zamandır yapmayı başaramadığı hamleleri yapmış, Bir dizi devrimi birarada gerçekleştirmişti. Cumhuriyet'le, birlikte Türkiye akıl ve bilim çağına kapılarını açtı.

Stratejik sebeplerden başkentin Ankara'ya taşınması, İstanbul'un ikibinbeşyüz yıldır süren tarihsel konumunu yitirmesine sebep olmuştu. Buna rağmen İstanbul, endüstri birikimi, limanlarıyla uluslararası ticaretteki önemi ve kültür ve uygarlık merkezi oluşu nedeniyle tamamen çökmemişti.

"Cumhuriyet tarihinde birbirinden kesinlikle ayrılması gereken iki dönem vardır. Bunlardan ilki, yeni bir devletin, Cumhuriyet'in kuruluş evresidir. İkinci dönem ise çok partili rejimi ve kapitalist görünümü ile II. Dünya Savaşı sonrası Türkiye'sidir." ³⁰

2.2.3.1. Cumhuriyet'in Kuruluş Aşamasında İstanbul Kenti

İstanbul devrim ordularının eline geçtiğinde kent perişan haldeydi. Kozmopolit yaşam sona ermiş, bir grup beyaz Rus dışında yabancılar da kenti terketmişti. "Ermeniler ve Rumlar da göç edince İstanbul nüfusu düşmüş ve çoğunluğu artık Türkler oluşturuyordu." ³¹

Savaş sonrası hükümet, kaynaklarını, Ankara ve Anadolu'nun yapılanması için harcıyordu dolayısıyla İstanbul'un yeniden yapılanmasına izin vermiyordu.

³⁰ Prof.Dr.Doğan KUBAN , İstanbul Bir Kent Tarihi, s:383

³¹ Robert MANTRAN, İstanbul Tarihi, s:306

1930'lara kadar İstanbul'da Beyazıt Meydanı ve Taksim Meydanı dışında kayda değer yenilik yapılamadı. 1930'da kent yönetimi düzenlendi ve yeni belediye yasaları çerçevesinde kent planlaması girişimlerine başlandı

1936'da Henri Prost, Atatürk tarafından İstanbul'a davet edildi. Prost'un hazırladığı projelerin bir kısmı , Atatürk'ün ölümü ve II. Dünya Savaşının başlamasıyla 20 yıl kadar ertelendi. Prost, tarihi anıtların korunması, Haliç trafiğinin düzenlenmesi gibi yerinde kararların yanısıra, çoğalabilecek kent nüfusunu hesaba katmadan yaptığı bazı projeleriyle büyük hatalar da yaptı. Bunların bazıları, sanayinin Haliç etrafında genişlemeye devam etmesi, Dolmabahçe Sarayı'nın hemen üzerine büyük bir stadyum inşa edilmesi gibi kararlardı.

İstanbul'da bir müzik konservatuvarı kuruldu(1923). 1930'lu yılların sonunda Fındıklı'ya taşınan Güzel Sanatlar Akademisi de son derece canlı bir sanat ortamıydı. Yapılan devrimlerin de etkisiyle kentsel yaşam tarzında bir modernleşme başlamıştı. II. Dünya Savaşı'nın da etkisiyle ekonomik durgunluktan çıkamayan İstanbul için, savaşın bitişi ve hükümetin çok partili döneme geçişiyle yeni bir dönem başlayacaktı.

2.2.3.2.Cumhuriyet'in ilk 25 Yılında İstanbul'un Türk Resmindeki Yansıması

Cumhuriyet Hükümeti batılılaşma yolundaki değişimi benimsemiş, diğer alanlara yaptığı gibi sanatın gelişmesine de yatırım yapmaktaydı. Cumhuriyet'in ilk yılında Avrupa'ya yollanan öğrencilerin arasında sanatçı adayları da vardı. Bu dönemde Batı, modernizm hareketleriyle çalkalanıyordu. Batıdaki değişimle Türkiye'deki değişimin çakışması, "Türk Sanatının özgün bir kimlik oluşturmaya yardımcı olacaktı." ³²

Türk Sanatçısı, yeni rejimle, vatandaş kimliği, kişisel özgürlük gibi kavramlarla tanışmaktaydı. Devlet yeniyi destekliyordu; sanatçı da böylece idealini gerçekleştirebileceği ortam bulabilecekti. Ayrıca artık sanat Tanzimat ve Meşrutiyet'te olduğu gibi askeri ve politik elitten oluşan sınırlı kesimin tekelinde olmayacak, halkla buluşturulacaktı. Cumhuriyet Hükümeti'nin o dönemdeki politikası, gençlere yatırım yapmak üzerineydi." Gelenekçi değil, gelecekçi bir anlayış hakimdi. ³³

1924 yılında Avrupa'ya öğrenime gönderilen öğrenciler, 1928 yılında yurda çağrıldılar. "Genç sanatçıların ürettiklerinde büyük bir üslup değişimi görülüyordu." ³⁴ Bir yıl önce Galatasaray Sergisi'nde **Ahmet Zeki Kocamemi** ve **Ali Avni Çelebi**, "Batı'da yaygınlaşan erken XX. Yüzyıl akımlarının herhangi birine bağlanmadan kübizmden ekspresyonizme kadar her türünün özümsemişi konstrüktif sistem açısından güçlü bir üslup yenilenmesiyle seyircinin karşısına çıktılar." ³⁵

Bu yeni üslup, Güzel Sanatlar Birliği ve hocalar tarafından bir süre kabul görmedi. Dolayısıyla Avrupa'dan dönen gençler bir süre kendilerine uygun görevlere getirilmediler. Getirilenler de kısa bir sürede ayrılmak

³² Semra Germaner, Cum Renkleri Biçimleri S.G. Cum Renk S.9 Biçim

³³ Semra Germaner, Cum Renkleri Biçimleri S:G: S.10

³⁴ Kıymet GİRAY, İş Bankası Koleksiyonu, s:94K:G: İŞ.244

³⁵ Sezer TANSUĞ, Çağdaş Türk Sanatı, s:104 S:T:165

zorunda kaldılar. Olumsuz şartlar, genç sanatçıları “her eğilime açık bir sanatçı topluluğu”³⁶ kurma fikrine götürdü. 1929 Temmuz’unda içinde **Zeki Kocamemi , Ali Avni Çelebi Şeref Kamil Akdik, Cevat Hamit Dereli, Refik Fazıl Epikman, Mahmut Celâlettin Cûda, Nurullah Cemal Berk, Hale Asaf, Ahmet ve Muhittin Sebati**’nin de bulunduğu topluluk, **Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği** ’ni kurdu.

Müstakiller, sanatçılara iş ortamı, sergi mekanı yaratılması, Anadolu’da resim sanatının tanıtılması, Devlet Resim Heykel Sergisi Yönetmeliği hazırlanması gibi konularda mücadele verdiler. Yurtiçinde pek çok gezici sergi düzenlediler. Yurtdışında da sergi açmayı başardılar. Üsluplarında özgürlükçü bir anlayışı benimseyen Müstakiller farklı anlatım dillerine rağmen, “resimsel araştırmalara ve konstrüksiyona verdikleri önemde ortak bir dil oluşturmışlardı.”³⁷

Resim 51 Zeki Kocamemi(1901-1959) **Peyzaj**, Tuval üzerine yağlıboya

³⁶ Sezer TANSUĞ, Çağdaş Türk Sanatı, s:104S:T:166

³⁷ Kıymet GİRAY, İş Bankası Koleksiyonu, s:94K:G: 248

Ali Avni Çelebi(1904-1993) **Aya İrini**, 38x46 cm., Tuval üzerine yağlıboya

Resim 52

Şeref Akdik İstanbul'u resmetmekten hiç vazgeçmemiş, genelde Boğaz'ın çeşitli görünümünü konu edinmişti. Resimlerinde gerçekçi değerler ön plana çıkıyordu.

Resim 53

Şeref Akdik (1899-1971), **Salacak İskelesi**, Tuval üzerine yağlıboya

Cevat Dereli “geometrik renk ve leke değerlerinin planlandığı sert ve köşeli kompozisyonlardan uzaklaşarak”³⁸ kendine has, derinlik yerine yüzeyde oluşan, rahat, hemen çizilmiş hissi veren bir üslup benimsemiştir. Dereli'nin İstanbul resimleri manzaradan çok günlük yaşamı yansıtır.

³⁸ Kıymet GİRAY, İş Bankası Koleksiyonu, s:376

Resim 54

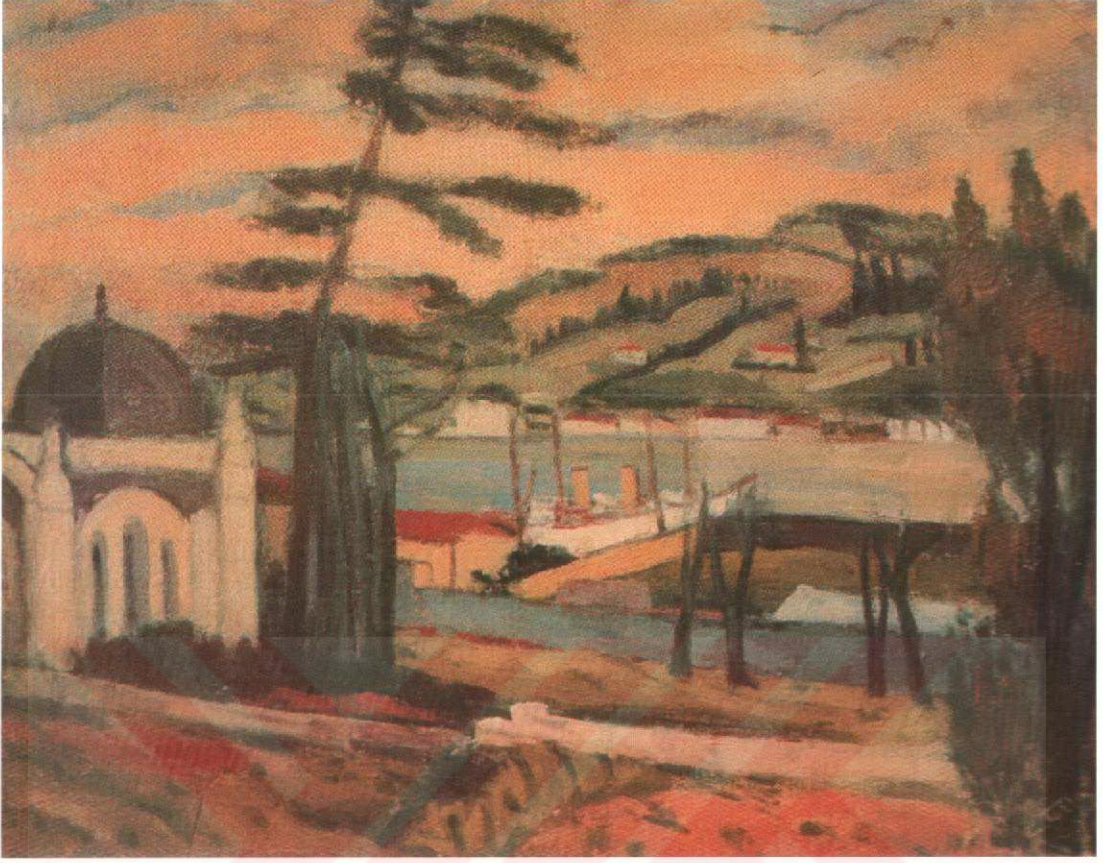
Cevat Dereli(1900-1989) **Balıkçı Dükkanı**, Tuval üzerine yağlıboya

Cumhuriyetin 10. yılında, rejimin ülke çapında benimsetilmesi için kültür ve sanat hareketleri hükümet tarafından destekleniyordu. Dil devrimi, harf devrimi, halk evlerinin kurulması gibi faaliyetler gündemdeydi. Bu dönemdeki hareketlerin paralelinde sanatçılar da çağdaş atılımların peşindeydi. Türk resminde modren sanatı başlatma adına **Nurullah Berk**, **Cemal Tollu**, **Abidin Dino**, **Elif Naci**, **Zühtü Müridoğlu**, **Zeki Faik İzer**, **D Grubu** 'nu kurarlar. Bu gruba daha sonra **Halil Dikmen**, **Bedri Rahmi Eyüboğlu**, **Eren Eyüboğlu** da katılırlar.

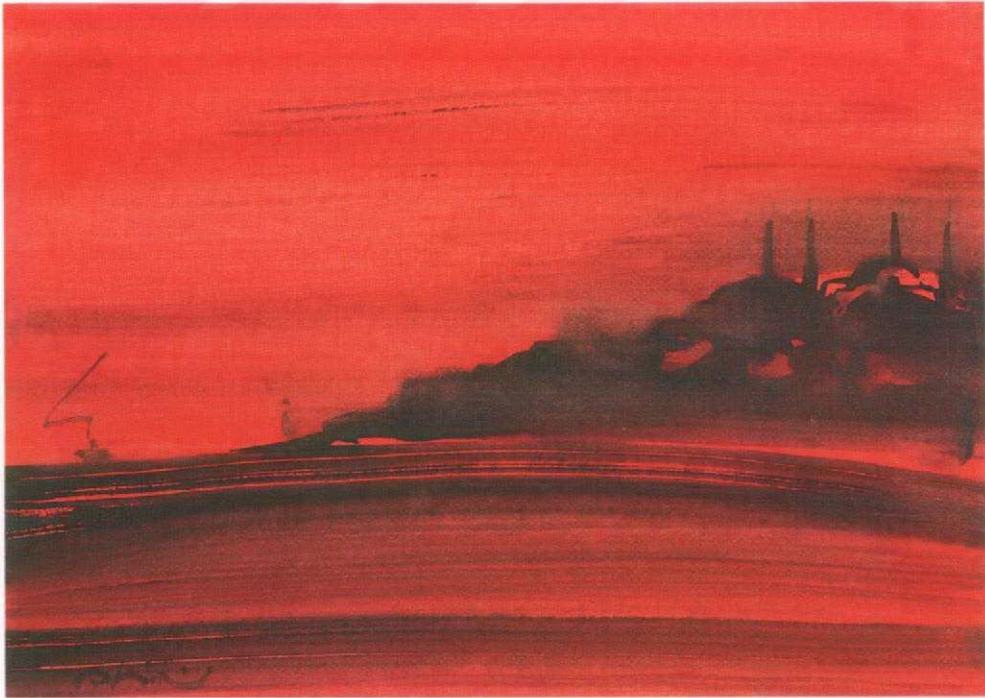

Resim 55

Nurullah Berk (1906-1982) **Baloncu**, 68x48, Kağıt üzerine guvaş

Resim 56 Cemal Tollu,(1899-1968) **Ortaköy'den**, 50x65, Tuval üzerine yağlıboya

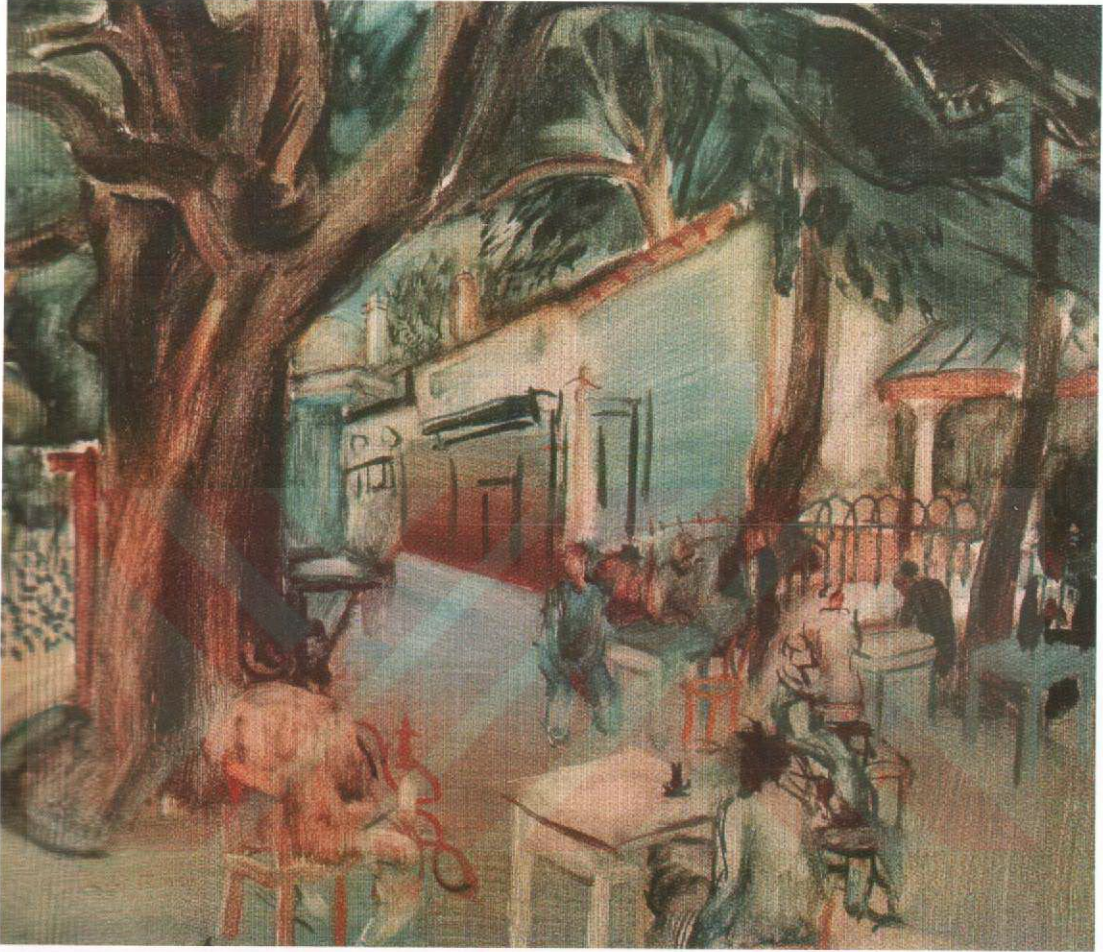

Resim 57 Abidin Dino,(1913-1993) **Üç Şehir, İstanbul**,50x70, Kağıt üzrine guaş

Resim 58

Zeki Faik İzer(1905-1988) **Dolmabahçe'den**, Tuval üzerine yağlıboya

Resim 59

Bedri Rahmi Eyüboğlu(1911-1975), Kahve , 38,5x45,5 cm., Tuval üzerine yağlıboya

Bu dönemin İstanbul peyzajı yapmış diğer sanatçıları da **Hulusi Mercan , Eşref Üren, Arif Bedii Kaptan, Ercüment Kalmık, Sabri Berkel'** dir.

Bu dönemde henüz Türk Resim Sanatı'nın yeni bir akım yaratması mümkün değildi. Sanatçıların amacı Avrupa akımlarını ülkeye taşımak, topluma sanatı tanıtmaktı. D Grubu bu tanıtımda başarılı olabilmek için basının desteğini kullandı. Eleştirmen Fikret Adil D Grubunun tanıtımını üstlenmişti. Ayrıca sanat yazarı azlığı, sanatçıları da yazarlığa soyunduruyordu." Nurullah Berk, Elif Naci, Cemal Tollu, Zühtü Müridoğlu, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Eşref Üren bu dönemde pek çok makale yazdılar." ³⁹

Grup 1951'e kadar ortak düşüncelerle 15 sergi gerçekleştirdi. Bu tarihten itibaren sanatçılarda farklı arayışlara yönelme ve beraberlikten uzaklaşma gözlemlendi. D Grubu kübizmden etkilenmiştir. "Resimlerinde nesneler geometrize edilmiş dış biçimlerle" ⁴⁰ tuvallere yansır.

Resim 60

Hulusi Mercan(1913-1988) **İskele**, Tuval üzerine yağlıboya

³⁹ Kıymet GİRAY, İş Bankası Koleksiyonu, s:342

⁴⁰ Kıymet GİRAY, İş Bankası Koleksiyonu, s: 348

Resim 61 Eşref Üren (1897-1984) **Kurtuluş parkı**, 120x128, Duralit üzerine y.boya

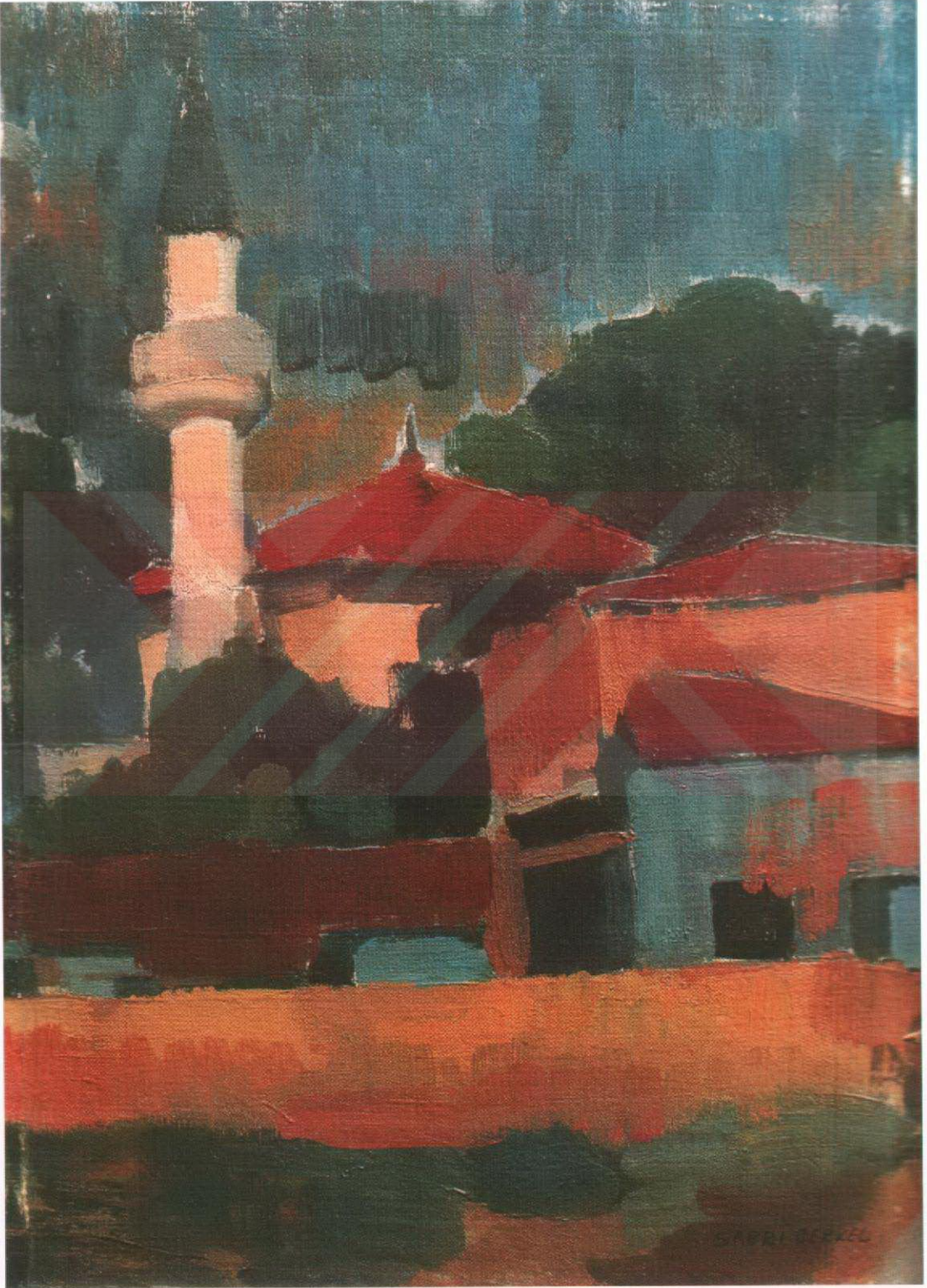

Resim 62 Arif Bedii Kaptan(1906-1979) **Soyut Şehir III.** 130x161 Tuval üzerine yağlıboya

II. Dünya Savaşının patlak vermesi, sanatçılarda ulusal sanat arayışını körükledi. Minyatür, hat gibi geleneksel sanatlardan esinlendikleri formları resimlerine yansıttılar. Grup İstanbul konulu resimlerini de bu sanat anlayışı çerçevesinde gerçekleştirdi.

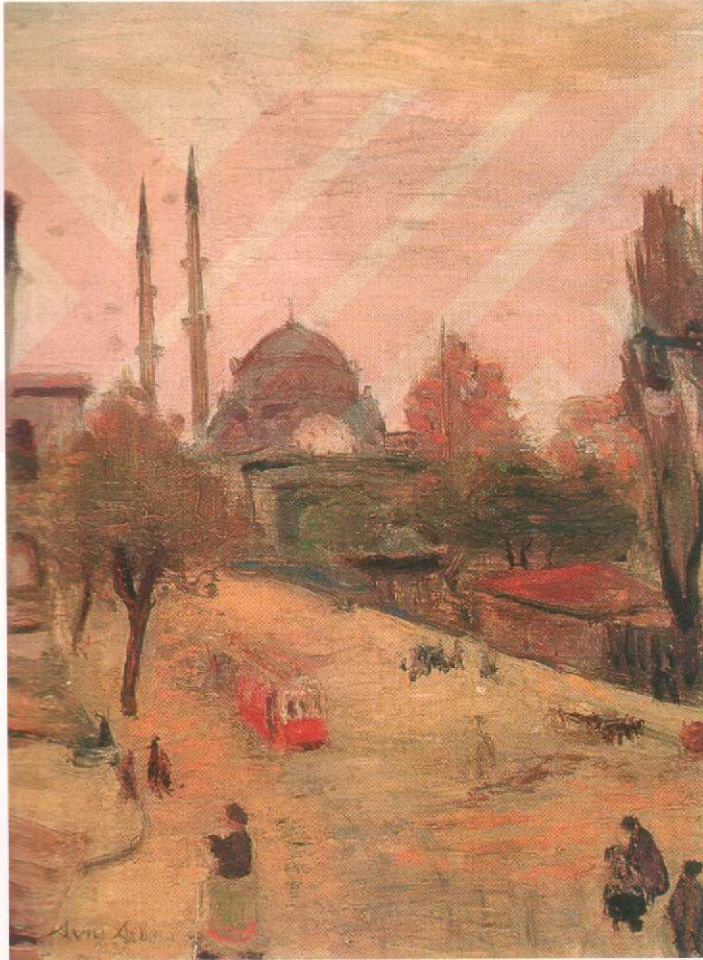
Resim 63 Ercüment Kalmık (1908-1971) **Liman**, Özgün baskı

Resim 64

Sabri Berkel (1907-1993) **Çukurcuma Mahallesi'nden**, 29,5x21,5, Duralit üzerine yağlıboya

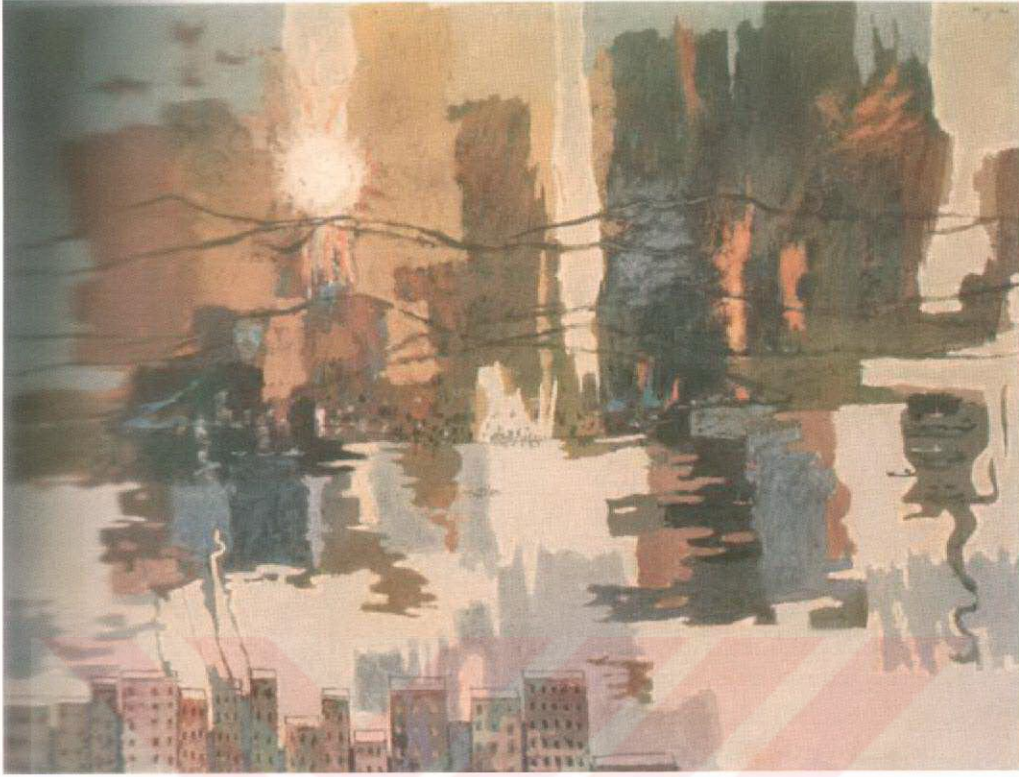
Yeniler Grubu 1940'lı yıllarda kuruldu. Düzenledikleri sergilerde ortak bir tema belirlediler. İlk sergileri "Liman" ikincisi "Kadın" konulu idi. Toplum yaşantılarından kesitleri konu edindiler. Batıda da Dünya Savaşı'nın etkisinde expresyonist üslup gelişmekteydi. Yeniler de savaşın ve Türkiye'de çok partili dönemin sancılı geçişini yaşadılar. Bu dönemlerde bir çok sanatçı, " non-figüratif eğilimler de gösterdiler." ⁴¹ Bu dönemin İstanbul konulu resim yapmış sanatçıları; Avni Arbaş, Nuri İyem, , Ferruh Başağa, Aliye Berger gibi sanatçılardır.

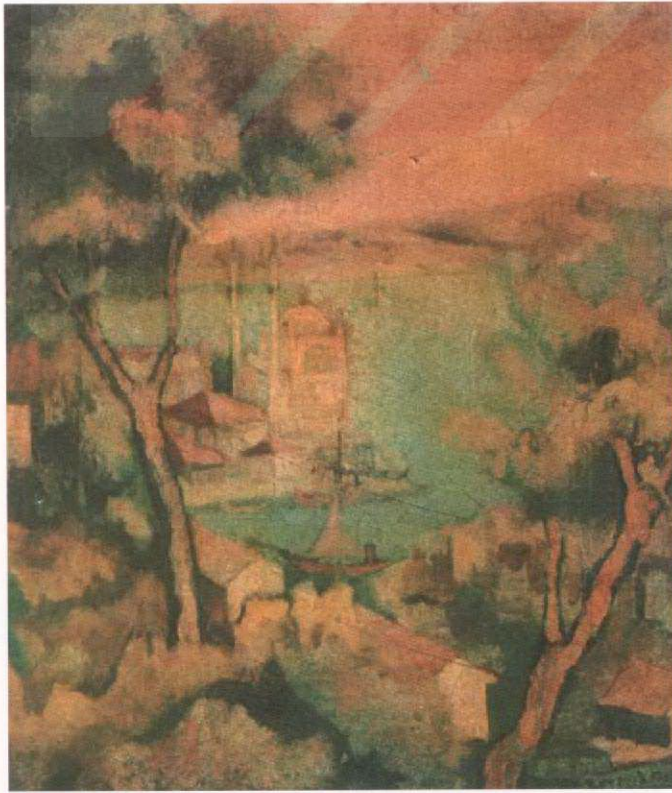
Resim 65

Avni Arbaş(1919-?) **Tophana Camii**, Tuval üzerine yağlıboya

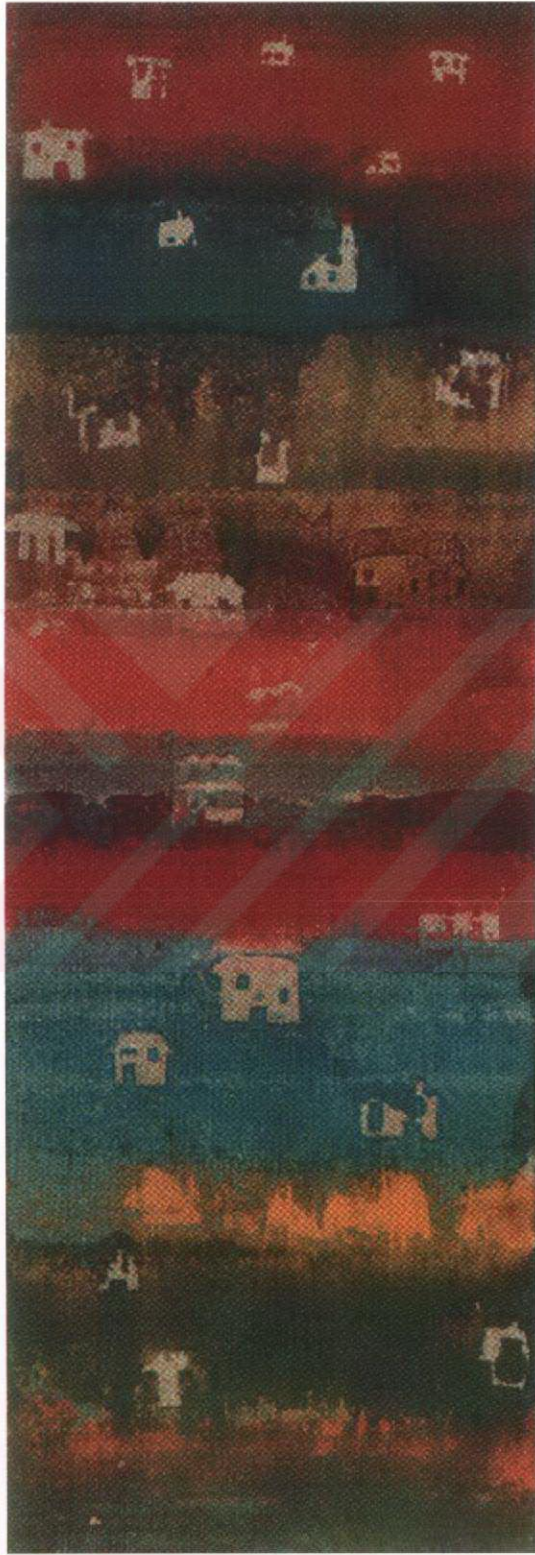
⁴¹ Kıymet GİRAY, İş Bankası Koleksiyonu, s: 420

Resim 66 Nuri İyem(1915-) **isimsiz**, 1965, 50x70

Resim 67 Ferruh Başağa (1914) **Arnavutköy**, 1944, 57,5x49 cm., kontrplak üzerine yağlıboya

Resim 68 Aliye Berger (1903-1974) **Gecekondular**, 82x28 cm., Metal Baskı

2.2.3.3. 1950 'den Günümüze İstanbul'un Kentsel Değişimi

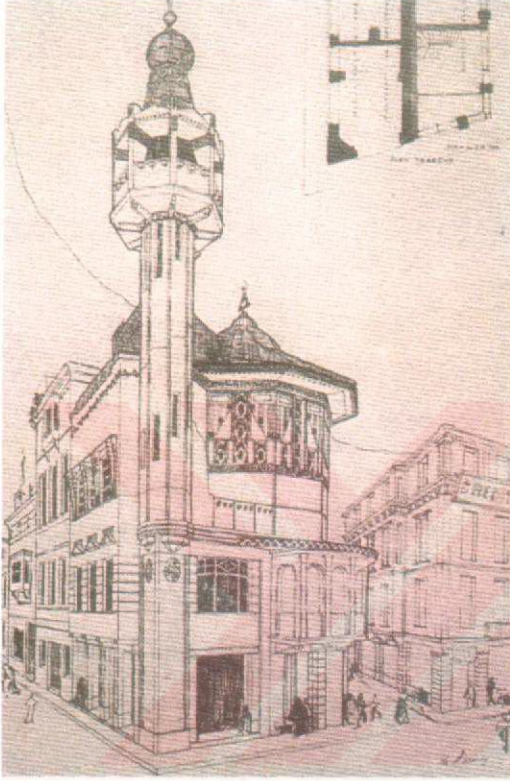
Çok partili döneme geçiş, CHP'nin 1950 seçimlerini Demokrat Parti'ye karşı kaybetmesi, İstanbul'un kentleşmesinde dönüm noktası sayılabilir. II. Dünya Savaşı'nın etkilediği Türkiye, Amerikan yardımı olan Marshall Planı ve liberal ekonomi politikası ile kalkındırılacaktı. Uzun süredir ihmal edilen İstanbul da bu kalkınmadan payını alacaktı. İstanbul'u modern bir kent görünümüne kavuşturmak için çalışmalara hızla başlandı. Amerika'dan ithal edilmek istenen bu anlayış için gereken şeyler ise, modern apartmanlar ve motorlu taşıtlardı; ancak bunun için belediyeler ve şehrin altyapısı yetersizdi. Bu yıllarda, Aksaray , Fatih gibi semtlerin tarihi dokusu hırpalanarak Vatan ve Millet Caddeleri açıldı. Haliç'e Unkapanı Köprüsü yapıldı. Bakırköy'den Sirkeci'ye deniz doldurularak ve surların bir kısmı yıkılarak ve tahrip edilerek sahil şeridi yapıldı. Bu yeniliklerin ortak noktası bulvar açmak uğruna düşüncesizce talan edilen eski kent dokusuydu.

Bu dönemde açılan fabrikalar ve şehirdeki yapılanma hareketleri iş sahası yarattı ve köylerden kente, çoğunluğu genç erkeklerden oluşan göç hareketi başladı. Bu durum İstanbul'daki hızlı ve plansız gelişmeye ortam hazırladı. Şehrin batısında gecekondulaşma görülmeye başladı.

Resim 69

Göç eden yeni İstanbullular için ise tarih veya doğa bir şey ifade etmiyordu. Bilinçsizce hazine arazileri, ormanlar, su havzaları ve yeşil alanların talan edilmesine, hükümetler, oy uğruna göz yumdular. Bu yüzden yeni bir metropol yaratma uğruna doğa ve tarih delik deşik edildi.

Önceleri iş potansiyeli ve göç edenlerin sayısı birbirine denk iken, “1970’li yıllarda siyasal ve ekonomik güçlüklerin yoğunlaşmasıyla, bu kez siyasal beklentilerle yeni bir göç dalgası başladı.”⁴²

İstanbul’da gelişmeler hep planlamanın önünde gitti. Hükümetlerin konut sorununu çözmek adına çıkardığı yasalar işleyemedi, konut kredilerinin faizleri yüksek kaldı. Ucuz konut üretimi için kurulan bankalar, lüks konut üretimi yaptılar (Ataköy,

Resim 70(Tarihi talan sırasında yok edilen Karaköy Camii)

Levent, v.s.). Bu durumda” belediyeler ve Toplu Konut İdaresi, ucuz konut üretimini denediler”⁴³ ama yine de konut açığına çözüm gelmedi.

Bir türlü imar planlarının tamamlanamadığı İstanbul’da, kent kendiliğinden oluştuktan sonra oy endişesiyle imar afları çıkartılmış, buralara altyapı götürülmüştür. Yeni gecekondular ve apartkondular yapıldı. İstanbul büyük bir köy görünümü almaya başladı. “1980 sonrası (...) hazine arazilerinin el

⁴² Robert MANTRAN, İstanbul Tarihi, s:320

⁴³ Prof.Dr.Yıldız Sey, 75 yıldaDeğişen Kent ve Mimarlık s:204

konulup parsellenerek satılması yanında 1950'lerdeki gecekondulaşma masum kalmıştı.”⁴⁴

Resim 71

İstanbul bir taraftan büyük bir köy görünümü alırken diğer yandan da modern kentin simgeleri olarak görülen gökdelenler ve süpermarketlerle yeni bir silüete kavuşuyordu. İstanbul caddelerinin yeni çehresi iki yana dizili hiçbir üslubu olmayan birbirinin aynı apartman ve büro yapılarıyla tanım kazanmaya başladı.

Resim 72

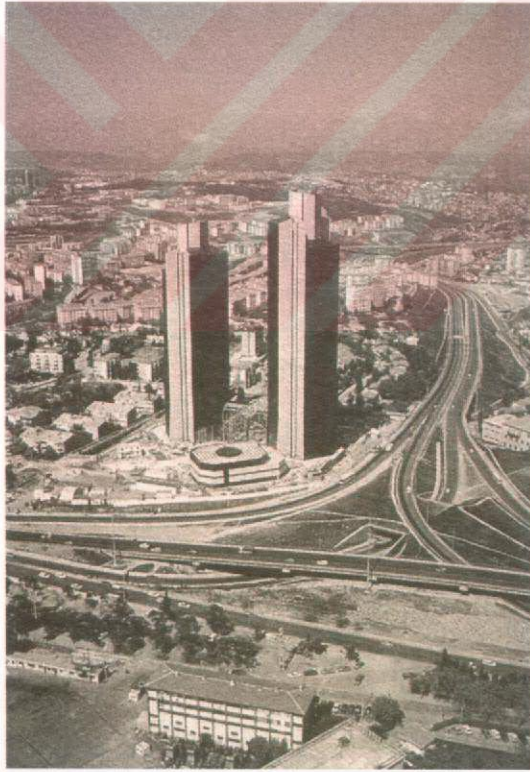
Rant kavgası

İstanbul'da nefes alacak yeşil alan bile bırakmamıştır. İnsanların “ölüleri rahatsız etmekten” korkmaları nedeniyle henüz el değmemiş olan mezarlıklar şehre kalan ender yeşil alanlardır.

⁴⁴ Prof.Dr.Yıldız Sey.75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık, s: 204

Günümüzün bireyleri, bu megapolde daha konforlu bir yaşam bulmalarına ya da umut etmelerine karşın fiziksel bir kaos ve toplumsal belirsizliklerin getirdiği baskıların altında da ezilmektedirler. Bu kentsel kaos, isteklerle bunlara ulaşmak için gereken kültürel düzeyin çelişmesiyle ortaya çıkar.

“Günümüz sorunlarına rağmen bu eski başkent yine de gelecek kuşaklara düş kurdurmaya devam edecektir.”⁴⁵

Resim 73

⁴⁵ Robert MANTRAN, İstanbul Tarihi, s: 324

2.2.3.4. 1950 Sonrası İstanbul'unun Türk Resmindeki Etkileri

Çoğulcu sistemle birlikte ülkede sanat uygulamalarına kadar uzanan yeni tartışmalar gündeme gelmişti. Non-figüratif eğilimlerle, gelenekselci anlayış arasında fikir ayrılıkları oluşmuştur. Dönemin politik anlayışının da etkisiyle yerel izleklere yönelme eğilimleri doğmuştu. Sanatçılar resimlerinde bölgesel özellikleri, folklorik konuları ve minyatürleri yorumlamaya başlamışlardı.

Bu dönem Türk resminde naif eğilimlerin ortaya çıkışını da destekler. Cihat Burak, İhsan Cemal Karaburçak gibi kendi kendini yetiştirmiş sanatçılar gündemdedir.

Resim 74 Cihat Burak(1915-1994) **O Diyar** 37,5x27,5 Metal Baskı

Resim 75

İhsan Cemal Karaburçak(1898-1970) **Peyzaj**, Tuval üzerine yağlıboya

Geleneksel sanatların motiflerine yönelişteki en önemli sebeplerden birisi de, Türk resim kimliği yaratma ereğidir. Bu düşüncenin en güçlü savunucularından biri Bedri Rahmi Eyüboğlu'dur. Eyüboğlu "Batının pentür tekniğine geleneksel Türk motiflerini katarak bir senteze ulaşmaya çalışacaktır."⁴⁶ Bedri Rahmi, Matisse motiflerinden yola çıkarak, Türk motiflerini resmine uyarlamış, motifsel yorumlarını öğrencilerine de benimsetmiştir. Eyüboğlu'nun önderliğinde, öğrencileri tarafından 10'lar grubu kurulmuştur. Bu grup, hatlar, kilimler ve geleneksel motifleri resimlerine uyarladılar. Bu grubunun üyelerinden; Turan Erol, Leyla Gamsız Sarptürk, Nedim Günsur'un İstanbul kent yaşamına ilişkin resimlerini örnek verebiliriz.

⁴⁶ Kıymet GİRAY, İş Bankası Koleksiyonu, s: 465

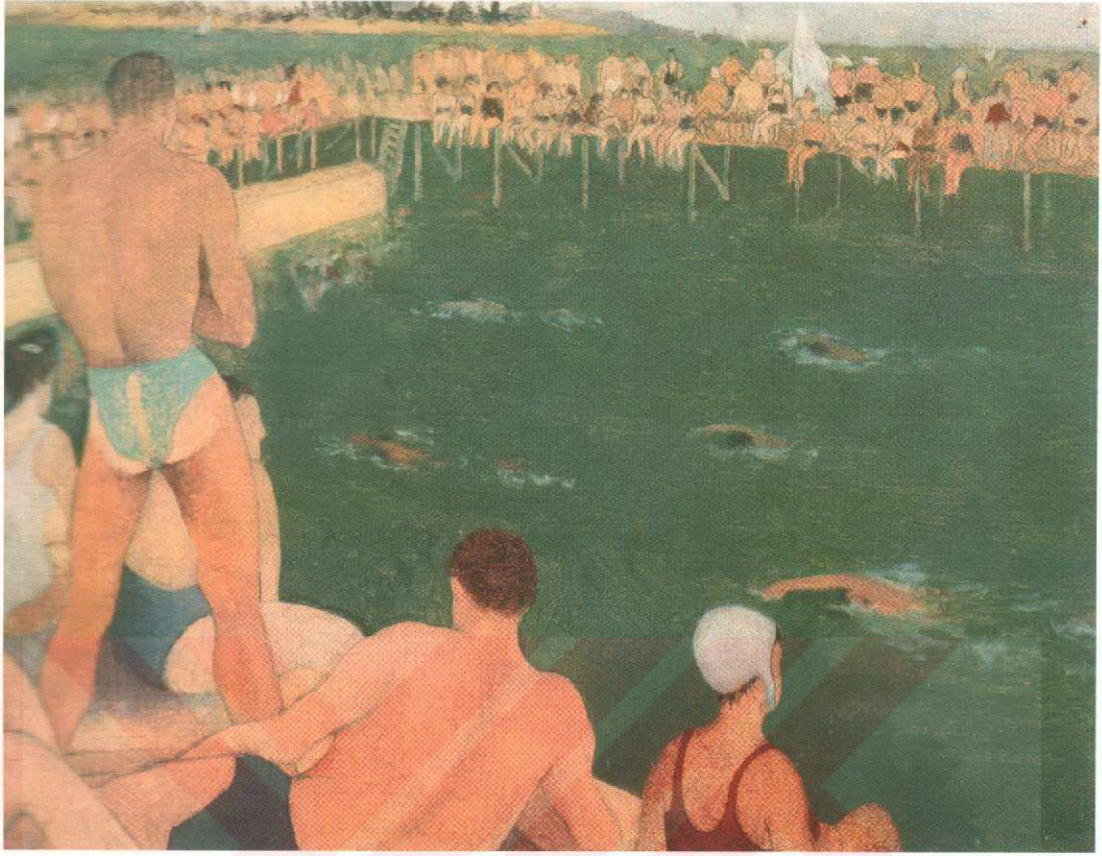

Resim 76 Turan Erol(1927) **Bebek Koyu**, Kağıt üzerine suluboya

Resim 77

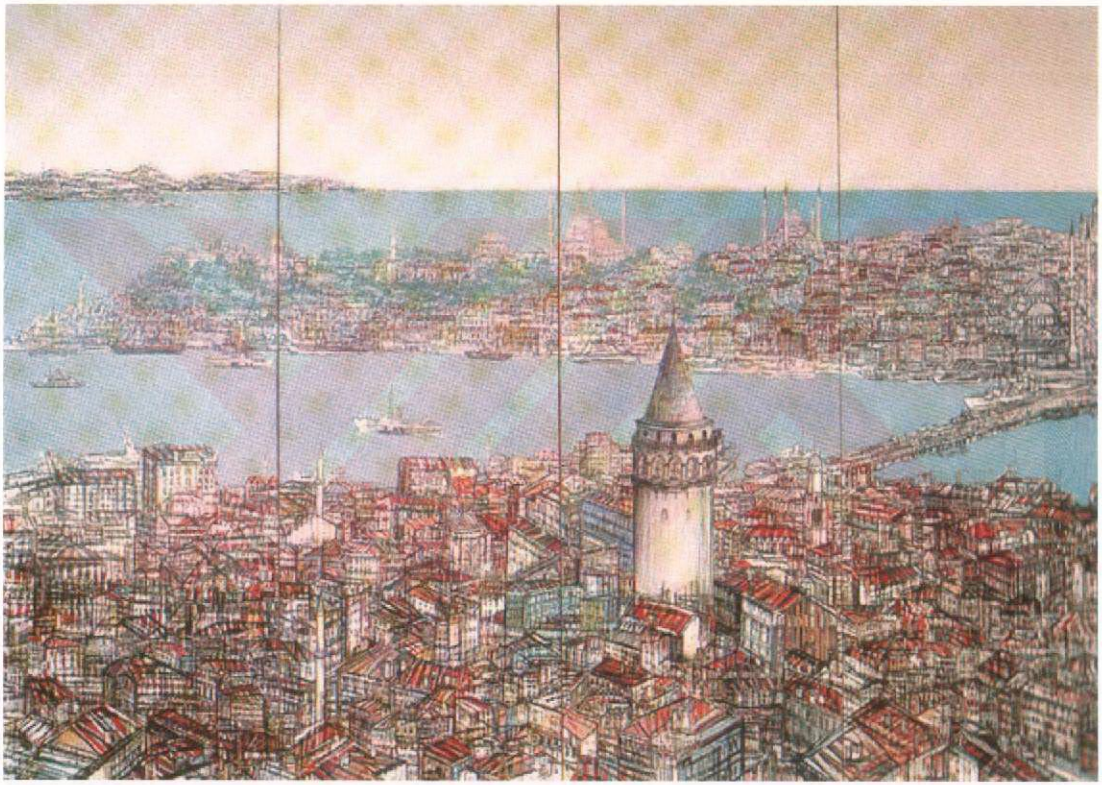
Leyla Gamsız Sarptürk ((1921) **Fenerbahçe'den**, Tuval üzerine yağlıboya

Resim 78

Nedim Günsür (1924-1994) **Moda plajı'nda Yarışlar**, Tuval üzerine yağlıboya

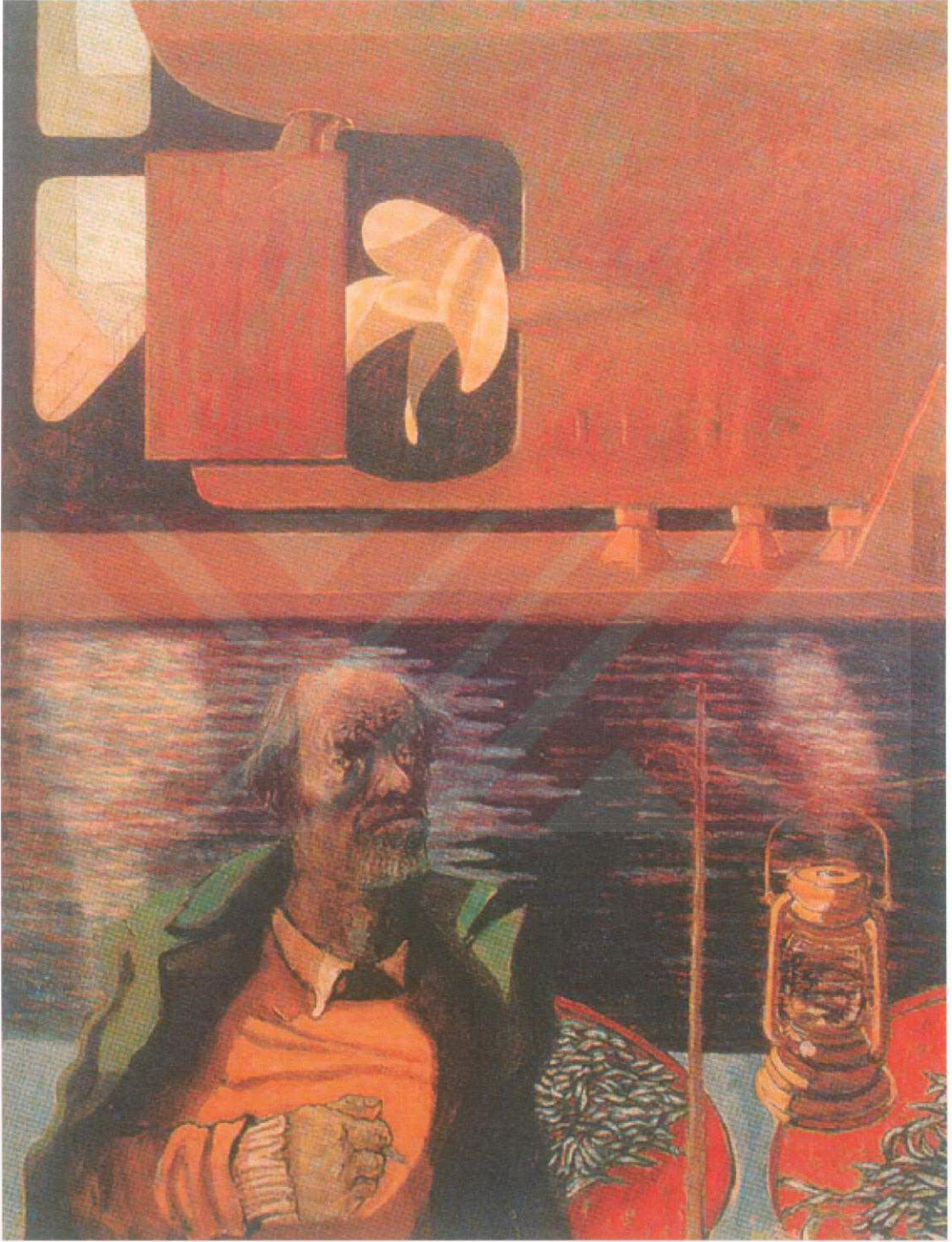
Diğer yandan, Yeniler Grubu'nun devamı sayılabilecek Türk resminde soyut yorumlara raslamaya başlarız. "Devrim Erbil'in çizgi dokularıyla örülen"⁴⁷ doğa ve kent peyzajları, Özer Kabaş'ın deniz peyzajları , Türkan Silay Rador, kent yaşamından soyutlanmış kesitler sunan Şadan Bezeyiş, Adnan Turani, gibi sanatçılara ait kent dokusuna / yaşamına ilişkin resimler ortaya çıkar.

Resim 79

Devrim Erbil (1937) **İstanbul**, 96x248, Tuval üzerine yağlıboya

⁴⁷ Kıymet GİRAY, İş Bankası Koleksiyonu, s: 505

Resim 80

Özer Kabaş(1936-1998) **İstinye Dokları**, 1990, 116x80,cm. Tuval üzerine yağlıboya

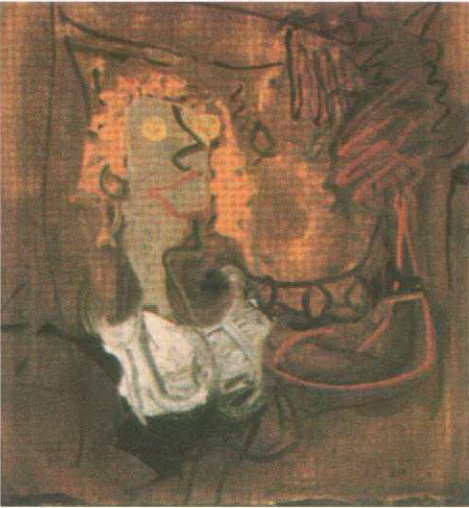

Resim 81 Türkan Sılay Rador (1940) Üsküdar ve Kuşkonmaz Camii, Tuval üzerine yağlıboya

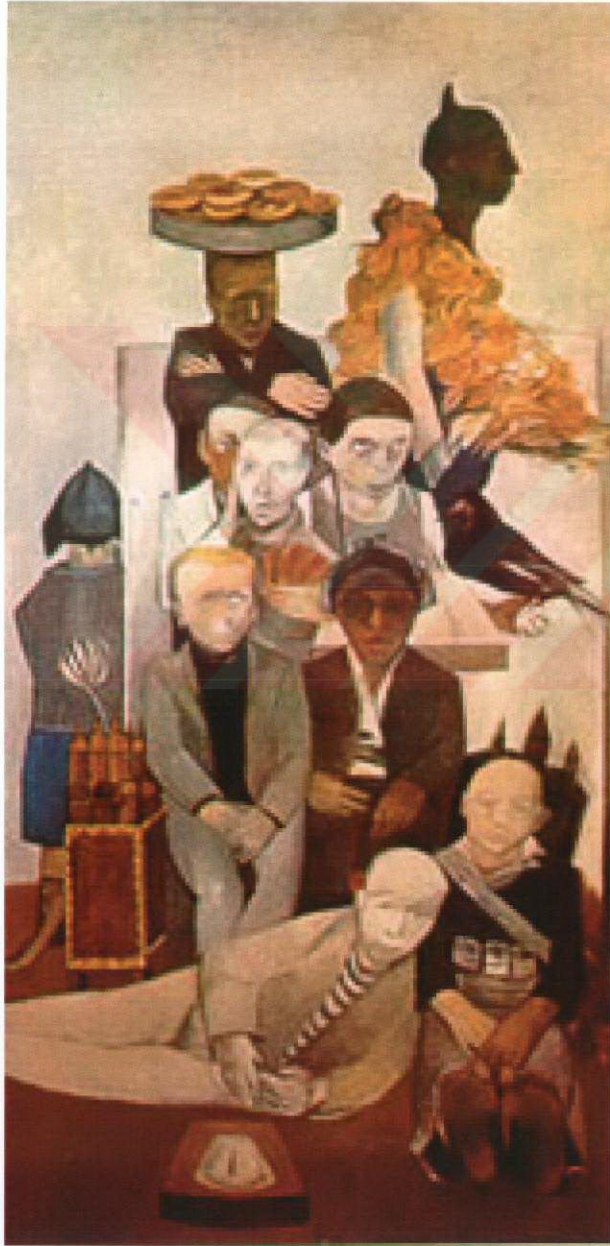
Resim 82

Şadan Bezelyiş (1926) İstanbul, Tuval üzerine yağlıboya

Resim 83 Adnan Turani (1925) Sulukule Çingenesi

1960 devrimi sonrası , ülkemizde gelişen Toplumsal Gerçekçilik anlayışı, resim sanatımıza da yansımıştır. Bu akımın etkisiyle kent ve köy yaşamından kesitler sunan, Neşe Erdok , Cihat Aral, Nedret Sekban gibi sanatçıların İstanbul günlük yaşamına dair resimleri vardır.

Resim 84 Neşe Erdok (1940) **Sokak Satıcıları**, Tuval üzerine yağlıboya

Resim 85 Cihat Aral (1943) **Çöp İnsanları**, 1996, 34x49 cm .Kağıt üzerine yağlıboya

Resim 86 Nedret Sekban (1953) **Fındıklı Parkı 1**, 1997, 125x175 Tuval üzerine yağlıboya

Yine bu dönemde Fantastik Gerçekçi olarak tanımlanan, Burhan Uygur, Mehmet Gülerüz, Utku Varlık gibi sanatçılar “ayrımli anlatım biçemleri ve yorumlarıyla dikkati çekerler.”⁴⁸

Resim 87

Burhan Uygur(1940-1992) **Can Yücel, Güler Yücel, Mehmet Balkan, "Dragos'ta Kaderin Değiştigi Çılgın Bir Gecedен"**, Tuval üzerine yağlıboya

⁴⁸Kıymet GİRAY, İş Bankası Koleksiyonu, s: 530

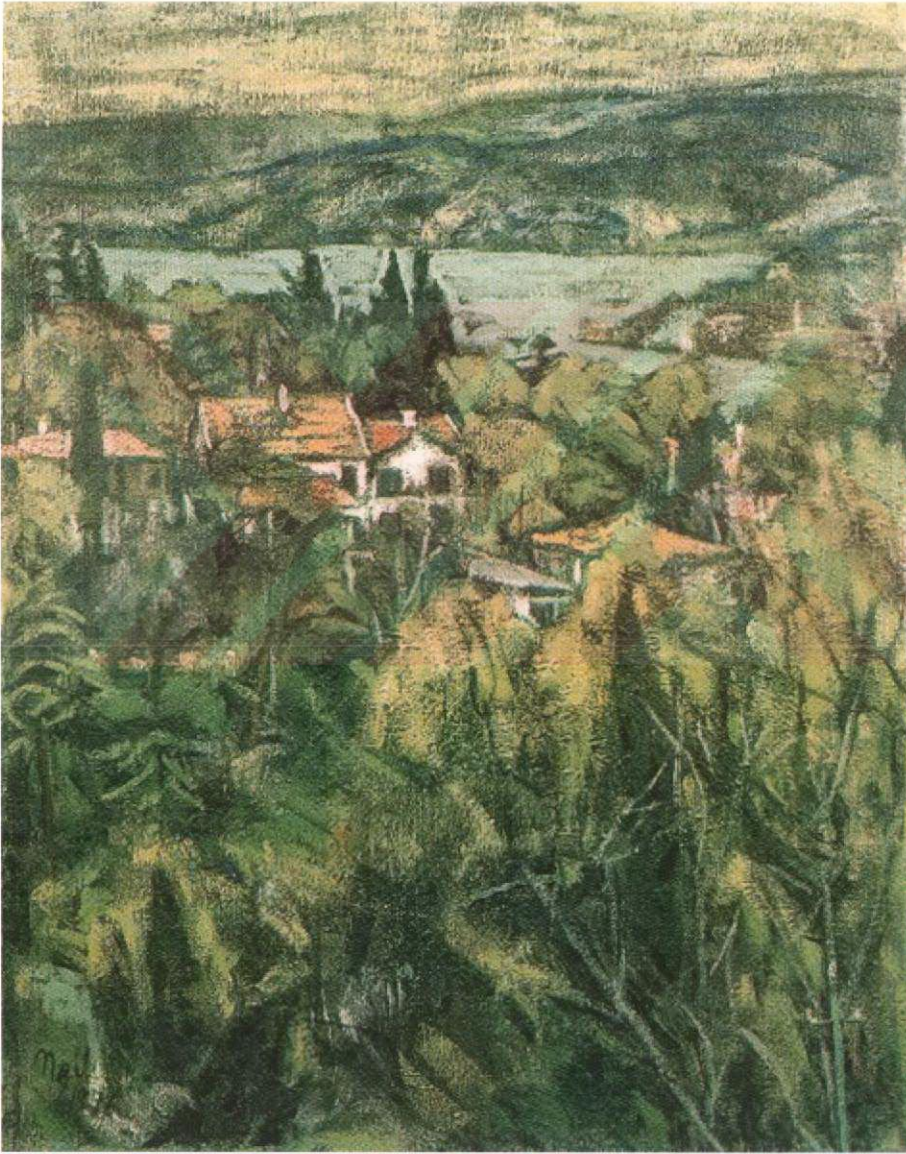

Resim 88 Mehmet Güler(1938) **İsimsiz**, 1996,İstanbul, 60x50 cm.Tuval üzerine yağlıboya

Resim 89 Utku Varlık (1942) **İsimsiz** 1990, 45x75 cm. Kağıt üzerine yağlıboya

Bir de tutkuyla İstanbul peyzajı yapmaya yönelmiş sanatçılardan; Naile Akıncı, Nihat Akyunak, Muhsin Kut ve Nüket Aksoy' u örnek verebiliriz.

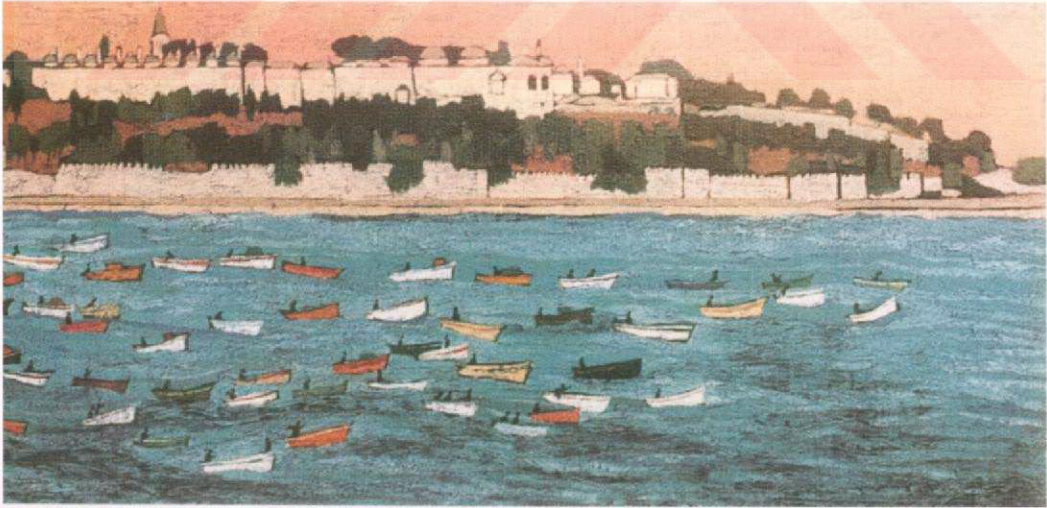
Resim 90

Naile Akıncı(1923) **Boğaz'dan**, 33x41 cm. Tuval üzerine yağlıboya

Resim 91

Nihat Akyunak(1922-1981) **Şahzade Camiinden**,1975,20,5x35,5 cm. Tuval üzerine yağlıboya

Resim 92

Muhsin Kut(1938) **Sarayburnu**, Tuval üzerine yağlıboya

Resim 93

Nüket Aksoy(?) **Peyzaj**, 70x100 cm. Tuval üzerine yağlıboya

Resim 94

Mustafa Pancar(1964) **Trafik**, 70x100, Kağıt üzerine karışık teknik

Günümüz genç sanatçılarının da kentin bu kaotik ortamından etkilenmesi kaçınılmazdı. Bunu resimlerine en çok yansıtan ressamlardan bazıları “Hafriyat” adlı grubun elemanlarıdır. Mustafa Pancar, Antonio Cosentino, Hakan Gürsoytrak bunlardan birkaçıdır.

Resim 95 Antonio Cosentino(1970) Sirkeci-Halkalı, 130x160, Tuval üzerine yağlıboya

Resim 96 Hakan Gürsoytrak,(1963) Lambada, 131x160, Tuval üzerine yağlıboya

3.SANAT ANLAYIŞIM VE ÇALIŞMALARIMDAN ÖRNEKLER

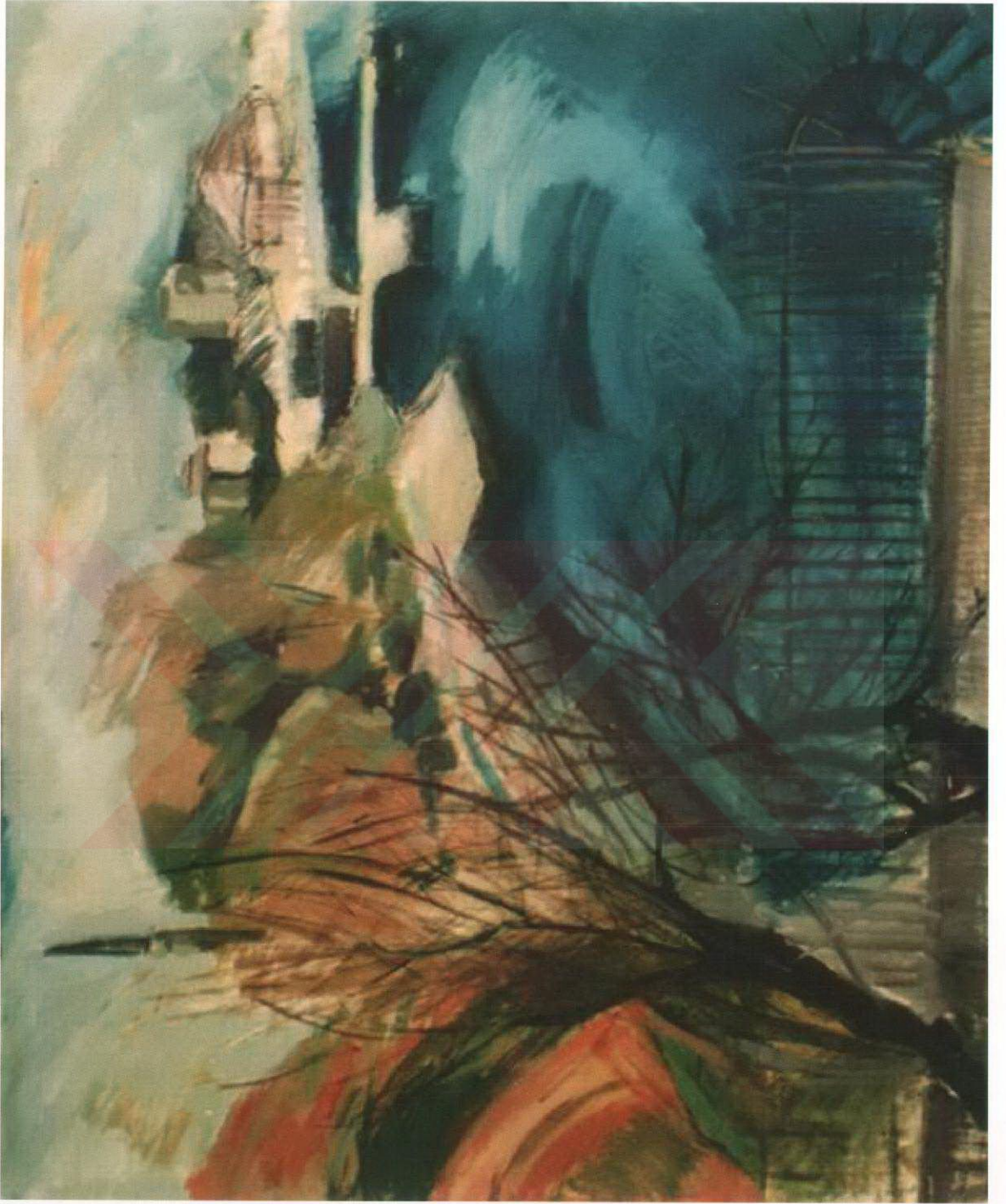
İnsan eliyle yapılmış taşıtların, binaların, caddelerin, ve kentlerin, insan bedenine oranla dev boyutlara ulaşması, bireyi hem yaşadığı ortama yabancılaştırır, hem de büyüler. Benim de, yaşadığım şehre bu gözle bakmam kaçınılmaz olmuştur. İstanbul bana bir devi, hem de adeta bütün organları birbirine geçmiş bir devi anımsatıyor. Üstelik bu dev, hala kente eklenmekte olanları yutmaya devam ediyor ve öğütüyor.

Formu ve bütünlüğü hiçe sayıp, sadece günlük ihtiyaca göre gelişen bu şehri, resimlerimde, bazen bir köşeye sıkışmış yapılarda, bazen de geniş açılı bir bakıştan ele almaya çalışıyorum.

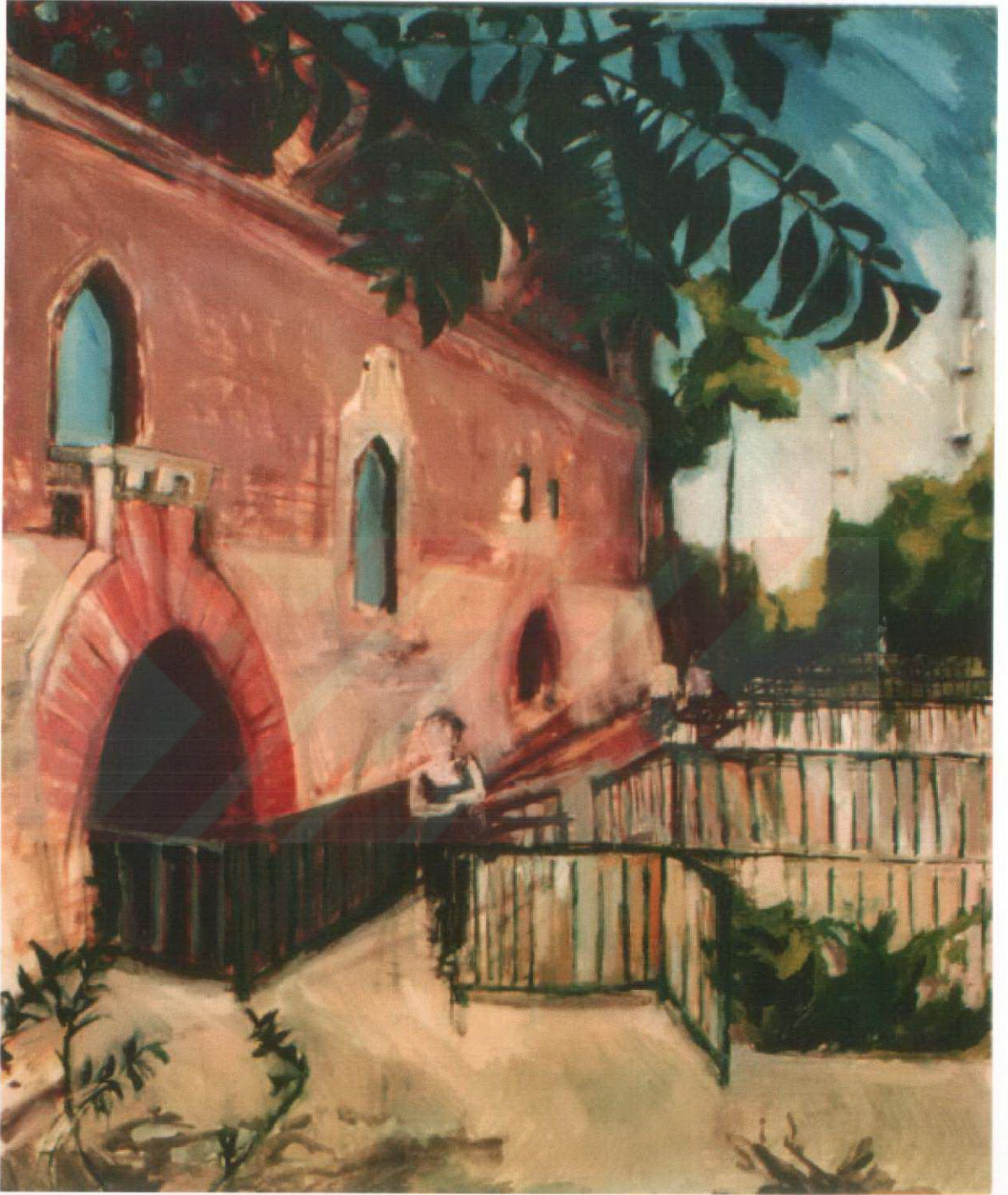
Çalışmalarımın tümünde gözlemlenebilecek ortak özelliklerden bir kaç; formların gelişigüzel bir şekilde, yanyana, üstüste, ardarda gelmesi, sınırlarının net olmayışı, buna karşın umulmadık bir ahengi yakalama çabasıdır. Renklerde de benzeri bir sürpriz durum söz konusudur. Resimlerimde hem İstanbul kentinin, matlaşmış, grileşmiş görüntüsü, hem de bu duruma tezat oluşturan capcanlı renklere sahip elemanlar yer veriyorum.

LİSANS DÖNEMİ
ÇALIŞMALARINDAN
İSTANBUL KENT DOKUSU
TEMASI İLE İLGİLİ RESİMLER

Fındıklı (1998) 100x120 cm. Tuval üzerine yağlıboya

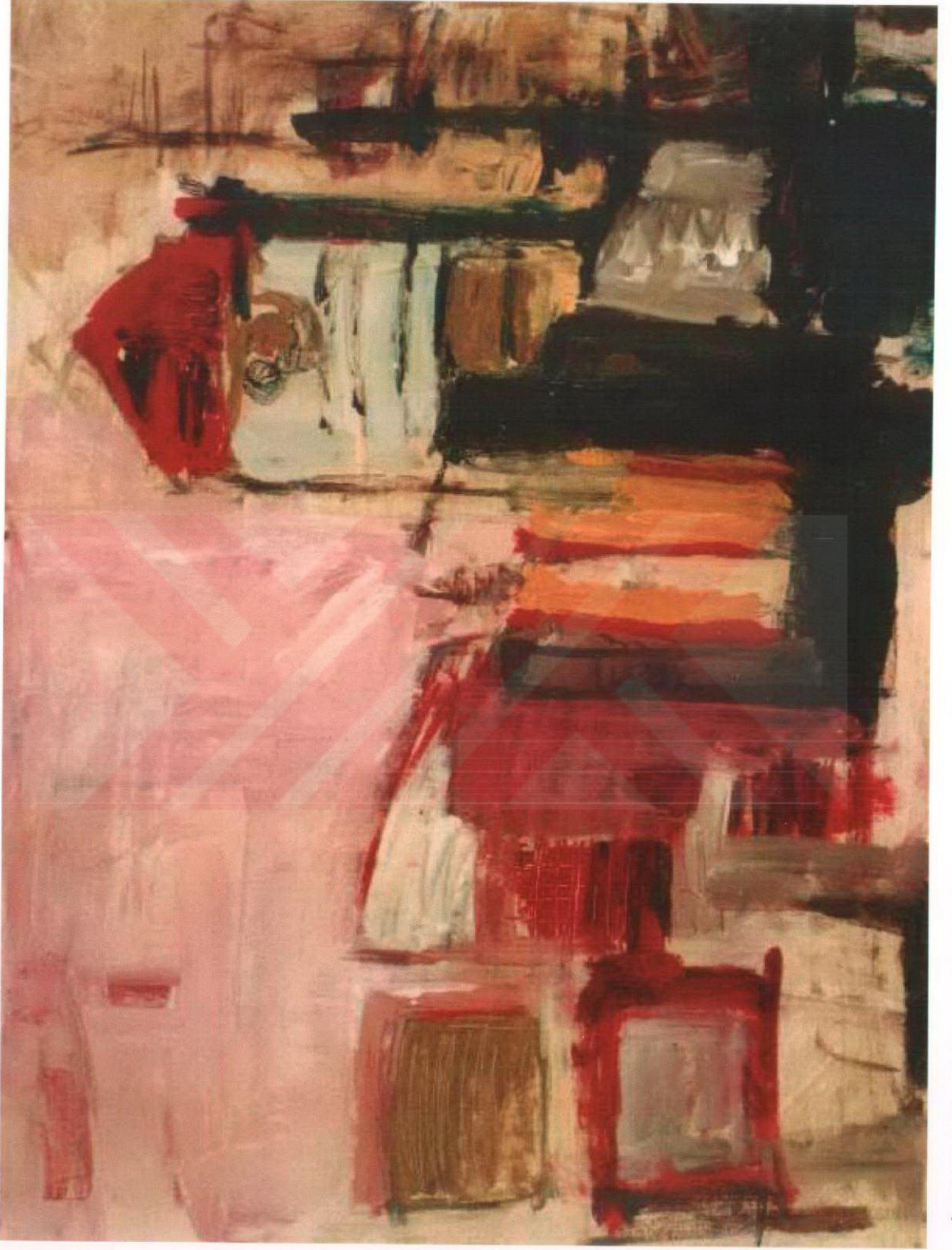
Resim 98 Tophane (1998) 120x100cm. Tuval üzerine yağılıboya

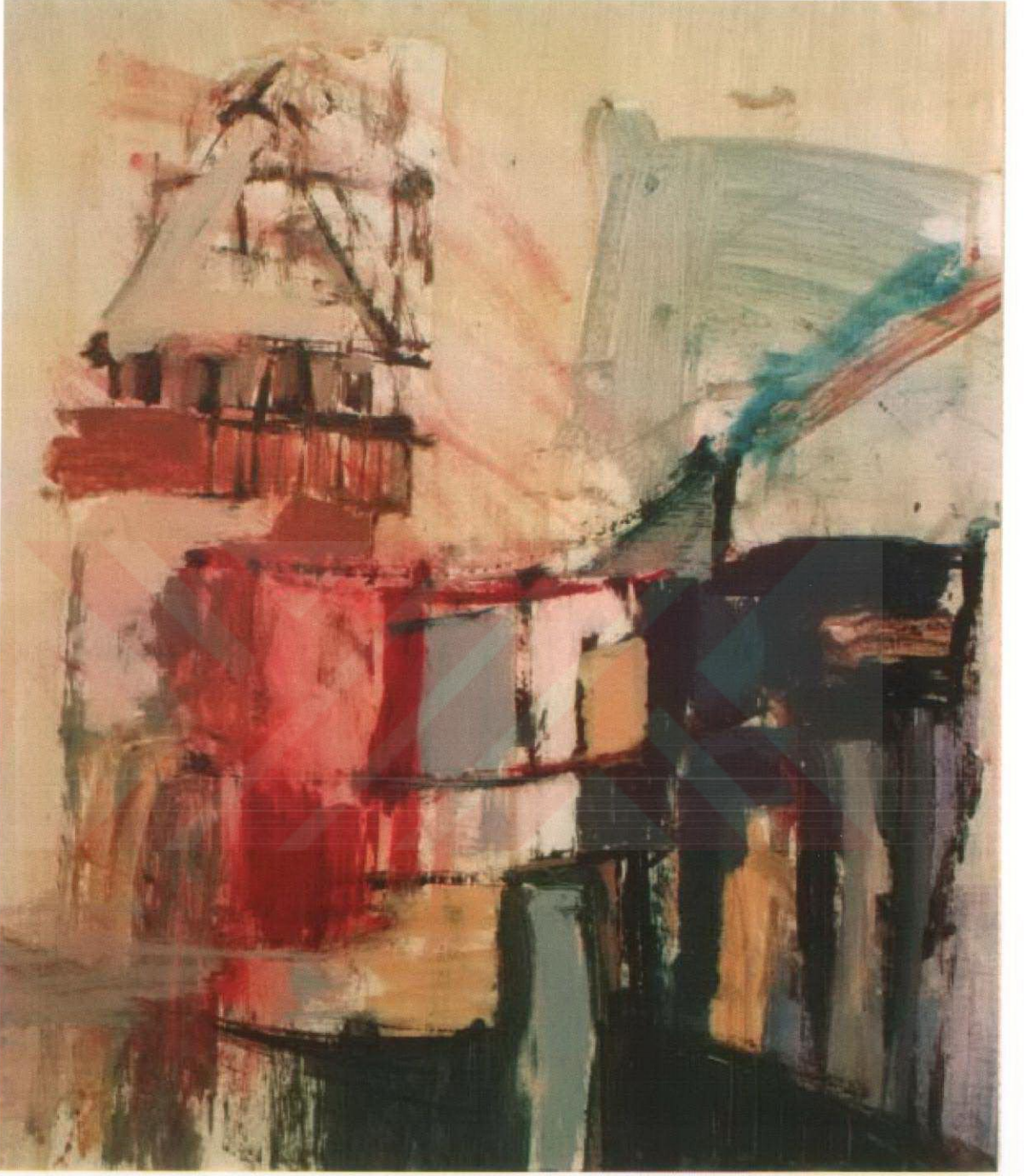
Fındıklı (1998) 21x30 cm. Asitli Metal Kazi

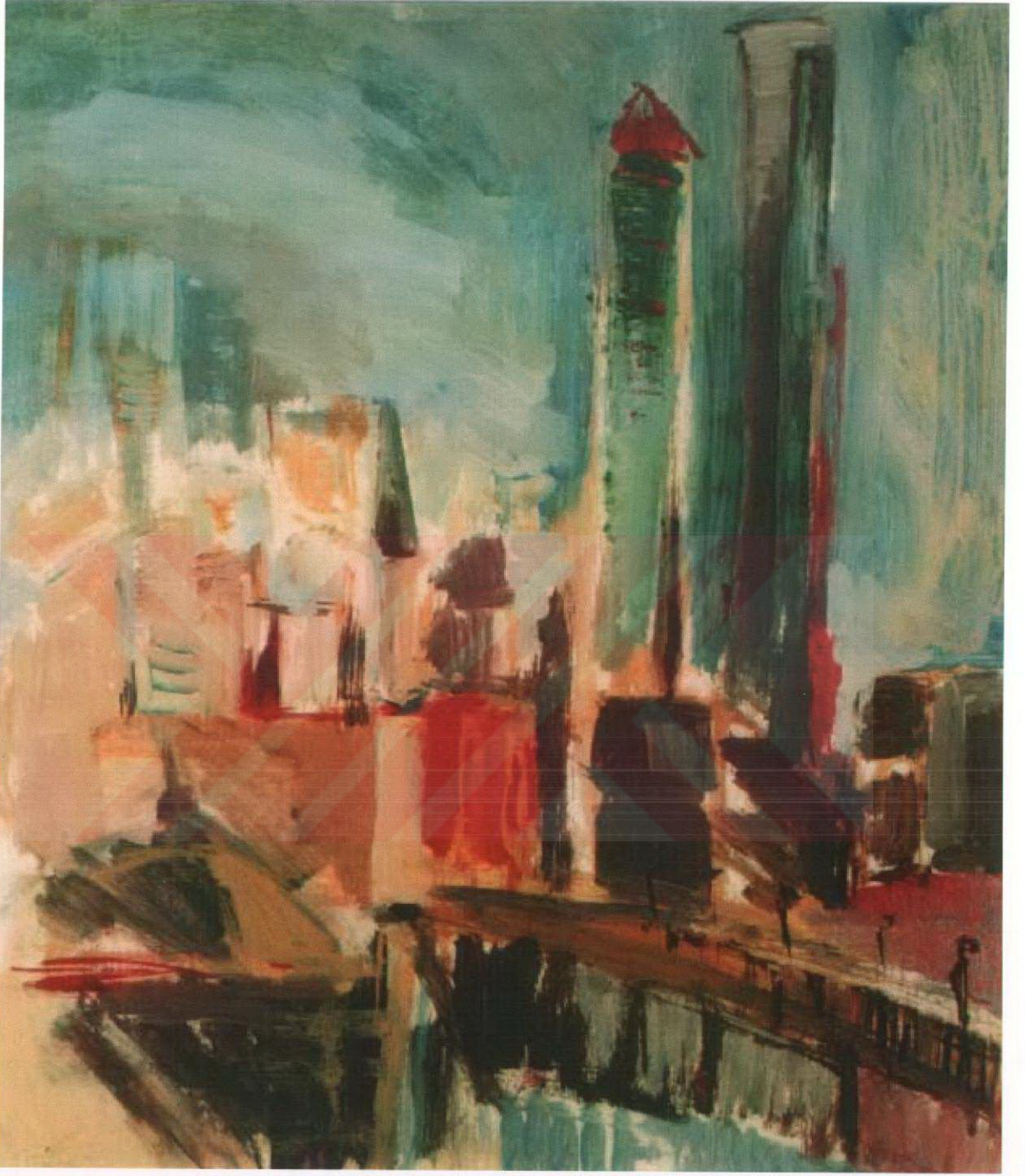
Resim 100 İstanbul 2000- Kent (2000) 50x40 Kağıt üzerine akrilik

Istanbul 2000- Kent (2000) 75x100 cm. Tuval üzerine akrilik

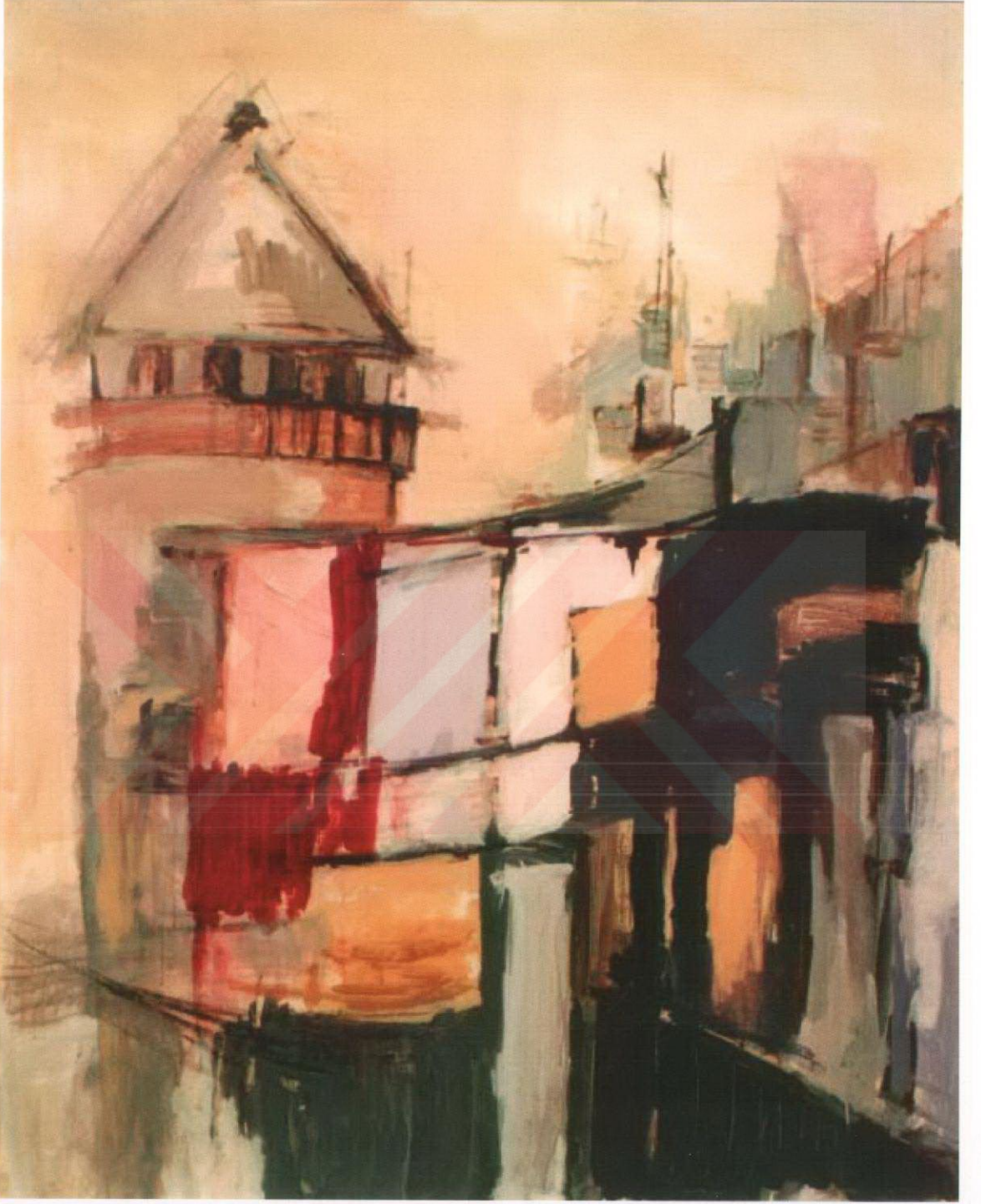
Resim 102 İstanbul 2000- Galata (2000) 40x35, Kağıt üzerine akrilik

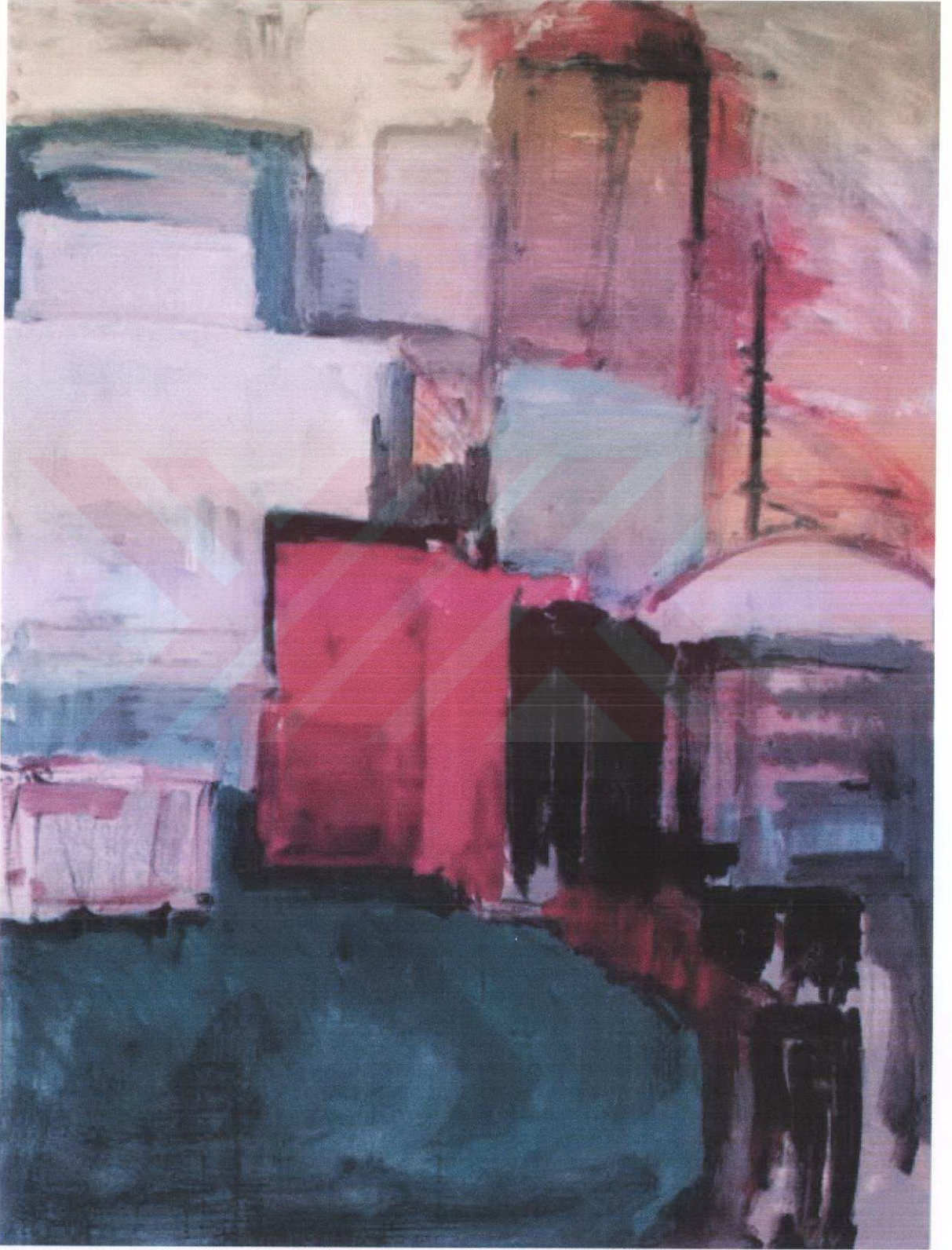
Resim 103İstanbul 2000- **Kent(2000)** 40x35cm, Kağıt üzerine akrilik

Resim 104 İstanbul 2000- Kent(2000) 122x65 cm. Tuval üzerine akrilik

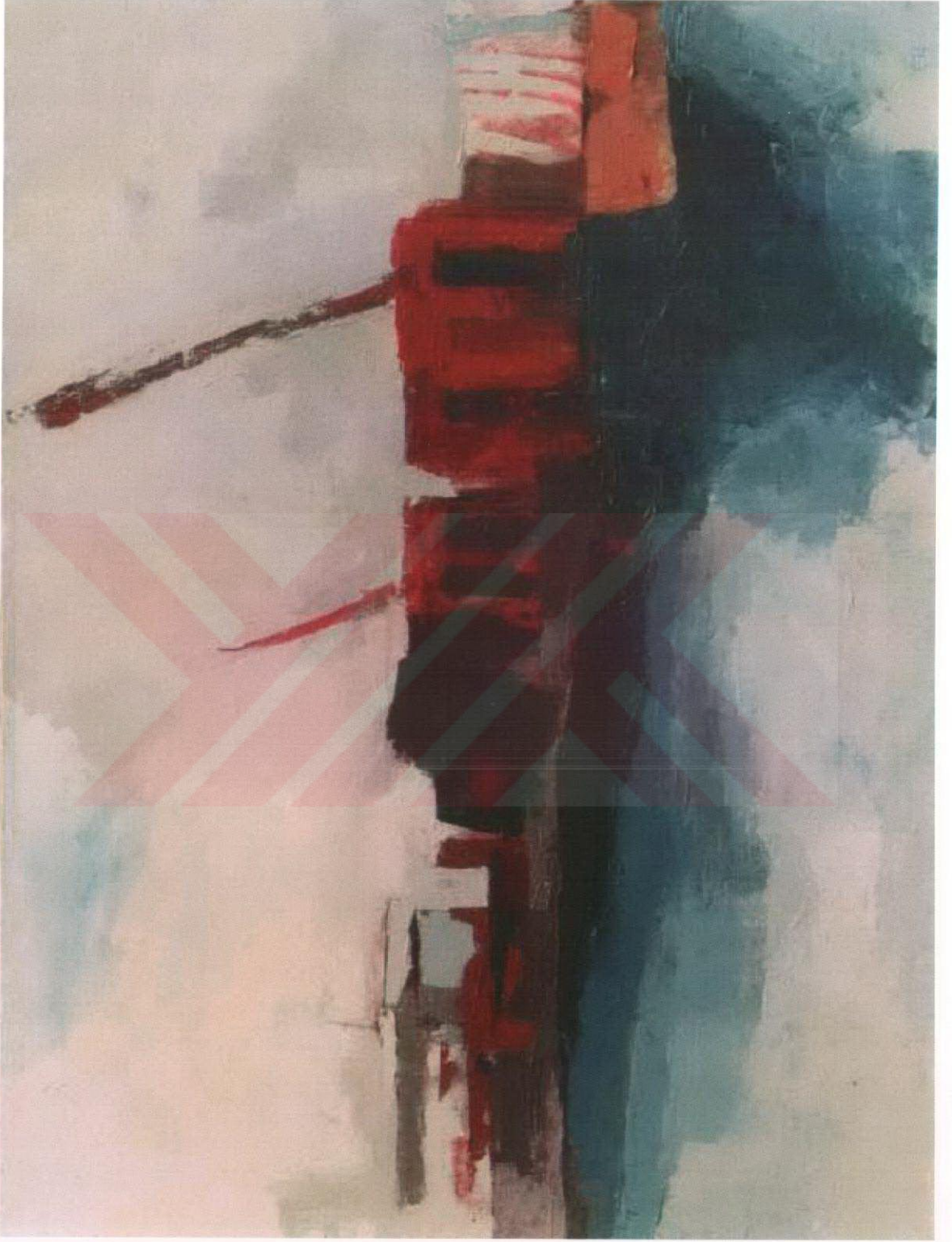
Resim 105 İstanbul 2000- Galata (2000) 150x120 cm. Tuval üzerine akrilik

Resim 106 İstanbul 2000- Kent(2000) 120x90 cm. Tuval üzerine akrilik

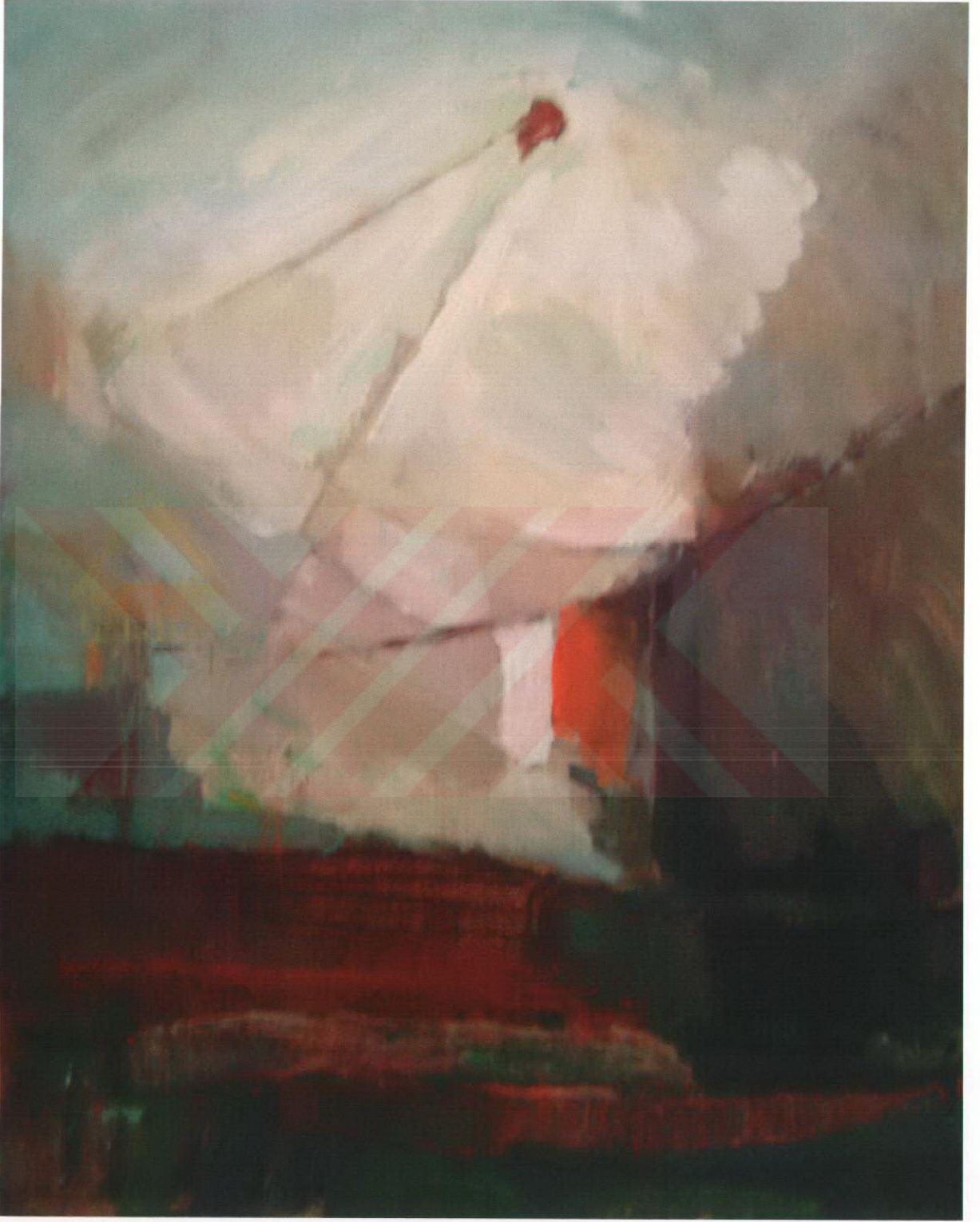
YÜKSEK LİSANS DÖNEMİ
ÇALIŞMALARINDAN
İSTANBUL KENT DOKUSU
TEMASI İLE İLGİLİ RESİMLER

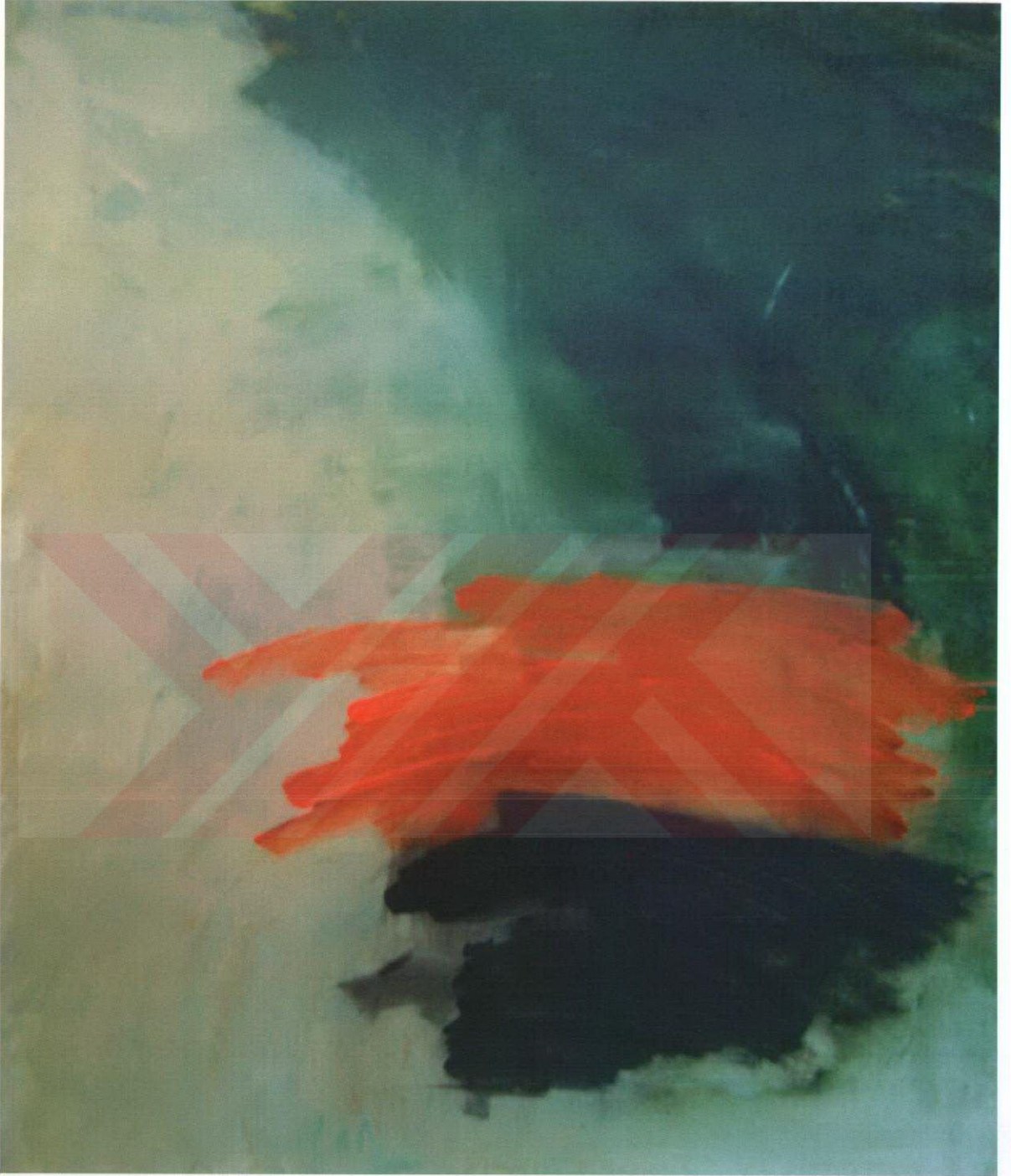
Karşı (2001) 90x120 cm. Tuval üzerine yağlıboya

Resim 108 Haydarpasha Limanı (2001) 150x120 cm. Tuval üzerine akrilik

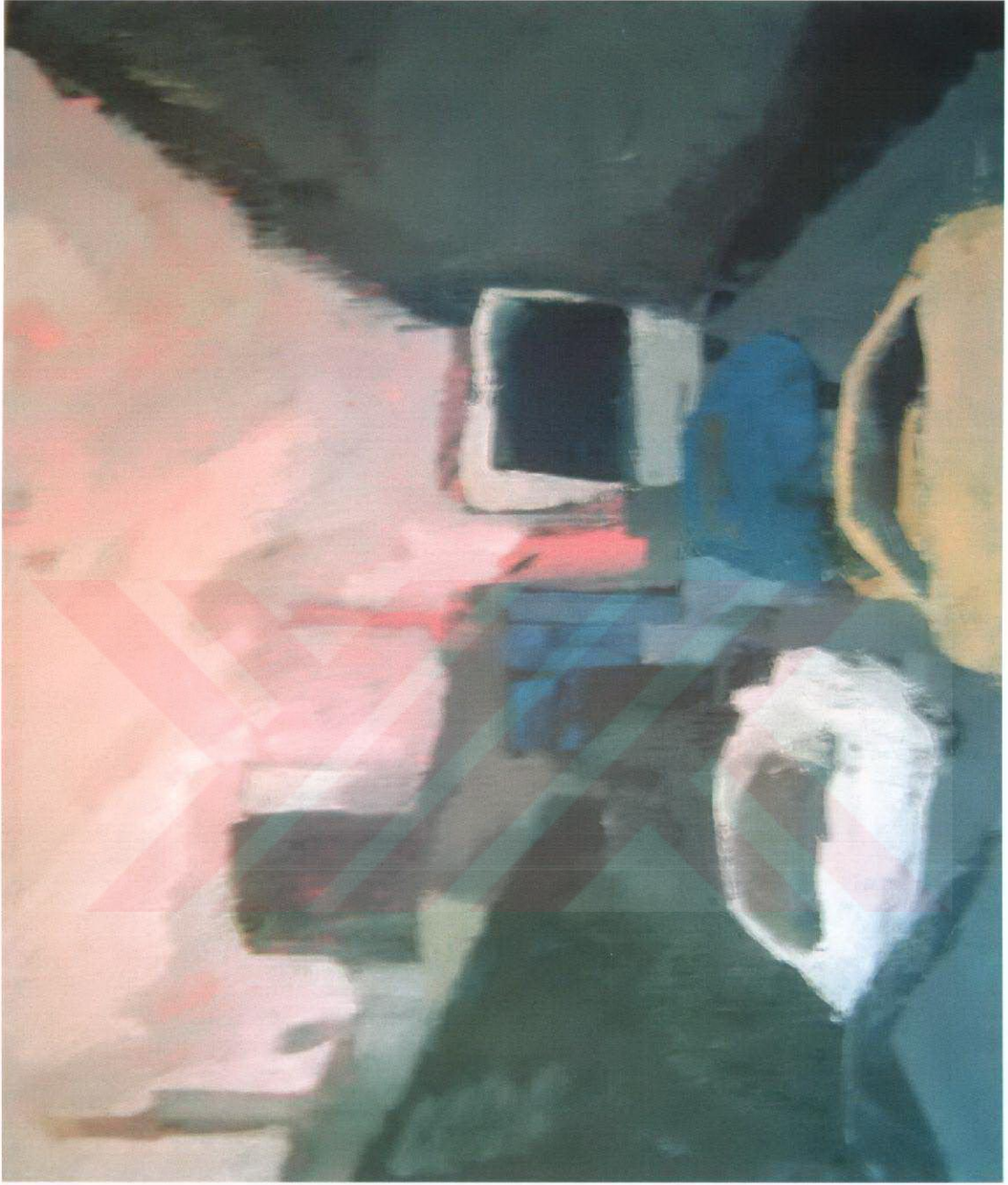

Resim 109 Uçurtma,(2002) 100x120 cm. Tuval üzerine Akrilik

Camasurlar (2002) 100x120 cm Tuval üzerine akrilik

Resim 110

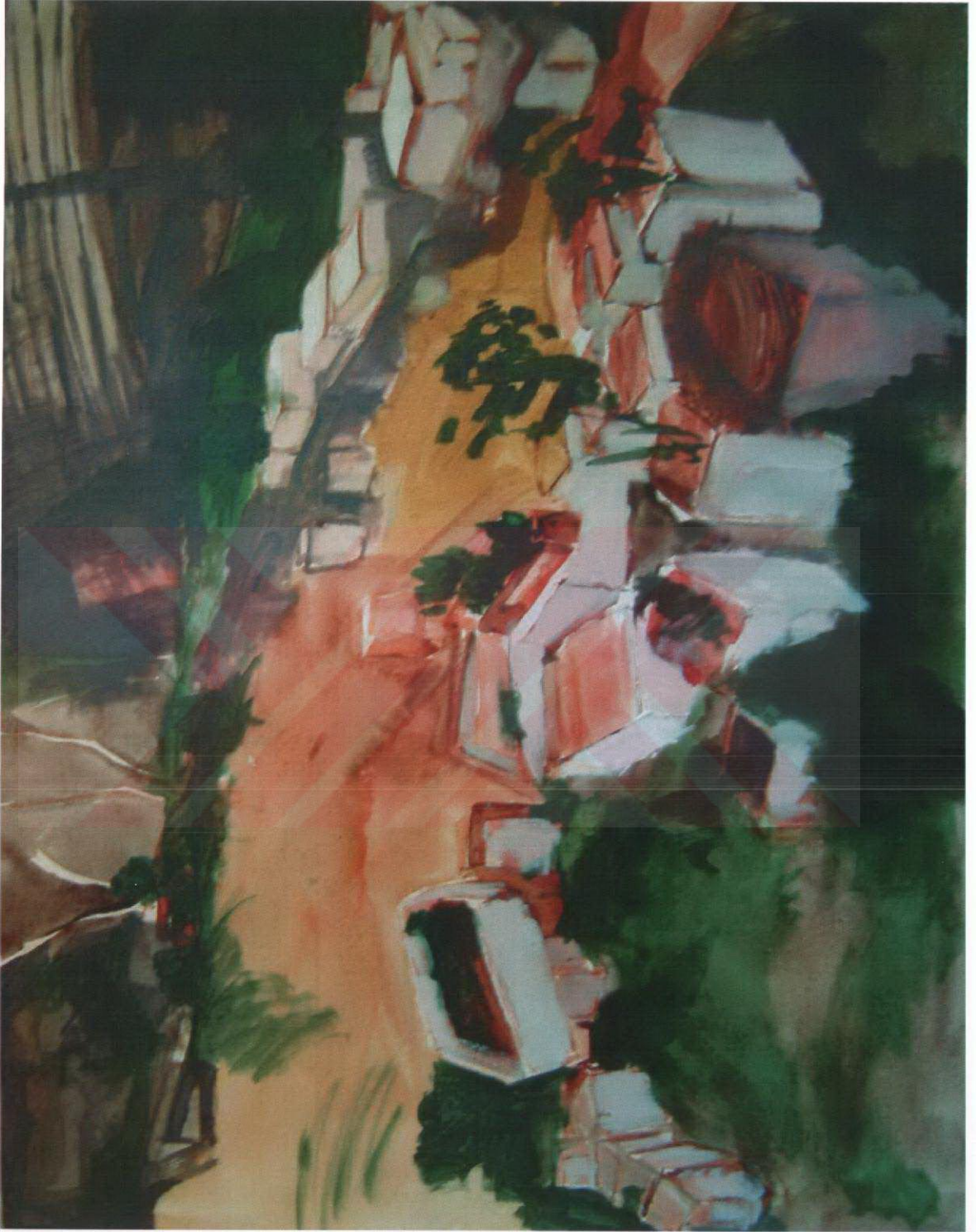

Resim 111

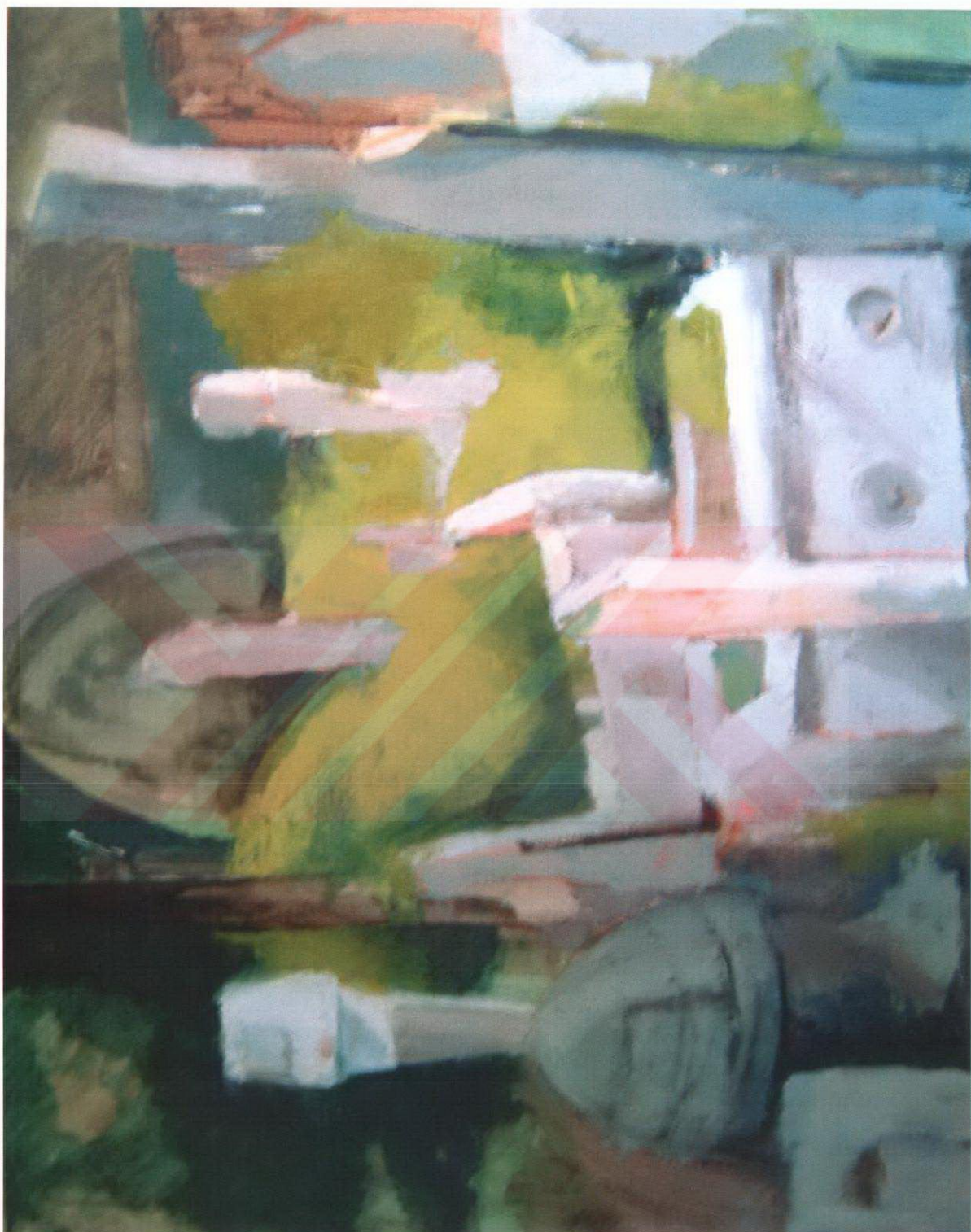
Trafik(2002) 100x120 cm., Tuval üzerine yağlıboya

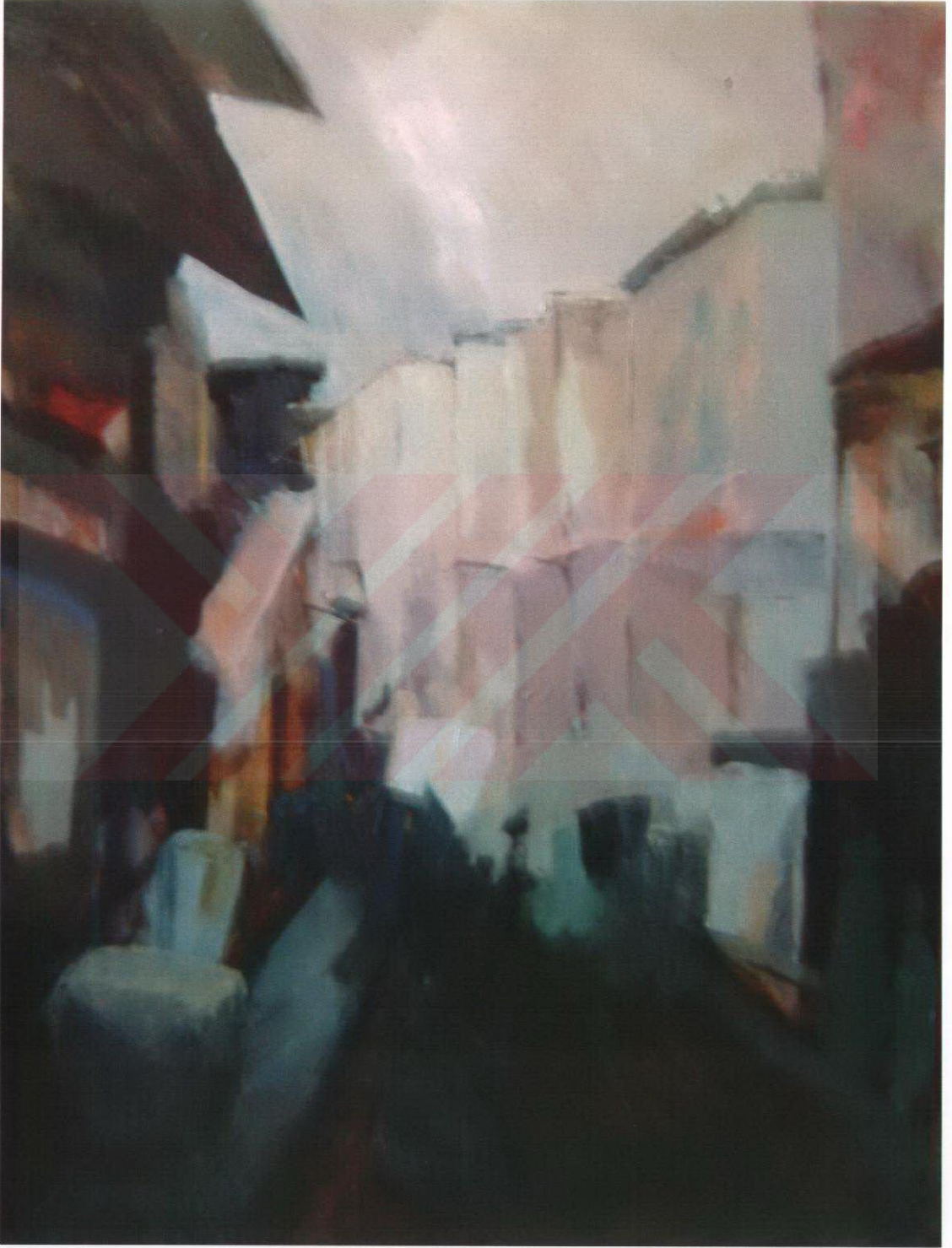
Resim 112

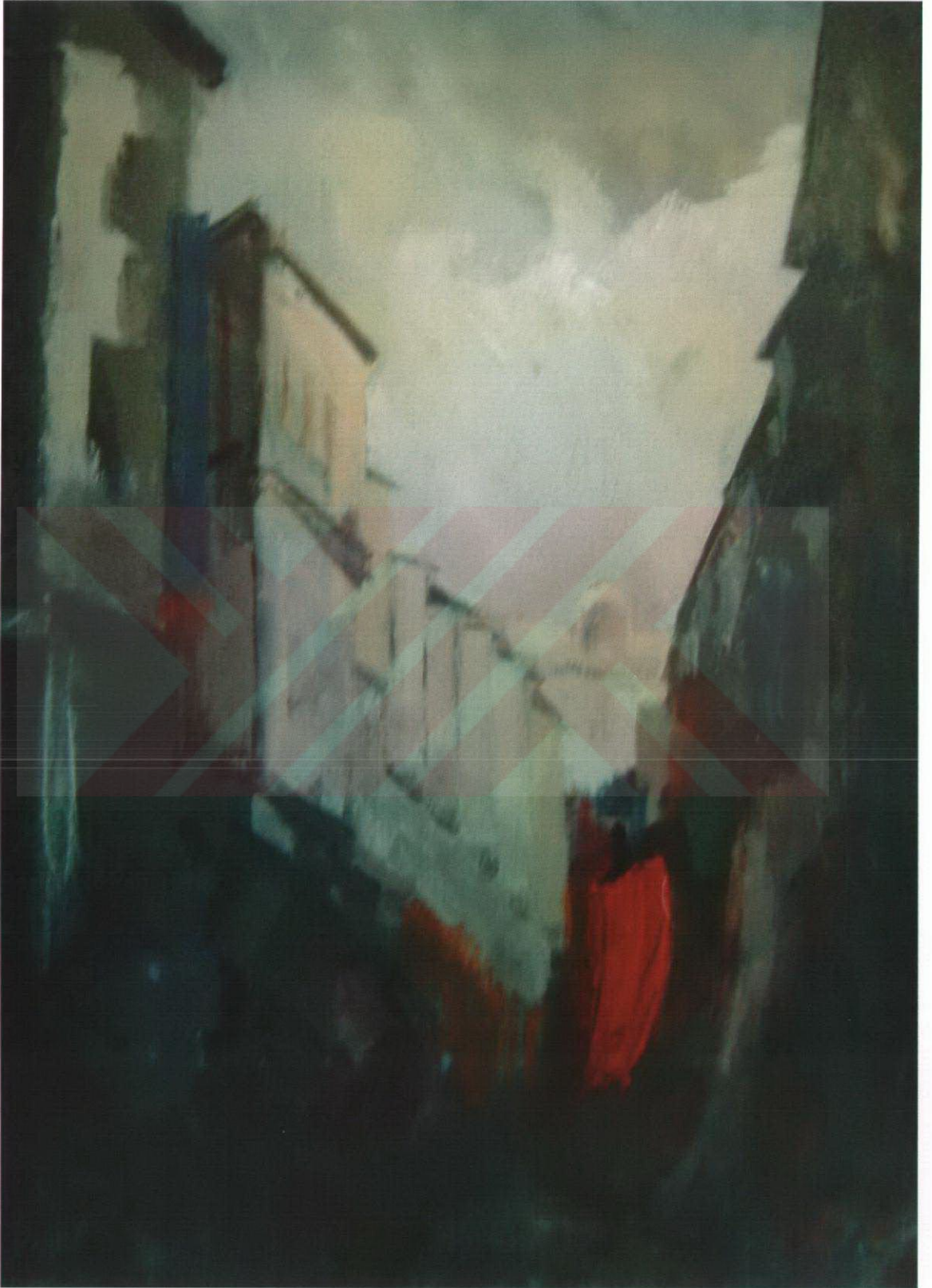
Bahçe (2003) 89x116 cm., Tuval üzerine akrilik

Resim 114

Resim 115 Yeni Han 1 (2003) 90x120 cm., Tual üzerine yağlıboya

Resim 116 Yeni Han 2 (2003) 100x130 cm., Tual üzerine yağılıboya

4.SONUÇ

“Sanat” ve “İstanbul”. Bu iki kavram, iç içe geçmiş , **çelişkili bir uyumu** ifade etmektedir. Bu bileşim, içine daldıkça çıkmanın zorlaştığı bir öyküdür.

İstanbul, dünyadaki en eski kentlerden biridir, ama son yirmi yılda 20 kat büyümüştür; iki imparatorluğun peşpeşe başkentliğini yapmıştır, ama en fazla kentsel talan yaşayan şehirlerin başında gelmektedir. En zenginle en yoksul birlikte yaşar, en özenli bina ile en derme çatması yanyana durur, **onur ve pespayelik**, paklık ve pislik, **başkaldırı ve boyuneğış**, estetik ve bayağılık elele, omuzomuzadır. Böyle bir ortamda eleştirel sanatın yeşermesi kaçınılmazdır. Sanatçıya, bu çarpıcı ve şaşırtıcı görsel malzemeyi yoğurmak kalır. Çağdaş Türk resminin bu şehirde doğmuş olması bir raslantı değildir.

Tevfik Fikret, “**Sis**” adlı şiirinde İstanbul ‘u şöyle betimler;

*“Ey Marmara’nın mavi kucağında
ölüm uykusuna dalmış diri,
ey köhne Bizans, büyücü kocakarı,
ey bin kocadan arta kalan el değmemiş dul,
gene de güzel görür, taptaze görür seni,
gene de üstüne titrer sana bakan.*

.....

*Ey gürültüler, patırtılar, cakalar, şanlar, alaylar,
katil kuleler, kapkaranlık, zindanlı saraylar.
Sağlam mezarı anıların, ulu tapınak,
onurlu taş direkler, bağlı devler gibi,
geçmiş günleri gelecek günlere anlatmakla görevli,
ey kale duvarları, şehri dolanan, çepeçevre,
dişleri düşmüş kafatasları gibi, sırta sırta.
Ey kubbeler, tanrıya yakaran yapılar
ey minareler, sözde kalmış doğrularsınız*

*Ya siz, damları çökmüş medreseler, mahkemecikler!
Selvilerin kara gölgelerinde birer yer tutmuş,
geçmişlere rahmet dileyen mezar taşları..”¹*

İstanbul’un içinde barındırdığı tezatla şairin içindeki tezatın kavgasından işte bu nefis dizeler çıkabilirdi ancak. Yaşam bu **zıtlıklarla** doluyken, bu çalışmanın ortaya çıkma sürecinde raslanan bulguların bir çoğunun da bir **çelişkiler yumağı** olduğu kolaylıkla anlaşılır.

Bu çalışmada, elli yıl öncesine kadar, Doğu egzotizmiyle Batı klasizminin sentezinden oluşan özgün bir mimari üsluba sahip olan bu kentin, fiziki dokusu ve toplumsal yapısındaki dönemsel değişikliklerin Türk resmine yansımaları; sanat akımları, ressamlar ve sanat grupları bazında incelenmiştir. Çağdaş Türk resmi, kısa geçmişine rağmen, Batı ile arayı kapatmaya çalışırcasına azimle ilerlemektedir. En azından çağlarının İstanbul’una tanıklık ederek ve kısacık resim sanatı tarihimizin kilometre taşlarını oluşturarak evrenselleşmeye devam etmektedir.

Bu metnin yazarı da kendi sentezini, yaşadığı kentin dokusundan belleğine takılanları, bunlardan duyduğu heyecanları, kurduğu düşleri, iç çelişkileriyle yoğurarak ve bunu sanatsal duruşuyla da bağdaştırarak oluşturdu. Ürettiği resimlerde kentin karmaşasını, sıkışıklığını, sürpriz renklerini yansıtmaya çalıştı.

Sanatçılar, çevresiyle ve yaşamla arasında kurduğu köprüleri insanlığa sunmayı , İstanbul da sanatçıları kışkırtmayı ve düş kurdurmayı hiç durmadan sürdürecektir.

¹ A. Kadir, Bu Günün Diliyle Tefik Fikret, s:59

5.KAYNAKLAR

- A.Kadir (1967) **Bugünün Diliyle Tefik Fikret**, Gün Matbaası,İstanbul
- ARSLAN, Necla (1992) **Gravür ve Seyahatnamelerde İstanbul**, İstnabul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı
- ARTAN, Tülay (1998) **Eyüp'te Sosyal Yaşam**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları,İstanbul
- BOYSAN, Aydın (2003) **İstanbul'un Kuytu Köşeleri**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- ÇELİK, Zeynep (1986) **Değişen İstanbul**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul
- ÇOKER, Adnan, Prof. (1984) **Avni Lifij – Poşadlar,Aksoy Grafik**, İstanbul
- ÇOKER, Adnan, Prof,**Fotoğraftan Resim ve Darüşşafakalı Ressamlar**, Dergi (Ocak 1983) Yeni Boyut Sayı 2/9 S:4-12
- DELEON, Jack (1993) **Bir Tutam İstanbul**, Remzi Kitabevi, İstanbul
- DEMEN, Selma (2002) **Müzayede**, Librarie De Pera
- DE TCHIHATCHEF, Pierre (2000)**İstanbul ve Boğaziçi**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul
- DURU, Bülent/ALKAN, Ayten (2002) **20. Yy. Kenti**, İmge Kitabevi,Ankara
- ERBİL, Devrim (1982) **İstanbul Resim Heykel Müzesi**, Türkiye Turing ve Otomobil Kulübü
- ERZEN, Jale Nejdett (2001) **Nedret Sekban**,
- ETIENNE, Rolan/Françoise (2002) **Antik Yunan Bir Keşfin Arkeolojisi**, Yapı Kredi Yayınları
- FREELY, John (2003) **Evliya Çelebinin İstanbulu**, Yapı Kredi Yayınları
- FISCHER, Ernst (1968) **Sanatın Gerekliiliği**, De Yayınevi
- GERMANER, Semra (1998)Cumhuriyet Döneminde Resim Sanatı, **Cumhuriyetin Renkleri Biçimleri**, s:8-25, Türkiye İş Bankası -Tarih Vakfı Yayınları

GİRAY, Kıymet (1999) **İstanbul Resim ve Heykel Müzesi Koleksiyonundan Örneklerle Manzara**, Türkiye İş Bankası Yayınları

GİRAY, Kıymet (1997) **Müstakil Ressamlar ve Heykeltraşlar Birliği**, Akbank Yayınları

GİRAY, Kıymet (1997) **Türkiye İş Bankası Resim Koleksiyonu**, Türkiye İş Bankası Yayınları

GÖNCÜ, Barika (1991) **İstanbul Büyükşehir Belediyesi Resim Koleksiyonu**, İstanbul

GÖREN, Ahmet Kamil (1998) **50. Yılında Akbank Resim Koleksiyonu**, Akbank Yayınları

GÜMÜŞOĞLU, Firdevs (2001) **21. Yy. Karşısında Kent ve İnsan**, Bağlam Yayıncılık

GÜNYAZ, Abdülkadir (1997) **Bir Yeni Yıla Girerken Kaos Giderek Yoğunlaşıyor**,) Genç Sanat Güzel Sanatlar Dergisi, Sayı: 29, Şubat:20-25

HASOL, Doğan, **Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü**, Y.E.M. Yayınları

HOVHANNESYAN, Sarkis Sarraf (1996) **Payitaht İstanbulun Tarihçesi**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları

İSKENDER, Kemal (1996) **Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Resim Koleksiyonundan**

JOHNSON, Clarence Richard (1995) **İstanbul 1920**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları

KAYNAK, Tuğray, (1992) **Bedri Rahmi'yi Anımsarken**, Artist Plastik Sanatlar Dergisi, Sayı: 14, Eylül-Ekim:5-7

KAYRA, Cahit (1990) **İstanbul Haritaları**, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası

KOLOĞLU, Orhan, (1992) **İstanbul Evrenseldir**, , İstanbul üç aylık Dergi Sayı:1, Sayfa:10-42

KUBAN, Doğan, Prof. Dr. (1996) **İstanbul Bir Kent Tarihi**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları

KUBAN, Doğan, Prof. Dr. (2001) **Türkiye'de Kentsel Koruma**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları

KUBAN, Doğan,(1996) Prof. Dr, **The Growth of a City**, İstanbul üç aylık Dergi Bahar:10-42

MANTRAN, Robert (1996) **İstanbul Tarihi**, İletişim Yayınları

MÜLLER-WIENER, Wolfgang (1998) Bizans'tan **Osmanlı'ya İstanbul Limanı**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları

ÖZSEZGİN, Kaya (1998) **Cumhuriyetin 75 Yılında Türk Resmi**, İş Bankası Kültür Yayınları

RONA, Zeynep/ANTMEN, Ahu (2000) **Türkiye Sanat Yıllığı 2000**

RONA, Zeynep/ANTMEN, Ahu (2001) **Türkiye Sanat Yıllığı 2001**

SENNETT, Richard (2002) **Ten ve Taş – Batı Uygarlığında Beden ve Şehir**, Metis Yayınları

SEY, Yıldız (1998) **75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık**, Türkiye İş Bankası/Tarih Vakfı

SÖZEN, Metin, Prof. Dr. (1983) **Tarihsel Gelişimi İçinde Türk Sanatı**, Anadolu Bankası Yayınları

TANSUĞ, Sezer (1986) **Çağdaş Türk Sanatı**, Remzi Kitabevi

TANSUĞ, Sezer,(1997) **Cercle D' Orient**, Genç Sanat Güzel Sanatlar Dergisi, Sayı: 30, ocak:5

TURANİ, Adnan (1992) **Dünya Sanat Tarihi**, Remzi Kitabevi

TÜMERTEKİN, Erol (1997) **İstanbul İnsan ve Mekan**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları

ÜNVER, A. Süheyl, Ord. Prof. Dr. (1967) **Kahvehanelerimiz ve Eşyası**, Ankara Sanat Yayınları

Sempozyum (Aralık 1993) **Eyüp: Dün/Bugün**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları

Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul

Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul

Thema Larousse, Tematik Ansiklopedi, Milliyet Yayınları, İstanbul

Sanat Tarihi Ansiklopedisi, Görsel yayınları , İstanbul

ARAL, Cihat, (1996),Sergi Katoloğu), İstanbul

DİNO, Abidin (1996), Üç Şehir(Sergi katoloğu),İzmir

GÜLERYÜZ, Mehmet,(1996) (Sergi katoloğu),İstanbul

RADOR, Türkan Sılay (1997)(Sergi katoloğu), İstanbul

HAFRİYAT Grup Sergisi(1999) (Sergi katoloğu) İstanbul

HAFRİYAT Grup Sergisi(1997) (Sergi katoloğu) İstanbul

www.evin-art.com

www.geocities.com/turkresmi/3/istanbul/

6.ÖZGEÇMİŞ

Elif ÇİMEN

cimenelif@hotmail.com

1975, İstanbul doğumlu

Eğitim:

1981-83 Bakırköy İlkokulu

1983-86 Yeşilköy Halil Vedat Fıratlı Pansiyonlu İlkokulu

1986-94 Üsküdar Amerikan Lisesi

1995-2000 M.S.Ü.G.S.F. Resim Bölümü

2000-2003 M.S.Ü.G.S.F. Resim Bölümü, Yüksek Lisans

Katıldığı Sergiler ve Etkinlikler

2003-Şubat, Esenyurt Belediyesi Kültür Merkezi 4 Kişilik Karma Sergi

2002-Kasım, M.S.Ü.G.S.F. Münster Sanat Etkinliği

2001-Mayıs, Türk Kalp Vakfı Karma Resim Sergisi

2001-Mayıs, Kabataş Kültür Merkezi Karma Resim Sergisi

2001-Nisan, Nazım Hikmet Kültür Vakfı 4 Kişilik Karma Resim Sergisi

2000-Mayıs, Türk Kalp Vakfı Karma Resim Sergisi

2000-Nisan, M.S.Ü.Resim Bölümü Öğrencileri Karma Resim Sergisi